Protesti u unutrašnjosti

CEPANJE NAPREDNJAČKOG MONOLITA

Slučaj Miroljuba Petrovića

ŠAMAN PRED ZATVOROM

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 250 RSD

01462

9 770353 802002

VREME

broj 1465

31. januar 2019.

INTERVJU: MARIJA BOGDANOVIĆ

SISTEM PUCA PO ŠAVOVIMA

Nominujte kompanije, preduzeća
i dobročinitelje iz svog okruženja za
VIRTUS nagradu za filantropiju!

ROK ZA PRIJAVLJIVANJE JE 19. FEBRUAR!

www.tragfondacija.org/virtus18

VREME
BROJ 1465
31. januar 2019.

04 Zoom: Davitelj iz Davosa
6 Intervju: Marija Bogdanović, profesorka Filozofskog fakulteta
11 Nuspojave: Srpski napredni parafeminizam
12 Univerzitet i pobuna: Nemoguće je stajati po strani
16 Protesti u unutrašnjosti Srbije: Cepanje naprednjačkog monolita
19 Mediji i politika: Svojeručno hapšenje
20 **Intervju: Ratko Ristić, dekan Šumarskog fakulteta**
24 Dodela tirinškog Ordena za zasluge Ivanu Ivanjiju
26 Udžbenici: Da li se pravi monopol
29 TV Manijak: "Režija"
30 Slučaj Miroljuba Petrovića: Šaman pred zatvorom
32 **Intervju: Nenad Popović, ministar bez portfelja**
36 Lični stav: Cena štednje
38 Intervju: Svetoslav Atanasov, generalni direktor, Coca-Cola NBC Srbija

KULTURA

40 Izložba: Otkrića drugačijih mogućnosti
42 Intervju: Jicak Bar Josef, pisac
44 Tri "nemačke" knjige: Rat, i mir, i džak krompira
46 Uspomena: Dušan Makavejev
48 Film: Zazor od okvira

SVET

50 **Intervju: Bodo Ramelo, predsednik nemačke pokrajine Tiringije**
54 Grčka: Početak nove ere na Balkanu
55 SAD: "Meksički" zid razdora
59 Navigator: Američki pokret nesvrstanih
60 Strip: Ima jedna lula
62 Vreme uživanja: Tišina

"Ja sam bio u Rakiti i ono što sam tamo video je otelovljenje užasa. Meštanima je neko došao u selo, razvalio im centar sela, počeo da pravi vodozahvatnu građevinu, izazvao klizište, skliznulo je brdo"
RAZGOVARAO: RADMILO MARKOVIĆ

"SFRJ je napravila najveću grešku kada je 1989. godine zaustavila sve državne procese vezane za korišćenje nuklearne energije i razvoj nuklearnih tehnologija. Naši najbolji nuklearni stručnjaci tada su napustili Srbiju. Otišli su na Zapad, da rade kod onih koji su naš narod ubeđivali kako je nuklearna energija opasna"
RAZGOVARAO: RADOSLAV ĆEBIĆ

"Ne postoji čarobni štapić kojim možemo da rešimo probleme koji su vekovima rasli. Dakle, ja bih želeo da Srbija uđe u EU, ali znam i da ne možemo mi da rešimo Kosovo. Pet evropskih država ne priznaje Kosovo. Engleska ima Gibraltar, Španija ima eksklave u Africi, što znači da postavljamo standarde kojih se sami ne držimo"
RAZGOVARALA: JELENA JORGAČEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Marija Janković**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Olga Babić;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

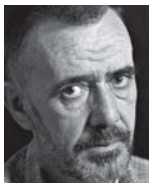
e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Davitelj iz Davosa: Idioti, ološi, bitange, neradnici, lopovi, tajkuni, fašisti, najgori izdajnici i ostalo kurvanje

Oblikovanje javnosti glavni je posao, a ako zbilja idu i izbori, biće i jedini posao Aleksandra Vučića i njegovih. Toliko su agresivni da mu verujem kako rejting opozicije pada

ZAVRŠNA REČ: PRESUDE IZ KABINETA

Otkad se vratio sa "čarobnog brega", Aleksandar Vučić je povećao svoje sveprisustvo u javnosti. Otpočeo je, pravo iz aviona, pompezno objašnjavajući ko je hteo da spali kuću nesrećnog novinara iz Vrčina (o tome opširnije na stranicama ovog broja "Vremena" koje slede).

Tužilaštvo je u ovoj fazi postupka, prihvatajući Vučićevu argumentaciju, optužilo predsednika opštine Grocka da je podstrekivao druge na delo protiv – opšte sigurnosti. Kada je napad drugačiji, domaće krivično zakonodavstvo na raspolaganju ima dve posebne grupe krivičnih dela čiji je cilj zaštita ljudi i imovine (krivična dela protiv imovine i krivična dela protiv života i tela)

Sofija Mandić u autorskom tekstu za "Peščanik" konstatuje da "ono što počne neovlašćenom i sugestivnom izjavom predsednika ne može se dobro okončati. Ono što počne kao napad na novinara zbog njegovog rada, a okonča se kao nasumični požar, ne može imati dobar epilog na sudu."

S druge, tek poneka stidljiva rečenica, ako je i toga bilo, napisana je i izgovorena povodom završne reči odbrane Miroslava Miškovića. Ali, gde ste mogli da pročitate ovo što sledi:

"Vaša presuda prevazilazi značaj rutinske presude vašeg svakodnevnog posla.

Oslobađajuća presuda je potrebna pravosuđu Srbije i građanima Srbije.

Ona je potrebna da bi dala veru svakom pojedincu da se presude u Srbiji ipak mogu donositi u sudu, a ne izvan njega, u kabinetima onih koji nisu sudije. Samostalnost pravosuđa se ne dokazuje u svakodnevnom rutinskom radu, već na ovakvim predmetima. U predmetima u kojima je najavljena borba protiv korupcije, a reč korupcija u spisima nije ni pomenuta. U predmetima gde je javnost oblikovana da tužilac i policija imaju dokaze, a policija nije podnela ni prijavu, a dokaze tužilaštva nismo ni videli. U predmetima u kojima su političke elite mnogo puta najavljivale presudu.

Vaša presuda je mera nezavisnosti pravosuđa. Ona mora da bude oslobađajuća jer je to zahtev Zakona. Danas je hrabrost potrebna da bi se primenio zakon. A primeniti zakon znači da ćete osloboditi Miroslava Miškovića". (Ceo tekst završne reči vidi na www.vreme.com)

U oba "pravna slučaja" reč je o oblikovanju javnosti koja odgovara ovima što su na vlasti, pa kad se tako igraju s pravosuđem, možemo samo da zamislimo šta rade u oblastima u kojima nema pisanih tragova.

Oblikovanje javnosti glavni je posao, a ako zbilja idu i izbori, biće i jedini posao Aleksandra Vučića i njegovih.

MOĆ: NE MOGU MI NIŠTA NI UZ SABIRANJE SLOVENACA

Na zajedničkoj konferenciji za novinare sa predsednikom Slovenije Borutom Pahorom, Vučić je negirao da u Srbiji postoji politička kriza i naveo da izbori u takvim situacijama uvek daju najbolji odgovor. "Sve te političke stranke koje

Foto: Tanjug / Filip Krainčanić

učestvuju na izborima, plus da dobiju sve glasove ljudi koji izlaze na izbore u Sloveniji, što je oko milion ljudi, opet ne bi pobedili. Tolika je to kriza", pa je dodao: "A lista stranke čiji sam predsednik uvek na izborima dobija sve više glasova, a oni sve manje. Sada su u slobodnom padu. Za nekoliko nedelja sa 16 su spali na 12 odsto. Jer ljudi nisu za dreku i buku nego za ozbiljnu politiku."

Ne bi me začudilo da je Vučić u pravu. Sve učestalije i agresivnije čitaocima dnevne štampe i gledaocima televizija servirana je slika opozicionih lidera kao lopova, tajkuna, ludaka i izdajnika, koji i nisu ništa drugo zaslužili nego da budu zgaženi i samleveni. Glas napadnutih liči na vapaj čoveka izgubljenog u pustinji.

Osim predsednika Vučića, funkcioneri vladajuće stranke i razni tzv. analitičari i novinari, koji u svakom TV studiju duže po jedan sako da bi imali svežu preobuku, utrkuju se u etiketiranju, neargumentovanom kritikovanju opozicije i isticanju njenih loših namera i "paklenih planova", dok je u isto vreme protivnicima režima prostor u svim velikim medijima gotovo potpuno uskraćen. Predsednik države i njegovi trabanti koristili su svaki povod da optuže predstavnike opozicije za sve što u Srbiji nije dobro, da su uništili i pokrali sve što su mogli, dok su na stranicama dnevnih listova anonimni izvori ili tajni dokumenti stranih obaveštajnih službi otkrivali zavere protiv države i najavljivali da opozicija sprema haos i krvoproliće, dok se, naravno, Vučić predstavljao kao spasitelji nacije od tih "snaga haosa i bezumlja".

ZAMENA TEZA: SLOBODA GOVORA I SLOBODA INFORMISANJA

U najnovijoj analizi Nove srpske političke misli navodi se: "U Vučićevoj viziji Srbije postoji samo ničim ograničeni suveren, za kim stupa vojska sledbenika, dok je nad političkim protivnicima režima sprovedena temeljna diskvalifikacija, a lideri opozicije su u medijima svedeni na bića koja s predsednikom i njegovom vojskom nisu moralno ravnopravni, pa stoga ne mogu imati ni legitimne zahteve koji se moraju uvažiti."

Kad se makar jedna laž ponovi sto puta, onda nije ni čudno da grupi opozicionih partija koje su za sada "nemi sledbenici" građanskih protesta rejting počne da pada.

Već je uočeno da ljudi na vlasti svesno brkaju babe i žabe, pa govore o slobodi govora radije i češće nego što koju prozbore i o slobodi medija. Zbilja, demonstranti po ulicama Srbije mogu da kažu sve što im je na duši, ali, brajko moj, teško je i gotovo nemoguće da će drugi ljudi to negde videti i pročitati.

Podela na "naše" i "njihove" i isključivost koja se pri tome ispoljava prelazi granice podnošljivosti i sumorno zvuči izjava Aleksandra Vučića, nakon skrušene a odglumljene izjave na panelu u Davosu, da stanje u medijima nije dobro, ali da očekuje da će za "godinu, dve" sve da bude u redu. Samo on da dobije još jedne izbore, a u međuvremenu, ko crkne – crkao je.

Što se "Vremena" tiče, kud proteče ovih trideset godina, sačekaćemo i to – "godinu, dve." Možemo mi i duže ako do tada ovaj kurvaluk ne prođe. ¶

Intervju: Marija Bogdanović

SISTEM PUCA PO ŠAVOVIMA

"Reč je o slobodi da se izborimo za slobodu svakog pojedinca koja je uslov da se formira jedno demokratsko društvo. Bez javne rasprave o svim problemima koji se pojavljuju u društvu i traže rešenja ne može se govoriti o napretku. Kada se pojavi neki problem, ne može jedan čovek da presuđuje, osuđuje, ocenjuje da li je neko kriv ili nije, ne može sebi uopšte da dozvoli takvo pravo. Ja se pitam zašto taj sveznajući čovek nema hrabrosti da uđe u dijalog sa kritičkom javnošću Srbije. Zašto? U čemu je problem? On se pravi jako hrabar, ali hajde, izađite da razgovaramo kao ljudi, ne samo da izdajete naredbe i presude"

Kad god je, u nova i krizna vremena, dolazilo do lomova u društvu koji su se prelamali preko univerziteta, profesorka Filozofskog fakulteta u Beogradu, sociolog Marija Bogdanović, bila je na nekoj "dodatnoj" dužnosti, usred vatre. U vreme građanskih i studentskih protesta 1996–1998. bila je dekan Filozofskog fakulteta i nepokolebljivo je stajala rame uz rame sa svojim studentima. Nakon donošenja "Šešeljevog" zakona o univerzitetu 1998, zajedno sa još 80 profesora Filozofskog odbila je da ispuni obavezu predviđenu tim zakonom i nije potpisala ugovor o radu. Umesto toga, podnela je ostavku na mesto dekana. Uz veliku podršku studenata i kolega, posle petooktobarskih promena 2000. izabrana je za rektora Beogradskog univerziteta i tu funkciju obavljala do 2004. godine.

"To je bilo teško vreme", kaže u razgovoru za "Vreme", jer trebalo je graditi autonomiju univerziteta, trebalo se suočiti sa mnogim novim pitanjima, kao što je odluka Vlade o vraćanju Pravoslavnog bogoslovskog fakulteta u okrilje Univerziteta u Beogradu, a ona je bila protiv. Danas, ime Marije Bogdanović, profesorke emeritus, stoji kao prvo među potpisnicima proglasa nastavnika i saradnika Filozofskog fakulteta, u kome se aktuelna vlast ocenjuje kao diktatorska i kojim se izražava podrška građanskim protestima koji se šire po Srbiji.

Profesorka za koju se pouzdano može reći da je simbol protesta na Filozofskom, prepoznatljiva po dubokoj, ubedljivoj i mirnoj snazi, i danas stoji na barikadama kritičke misli, učestvuje na protestima i predstavlja univerzitet iz njegovog najčasnijeg ugla.

"VREME": Kada ugledna institucija kao Filozofski fakultet podrži proteste i pozove na izražavanje slobodnog mišljenja, kakvog to efekta ima i na sve ostale pojedince uopšte?

MARIJA BOGDANOVIĆ: Samo da se razumemo, ovo je pobuna članova ove institucije, a njeni potpisnici od početka su i učesnici. Sâmo oglašavanje je imalo za cilj da se naš glas ponovo čuje kao glas slobodnih građana koji kritički misle i to javno izražavaju.

Ta vrsta angažovanja i javne kritike je u tradiciji Filozofskog fakulteta i ne mogu ni da zamislim da je sada mogla da izostane. Dogodilo se da je i ovoga puta Filozofski krenuo prvi i da su onda počeli javno da se oglašavaju i članovi drugih fakulteta i uopšte akademske zajednice. Kao što ste videli, skoro ceo Fakultet političkih nauka se brzo oglasio sa jakim argumentima, dok su profesori Pravnog fakulteta to učinili sa tačnim navođenjem zakonskih akata koji se neprekidno gaze, zaobilaze i narušavaju. Šteta je jedino što to nije bilo upućivano u vreme kada su ti zakonski propisi gaženi.

Proglas Filozofskog potpisalo je 105 profesora i saradnika. Da li je to manjina, većina, i da li je to uopšte važno?

Naravno da je važno, ali je ipak mnogo važnije da je to prodrlo u javnost, i treba reći da su se tom spisku od 105 nastavnika i saradnika pridružili i članovi Odeljenja za sociologiju, što povećava broj. To potpisivanje se dogodilo nekako preko noći i ljudi nisu ni stigli da se na vreme priključe, ali su zato taksativno, precizno i konkretno ukazali na nevolje i atmosferu u kojoj žive građani.

Primetno je da su se među potpisnicima jedni do drugih našli profesori dijametralno suprotnih ideoloških, pa i političkih opredeljenja.

Društvo je složeno, pojedinci su složeni, ne možemo tu čistotu da izvedemo do maksimalnih granica. Kao i u Savezu za Srbiju, i ovde imate i levih i desnih. Ali postoji i nešto zajedničko, a to su pravo i pravičnost, zahtev da prorade institucije, da u njima rade pošteni, moralni ljudi, da krenemo napred. Neka nas bude raznih, pa ćemo kroz dijalog i sukob mišljenja doći do nekog rešenja. Bez slobode mišljenja, o principima i konkretnim rešenjima, »

Fotografije: Marija Janković

nema ni napretka društva. Ali ćutanje je nedopustivo.

Deo sociologa se izdvojio i dao vlastitu podršku protestima. Postoji li razlika između njihovog proglasa i proglasa 105?

To su dva potpuno kompatibilna proglasa. Kao što sam već rekla, u proglasu sociologa, na osnovu rezultata istraživanja naše stvarnosti, iznosi se dalja konkretizacija uzroka ovih protesta, a to je akumulacija ogromnog nezadovoljstva u mnogim sektorima života. Konkretizacija onoga što je rečeno na opštem nivou koji upozorava, a još su dati i primeri kroz koje se vidi u čemu mi godinama posustajemo i koje protivrečnosti više ne izdržavamo. Reč je o stanju koje je veoma teško izdržati u ovom sistemu.

U kom smislu je to stanje neizdrživo?

Kratko rečeno, mi smo jedan vrlo zatvoren sistem koji nigde nema odušku. I zbog toga je počelo iznutra da vri, a to mora negde da pukne. I puklo je sada. Sve ono što se u nama godinama skupljalo, akumuliralo, sada se ponovo ispoljava i izražava. Imali smo i pre 50 godina junske proteste 1968, pa smo imali 1996, pa sada ove proteste, na svakih 25 godina mi neprekidno pokušavamo da promenimo funkcionisanje našeg sistema, ali to ne uspevamo. Sada smo došli u situaciju da imamo nekoga ko je apsolutni gospodar tog zatvorenog sistema, sistema u kome slušamo kako premijerka države i predsednica Skupštine ponavljaju sve ono što kaže predsednik države. A njihovi poslovi koje treba da obavljaju se razlikuju, svi imaju različite domene svog rada, međutim imamo situaciju da nam jedan čovek određuje apsolutno sve. On vodi sve institucije, počev od Vlade pa nadalje, naši ministri stoje u njegovoj pozadini i ništa ne govore, govori samo on sa tom blagoglagoljivošću od servilnosti, zaštitničkog odnosa do vike i urlanja ne samo na opoziciju nego i na sopstvene saradnike. Neprekidno vodi dijalog sam sa sobom, a nikako da izađe na javnu scenu i krene u dijalog sa ljudima koji to traže. Rečnik je obogaćen uličnom terminologijom, a kada njegovi saradnici govore u Skupštini, svi uglas govore tim istim, ružnim jezikom, što posle pripisuju narodu koji pokušava da se izvuče iz tog zatvorenog sistema, da nešto kaže. Dakle, jedan čovek odlučuje o svemu. I to je na protestima, u svom govoru, jako dobro formulisao Nikola Kojo, neću da ga ponavljam ali se u potpunosti slažem s njim.

Ipak, na koji način jedan tvrdo zatvoreni sistem uopšte može da pukne?

On puca po šavovima. I kad krene da puca po šavovima, onda treba animirati sve raspoložive strane, sve političke opcije, stranke, građanstvo, roditelje, bake i deke, omladinu. Mladi treba sada da se pridruže protestima i da sami odrede temelje svoje budućnosti. Reč je o slobodi da se izborimo za slobodu svakog pojedinca koja je uslov da se formira jedno demokratsko društvo. Bez javne rasprave o svim problemima koji se pojavljuju u društvu i traže rešenja, ne može se govoriti o napretku. Kada se pojavi neki problem ne može jedan čovek da presuđuje, osuđuje, ocenjuje da li je neko kriv ili nije, ne može sebi uopšte da dozvoli takvo pravo. Pitam se zašto taj sveznajući čovek nema hrabrosti da uđe u dijalog sa kritičkom javnošću Srbije. Zašto? U čemu je problem? On se pravi jako hrabar, ali hajde, izađite da razgovaramo kao ljudi, ne samo da izdajete naredbe i presude.

Možda je to najvažniji mehanizam njegovog očuvanja vlasti?

Ali to je već prešlo sve granice. Mislim da to njegovo samohvalisanje da je bio najbolji student Pravnog fakulteta, da ga dekani predstavljaju kao najboljeg studenta prava, pokazuje da se on preučio. I misli da sve zna i da o svemu može da odlučuje. Pomera brda, zaustavlja nabujale reke, spasava decu iz snežnih smetova, sve može. Objasnite mi kako je to moguće? Ako je neko tek prozvan da treba za nešto da odgovara, on već zna da li je taj kriv ili nije kriv. On je i vidovnjak. Za jedan plagijat doktorskog rada našeg poznatog rukovodioca, a ima ih više, kaže: "To je najveća glupost koju sam čuo." I to onog trenutka kada se ta vest pojavila u novinama. To što je rečeno nije pitanje da li je pametno ili glupo, već da li je istina ili laž. I sad me osporite kad kažem da je on preučen. Previše zna. Kako je moguće da on zna da li je nešto plagijat ili ne, da li je on to proučavao? I da li on ima odgovarajuće obrazovanje da sudi o tome? Za tako nešto, za odbranu i proveru doktorata formiraju se komisije u kojima su uglavnom redovni profesori. A on je diplomirani pravnik.

I mnogi drugi stvarni problemi maskirani su pred javnošću u istom "slengovskom" maniru.

Tokom ovih protesta postavljeno je i pitanje kakav je predlog za rešavanje pitanja Kosova. On opet kaže: "Nikad veću glupost nisam čuo." Pa se onda ispravi: "A o tome nemam ništa da kažem." Kakav je stav ove države, kako narod uopšte da zauzme stav prema tom pitanju i ko to zna osim njega? Da li on uopšte ima predstavu šta bi u tom slučaju trebalo da bude platforma za razgovor? Stalno igraju ping-pong, ili

O autonomiji univerziteta

Mi se neprekidno borimo za autonomiju univerziteta. Posle ovakvih događanja, kada ljudi dođu na određene položaje oni nastoje da nekako uvedu red, da smire situaciju, da se bave onim što je njihova osnovna delatnost, znači obrazovanjem. Univerzitet povezuje fakultete i nastoji da se poštuje Zakon o visokom obrazovanju u smislu neprekidnog praćenja kvaliteta obrazovanja, podržavanjem inovacija i ugleda univerziteta u svetu.

Ali, pošto je ukupna društvena situacija previše složena i menja se iz dana u dan, univerzitet mora neprekidno da se bori za svoju autonomiju, ne može se dozvoliti da politički položaj ili moć utiču na rad univerziteta. Ne mogu se zakoni o univerzitetu menjati kad god dođe do smene vlasti, pogotovu to ne mogu da rade nedovoljno stručni ljudi. Svaka, pa i najmanja promena mora da prođe kroz ozbiljnu javnu diskusiju i da se uvodi samo ukoliko je u interesu obrazovanja, studenata, napretka u nauci. Znači, ne možete dozvoliti da plagijati prolaze kroz naučna veća univerziteta a da ne reagujete na to. I to je ono što smeta, jer univerzitet u tom pogledu nije položio ispit. U potpunosti pada na tom ispitu, evo već nekoliko godina.

■ "Svaka pobuna građana, a građanin je političko biće, svaki izlazak građana na proteste, bez obzira na to koji su razlozi tih protesta, da li je glad, beda, nepravda, kriminal, jeste već politički čin. Bez obzira šta je uzrok, a uzroci su uvek mnogobrojni. Nikad nije samo jedan. Imate jedan povod, ali uzroci se međusobno prepliću i pojačavaju, i onda dolazi do ovakvih pobuna"

će biti ovo ili će biti ono, i na kraju kažu biće kompromis. A onda nam premijerka objašnjava šta znači kompromis: kad dobiju oni nešto, pa dobijemo mi, izgube oni nešto, izgubimo mi, i svi smo zadovoljni. Je li tako treba da se rešava problem Kosova, zbog koga celo društvo stagnira na opštedruštvenom i na političkom planu?

S druge strane, ova vlast, čini se upravo zbog Kosova, uživa podršku međunarodne zajednice?

Dolaze veliki državnici koji ne čine ništa da se ova situacija reši, nego nas uljuljkuju u beskrajno dugim pregovorima o Kosovu. Neće oni da gube vreme na to, nego su nas ostavili na ledu i rekli, kako se dogovorite to će biti prihvaćeno.

Mislite li da će do dogovora ili do nekog rešenja uskoro doći?

Ne mislim. To će da se razvlači do beskonačnosti. Pustili su nas da se u svom kavezu sami snalazimo.

Protesti koji traju već dva meseca, i koji su se proširili po Srbiji, da li su dovoljan zamajac za stvarne i konkretne promene?

Ne mogu da zamislim nijedan drugi zamajac. Mi kao građani i slobodni ljudi treba da istrajemo u ovim protestima i da tražimo ono što nam je potrebno. Slobodu medija, slobodu izražavanja, pravdu, institucije u kojima će biti postavljeni stručnjaci, pošteni ljudi, gde će se uspostaviti kontrola obavljanja svih mogućih funkcija. Takav sistem želimo da uspostavimo.

U opasanom i zatvorenom sistemu mislite li da šetnje mogu da proizvedu nešto konkretno?

Sistem je i spolja i iznutra, kroz unutrašnju mrežu, vrlo jak, surov i sirov. Ipak, mi smo taj sistem načeli. Moramo istrajati.

Ako se protesti i dalje budu širili, možemo li očekivati i da odgovor na njih bude surov i sirov?

On se kune da do fizičkog ugrožavanja neće doći. Videla sam kako u Novom Sadu pokušava da bude nekako blag, ali njegov ton kada govori i dalje nije običan. On stalno ide *up and down*, goredole, što ukazuje na to da imamo posla sa čovekom kome teško pada da jednostavno govori, njegova prava priroda je da bude sirov i grub. Taj rečnik koji je ružan i koji vlada u javnom životu, upravo on promoviše. Od njega je počelo, zato što je neko negde dobacio ono "Vučiću, pederu". A onda on to uporno ponavlja na konferencijama za štampu, govoreći kako nema problem s tim da mu to kažu, pa onda opet ponovi, pa opet na istoj konferenciji ili na sledećoj. A onda na primer Maja Gojković u Skupštini nekoliko puta čita izjavu Sergeja Trifunovića sa Tvitera i sa zadovoljstvom pokazuje koliko je to pismo prosto. Pa zašto njegovi odani sledbenici ponavljaju to toliko puta? Zašto se jednostavno ne prećuti. Takvo izražavanje pripisuju samo drugima, a oni su zapravo ti koji su svojim uvredama, netolerantnošću i agresivnošću inicirali, uveli a i dalje praktikuju takav način komunikacije – psovke i ostalo, jer mi smo odavno za njih "ološ, glupaci, izdajnici, lopovi".

Šta mislite o izboru Sergeja Trifunovića za predsednika Pokreta slobodnih građana?

On je bistar momak, aktivan. Ne spadam u kategoriju ljudi koja voli pregrube i preoštre reči, ali ono što je za njega sigurno to je da ima nadahnuće, snagu i želju, i moguće je da će taj građanski blok profilisati u pravom smeru. Ja to očekujem od njega. A što se načina njegove komunikacije tiče, on se obraća ne na isti način, nego čak i na blaži od onoga kako se oni nama obraćaju kada nam kažu da smo ološ, izdajnici, lopovi. Ni od jednog predsednika bilo koje države nisam čula ružniji rečnik niti ton kao što ovde slušamo svakodnevno.

Slažete li se s tim da građani treba da ostanu nosioci aktuelnih protesta, a da se opozicioni političari i njihova vidljivost svedu na najmanju moguću meru? Koliko je to dobro?

»

Poslužiću se jednom analogijom. Čuli ste da na univerzitetu ne možete da se bavite politikom i čuli ste i rektorku koja se pritom poziva na zakon. Ali šta to znači da ne možemo da se bavimo politikom na univerzitetu? Naravno da ne treba umesto nastavnog sadržaja da držimo političke govore na času, ali mi smo slobodni građani i možemo javno da iznosimo svoje političke ideje i kritičko mišljenje. Sada imate političare koji imaju svoje političke partije ili organizovane građanske grupe koje će prerasti ili se pridružiti nekoj političkoj partiji i bez te dobro organizovane političke strukture teško je učiniti nešto ozbiljnije. Mora da se ima program po kome će se pridobiti građani da glasaju za njih. Mislim da je sada jako važno da svi predstavnici opozicije nađu zajednički

imenitelj oko koga će se složiti, da iznesu to pred građane, pa da onda krenu u proteste i u borbu za ostvarivanje tih principa, za pridobijanje ljudi za te principe.

Vama, znači, ne smeta takozvana politizacija ovih protesta?

Oni jesu politički. Po mom shvatanju, svaka pobuna građana, a građanin je političko biće, svaki izlazak građana na proteste, bez obzira na to koji su razlozi tih protesta, da li je glad, beda, nepravda, kriminal, jeste već politički čin. Bez obzira šta je uzrok, a uzroci su uvek mnogobrojni. Nikad nije samo jedan. Imate jedan povod, ali uzroci se međusobno prepliću i pojačavaju i onda dolazi do ovakvih pobuna.

Devedesetih, kada ste bili dekan Filozofskog, takođe su krenule pobune i studentski protest, a vi ste ih podržali i odlučili da fakultet stane s radom.

Tada su se studenti prvi pokrenuli i javili mi da idu u štrajk. Našla sam se sa njima sutradan ujutro, čula njihovo mišljenje i donela odluku da ceo fakultet ide u štrajk, a povod je bio krađa glasova. I naši glasovi, kao građana i kao političkih bića, bili su ukradeni. Odmah sam održala sednicu Veća fakulteta, iznela situaciju i smatrala da treba da budemo uz studente. I dobila sam ogromnu podršku Veća. Sva odeljenja su dobila pismo da ulazimo u potpuni štrajk, da nema nastave, nema konsultacija, da nema ispita. Mi smo u taj štrajk u potpunosti ušli kao institucija, kao podrška studentima.

Kako je tada reagovalo Ministarstvo?

Tadašnji ministar obrazovanja pozvao je sve dekane i upozorio nas da sredimo stanje na fakultetima. I tada sam rekla da fakultet i ja ostajemo uz studente. Ostali dekani su ćutali, samo je dekan ETF-a rekao da će direktno da ode kod Miloševića jer ga je poznavao. Pozvala sam sve dekane da dođu kod mene na fakultet da se dogovorimo šta dalje da radimo, jer ja nisam imala iskustva u takvim situacijama i na takvom položaju. Osećala sam veliku odgovornost. I došlo je devet predstavnika fakulteta. Dogovorili smo se da ćemo da podržimo studente, a posle su se javno oglasila još četiri dekana i pridružila nam se. Kasnije su se pridružili i ostali. Medicinski fakultet je bio poslednji, pridružili su se kada su završili semestar jer su smatrali da je njihovo da leče ljude a ne da se bave politikom. Ta floskula da univerzitet ne može da se bavi politikom je potpuno besmislena. Studenti ne smeju da imaju zatvorena usta i da budu bez kritičkog mišljenja, jer to je onda strašno. Gde bi se onda to kritičko mišljenje razvijalo, ko bi davao podsticaj, pravac razmišljanja, ukazivao na probleme, ako to nisu profesori koji rade sa mladom generacijom i vaspitavaju je u svakom pogledu.

Prvi put od 1968. imamo situaciju da inicijativa i podrška protestima sa Filozofskog stižu najpre od profesora. A gde su studenti?

Studenti su apatični i oni se već u srednjoj školi spremaju za odlazak napolje. Smatram da studenti sada treba da se pridruže svojim roditeljima. Pa čak i ako odlaze, svojim roditeljima treba da obezbede pristojnu starost. Tačno, od '68. nikada nismo imali bunt na fakultetima a da ih prvo nisu pokrenuli studenti, ni '91, ni '96. godine. Tada su mi dekani sa raznih fakulteta govorili: "Kako to da su kod vas studenti tako jedinstveni? Izgleda da kako koji student uđe u zgradu Filozofskog fakulteta, on počinje da diskutuje, da ima svoje mišljenje i da bude kritičan, kao da udahne taj vazduh i tu atmosferu." I to je tačno. Tako je bilo sve do ovih godina.

"Kratko rečeno, mi smo jedan vrlo zatvoren sistem koji nigde nema oduška. I zbog toga je počelo iznutra da vri, a to mora negde da pukne. I puklo je sada. Sve ono što se u nama godinama skupljalo, akumuliralo, sada se ponovo ispoljava i izražava"

Sâmo opredeljenje da neko upiše Filozofski fakultet, da izučava tu materiju govori možda i o afinitetima tih studenata ka slobodnoj, kritičkoj misli.

Jeste, ali šta je sada? Kada radim sa studentima na doktorskim studijama i objašnjavam im, recimo, analizu sadržaja kao metod, i predložim da neko uzme da uradi seminarski rad, kao vežbu, na primer analizu Vučićevih govora, analizu diskusije pozicije i opozicije u Skupštini, analizu nekog dnevnog lista u određenom vremenskom periodu, niko se ne javi. Ovaj metod je i razvijen za analizu komunikacije sa stanovišta aktuelnosti nekih tema, poruka koje ta tema šalje i kome ih šalje, njihovo otvoreno/latentno značenje i tako dalje. Ali, studenti u te teme ne ulaze.

A u koje ulaze?

U potpuno neutralne, na primer razvoj, saznajne mogućnosti, oblasti primene nekog metoda, i to na primerima iz literature. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

TEOFIL PANČIĆ

Srpski napredni parafeminizam

Neznaveni i pogubljeni u svetu neautentičnosti, Vučić i naprednjaci i od osetljive i važne teme rodno zasnovanog nasilja svesno ili nesvesno prave parodiju i sprdnju

Ima jedan kućerak u Sremu, a u njemu živi – onda kad ne živi ni u Hagu ni u Skupštini – izvesni Šešelj dr Vojislav, neobično plodni pisac kupusara u obliku knjige, ima ih već mašala trocifren broj, a da niko nikada nije pročitao ni jednu – čak ni sam autor (koji to i nije, više je kompilator). Kako god, jedna se od njih – štaviše: jedna od "poznatijih" u tom bogatom, neistraženom opusu od ciglolikih papirnih blokova Ničega – zove *Politički ortakluk Kurve del Ponte i kurve del Koštunice*. Nažalost, taj mi uradak nije pri ruci, ali biće da ne bi trebalo biti isuviše teško podsetiti se: beše li ugledni Vučić Aleksandar zvanični recenzent tog i sličnih dela, ili čak urednik cele edicije, tj. "Sabranih dela dr Vojislava Šešelja"? Nešto od toga je bezbeli bio u ona vremena dok je formirao svoj književni i politički ukus na vrelima jezičke imaginacije paračetničkog paravojvode sa kanibalskim smislom za humor, a i za sve ostalo.

Zašto li sam se setio ovog dražesnog detalja iz zajedničke prošlosti političkog oca i sina, bez svetog duha? Zato što jedino u čemu je politički sin u međuvremenu "ideološki" evoluirao jeste – licemerje (što je ujedno i jedino što Šešelju ne možete staviti na dušu: taj je svašta odvratno i gnusno, ali licemer nije). Ono se iskazuje na bezbroj načina svakog božijeg dana, što od Vučića lično, što od ergele njegovih klonova i klovnova, ali ima jedan "odsek" hiperprodukcije te fabrike licemerja koji mi, moram priznati, u poslednje vreme posebno ide na ganglije: teatralno padanje u nesves' naprednjačkih krhkih i nežnih ženskih (ali i solidarnih muških) duša pred grubim mačističkim, mizoginim, muškošovinističkim i generalno muškosvinjskim jezikom kojim ih se navodno zasipa od opozicije, nepoćudnih javnih ličnosti, tviteraša, novinara, ovih, onih... A oni i one su, onako suptilni, fini i nadasve rodno senzitivni, time potpuno zgroženi.

Da bismo dokonali zašto nam prizor ovih uprepodobljenih smešnih precioza oba pola, tobože strašno uvređenih i zgromljenih seksističkim jezikom muškobanjastih antirežimskih baraba, deluje tako groteskno i iznad svega tako prokleto lažno, moramo znati jednu važnu stvar o genezi te "uprepodobljenosti". Danom formalnog napuštanja radikala i njihove ideologije, Nikolić, Vučić i društvo ušli su u njima nepoznat svet, rešeni da ga više osvoje nego usvoje, i upravo su to i uradili: donekle su savladali formu, ali im je sadržaj ostao nedohvatljiv, a suštinski zapravo i neinteresantan. Obrasci mišljenja, govorenja i delovanja koje bismo, u najširem smislu, mogli nazvati demokratskim, građanskim, levim, liberalnim etc. ostali su im trajno nedokučivi, što bi se reklo, *ne osećaju* ih. Od tada borave u svojevrsnoj *pustinji neautentičnosti*, primorani da s vremena na vreme propovedaju nešto o čemu objektivno: 1. nemaju pojma; 2. ič ih se ne tiče, osim kao sredstvo retoričkog obračuna s protivnicima. Tako je, između ostalih manifestacija lažnog samopredstavljanja, nastalo i nešto što bi se moglo nazvati *srpski napredni parafeminizam* (SNP). Ako malo proanaliziramo njegove sastojke i način na koji deluje na one koji ga upotrebljavaju ili na one koji bivaju poprskani njime, SNP se sastoji od otužno prejako naparfimisane mešavine vodiča kroz feminizam za apsolutne po-četnike i neke od malo zastarelijih edicija običnog malograđanskog bon-tona, u kojem se kaže da se "damama" i "pripadnicama lepšeg pola" ne bi trebalo obraćati oštrijim tonom i izvesnim rečnikom. Ukratko, SNP je obično malograđansko prenemaganje u stilu "Iju, sestro slatka" i ni sa kakvim i ni sa kojim feminizmom (a feminizam se u međuvremenu toliko razgranao u svim mogućim pravcima – uključujući i ćorsokake, što je sasvim normalno i neizbežno – da je danas gotovo besmisleno koristiti tu imenicu u jednini) nema baš nikakve supstancijalne veze. Osim ako nesvesnu ili prosto nemareću karikaturu ne nazivate "vezom".

Da se razumemo, bilo je i istinskih seksističkih ispada na račun ženskih osoba u vlasti, poput one govnarije izvesnog Veselinović Željka na račun premijerke, ali oni su bili i ostali u apsolutnoj manjini; znatna većina onoga što se u dominantnom javnom jeziku tretiralo kao "napad na žene" u SNS i okolini naprosto je bilo normalno političko sučeljavanje, možda i (pre)oštrim jezikom izrečeno, ali bez istinske "rodne konotacije". Kako, međutim, da objasniš neznavenom malograđaninu/ki šta je uopšte – a šta pak nije – rodno zasnovano verbalno nasilje?! Nije svaka razmena reči, pa makar i preoštra ili uvredljiva, između jednog muškarca i jedne žene na različitim političkim pozicijama seksistička; da bi to bila, morala bi se (jasno i dokazivo) ticati rodne pripadnosti protagonista. U tom smislu, primera radi, nazvati nekoga "kurvom" može biti rodno zasnovana uvreda samo ako je to u tom ključu – rodnom, polnom, ponajčešće seksualnom – i izrečeno; ako je upotrebljeno kao politički ili karakterni opis, to može biti u najgorem slučaju uvreda ili kleveta, ali sasvim nezavisno od polne/rodne pripadnosti protagonista. To je, izgleda, na neki svoj način razumeo čak i jedan Šešelj dr Vojislav, pa je u naslovu svoje kupus-knjige kurvom nazvao jednu ženu, ali isto tako, nediskriminativno, i jednog muškarca... Tako da, deset godina zaludnog učenja kasnije, ova srpska napredna ekipa malograđanskih licemera i licemerki ne dobacuje ni do nivoa svog bivšeg političko-intelektualnog ćaće. ¶

Nemoguće je stajati

Bez obzira na poduži period ćutanja na univerzitetima u Srbiji, činjenica je da u dugoj i burnoj istoriji bunta u Srbiji (i SFRJ), podrška akademske zajednice uglavnom nije izostajala. Ipak, sada prvi put imamo slučaj da profesori podržavaju protest koji nije studentski

U oktobru 2017. godine, u okviru serijala tekstova "Razgovor o obrazovanju" koji godinama izlaze na portalu Peščanik, profesorka Biološkog fakulteta u Beogradu Biljana Stojković napisala je članak koji je završila sa ovim rečima: "U ovom trenutku, univerzitet je zatečen u stanju frustrirane paralize. Ipak, ako postoji makar zrno istine u tvrdnji da se istorija ponavlja, očekuje se skoro buđenje."

Ova tvrdnja može se proširiti na čitavo društvo koje kao da je do pre samo dva meseca živelo "u stanju frustrirane paralize". Nakon brutalnog prebijanja Borka Stefanovića i talasa protesta koji se još uvek šire Srbijom, buđenje je, izgleda, počelo. Obistinila se i tvrdnja profesorke Stojković o buđenju univerziteta: podršku protestima koji se sada već i zvanično zovu "1 od 5 miliona" dalo je, u trenutku pisanja ovog teksta, oko 950 univerzitetskih radnika iz cele Srbije. Počelo je proglasom "105 od 5 miliona" profesora Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Sledeći je bio Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, pa Fakultet dramskih umetnosti, Pravni, Ekonomski, Biološki... Sada se već ne daju ni nabrojati jer se pridružuju univerzitetski radnici iz Niša, Novog Sada, Kragujevca, ali i privatnog Pravnog fakulteta Univerziteta Union, što je izvestan presedan, dok se ne pogleda spisak potpisnika. Mnoga imena potpisnika sa državnih, tako i sa privatnog univerziteta Union, bude uspomene na vreme najgorih pritisaka na autonomiju univerziteta i ljude koji su namerno ostali bez posla da bi sačuvali makar ličnu autonomiju i integritet.

REPRIZA BUNTA

Među potpisnicima podrške protestu nalaze se profesori Dragor Hiber (Pravni fakultet BU), Vladimir Vodinelić (Union) i Vesna Rakić Vodinelić (Union). Njih troje prvi su od petoro profesora koji su dobili otkaze po zloglasnom Zakonu o univerzitetu iz 1998. godine (ukinut 2002. nakon pada Slobodana Miloševića). Prema ovom Zakonu, Vlada je bila ovlašćena da po sopstvenoj meri postavlja članove u upravljačke strukture na univerzitetima – od upravnih odbora do dekana i rektora. Svi zaposleni imali su obavezu da potpišu novi ugovor o radu i time se praktično odreknu autonomije univerziteta. Zbog odbijanja da potpišu novi ugovor, oko 200 nastavnika i saradnika izbačeno je sa BU, a mnogi su bili pod suspenzijom. Od 200 prognanih, samo sa Elektrotehničkog fakulteta oterana je skoro polovina profesora – njih 97. Kazne su se razlikovale od fakulteta do fakulteta, u zavisnosti od toga kako je koji dekan bio pozicioniran u SPS-u, JUL-u ili SRS-u. Neka od imena dekana pala su u zaborav i oprost, ali da podsetimo: Oliver Antić bio je dekan Pravnog fakulteta; Vlada Teodosić ETF-a (osim po progonu nastavnika, upamćen i kao čovek koji je slupao 180.000 maraka za plaćanje privatnog obezbeđenja koje je održavalo "red" na fakultetu, lance i okove kojima je fakultet tokom njegovog dekanata bio omeđen); Radmilo Marojević bio je dekan Filološkog fakulteta, a osim po maltretiranju nastavnog kadra i slanju maskiranih batinaša na studente (februar i novembar 1999), ostaće upamćen i po tome što je otpustio jednog Ranka Bugarskog. Aleksandar Keković preminuo je prošle, 2018. godine, a javnost do danas nije saznala ko je naredio brutalno prebijanje studenata Arhitektonskog fakulteta u vreme dok je on bio dekan, 23. maja 2000. Svi univerziteti Srbije su zbog Zakona o univerzitetu suspendovani iz Evropske rektorske konferencije, a ne treba zaboraviti ni ime rektora BU iz tog vremena – Jagoša Purića.

Taj čuveni Zakon o univerzitetu iz 1998. ostao je slabije upamćen od jednako krvoločnog Zakona o informisanju iz iste godine, iako je usvojen (i temeljno sproveden u delo) nekoliko meseci ranije. Zakon o informisanju donet je u oktobru, a o univerzitetu u maju 1998. I jedan i drugi

po strani

OVAKO JE POČELO: Protest na platou Filozofskog fakulteta, 8. decembar 2018.
Foto: Marija Janković

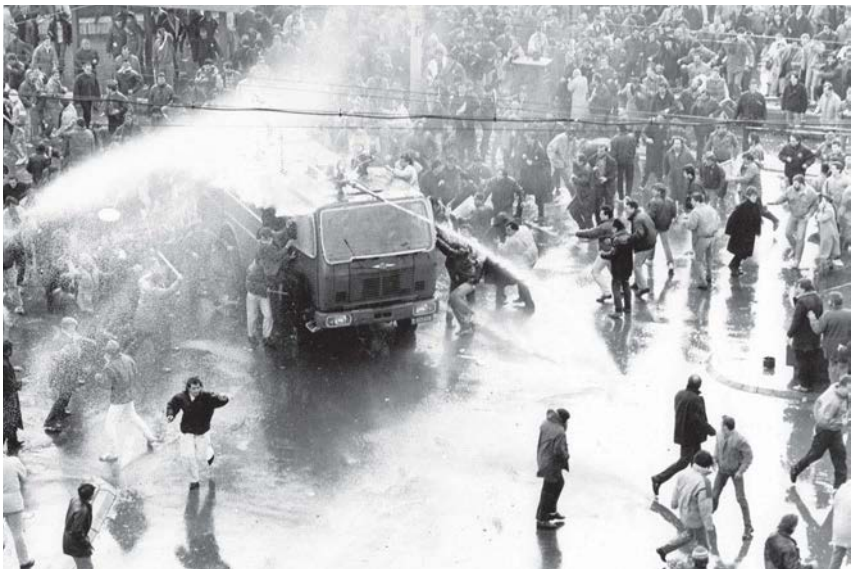
bili su, između ostalog, osveta za velike proteste 1996/97. Ti protesti, kako opozicioni, tako i studentski, jesu bili izazvani izbornom krađom na lokalnim izborima u novembru 1996, ali bili su još nešto: brojni slobodni i nezavisni mediji koje pamtimo iz tog vremena, ili su tokom protesta stekli ugled ili su tokom ta tri meseca nastali; mnogi profesori koji široj javnosti do tada nisu bili poznati, javno su istupili i profilisali se kao angažovani intelektualci. Prema nekim izvorima (Milan Kurepa, *Usud otpora*, Beograd, 2002), 3500 od ukupno 5500 profesora i saradnika Beogradskog univerziteta javno, imenom i prezimenom, pružilo je studentima podršku. Još pre izbora 1997. osnovan je Univerzitetski odbor za odbranu demokratije, koji su mahom činili profesori BU. Otuda i ne čudi da se režim kroz dva rigorozna zakona ustremio na dve, u to vreme, najutemeljenije struje otpora: univerzitet i medije.

Ne bi trebalo ni da čudi što se neka imena koja su još onda bila na "svetloj strani", pojavljuju i danas među potpisnicima podrške protestima, premda se ne može izbeći činjenica da je bolno što se neke stvari iznova događaju dve decenije kasnije. Ana Martinoli, vanredna profesorka Fakulteta dramskih umetnosti, kao studentkinja druge godine psihologije protestovala je 1996/97. Danas je jedna od potpisnica univerzitetske podrške protestima.

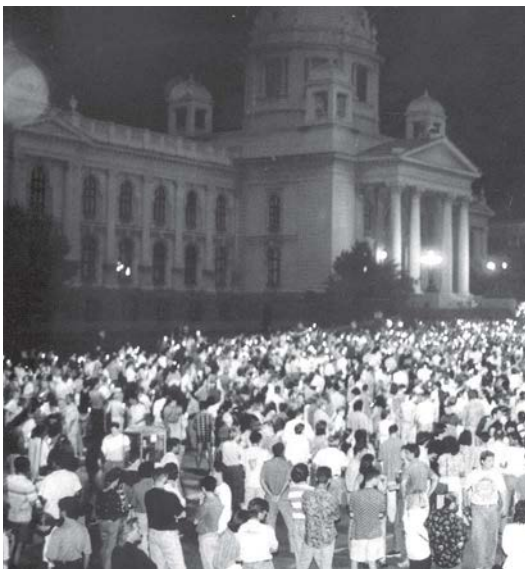
"Tokom protesta 1996. i 1997. osećala sam da je to moja obaveza jer nisam želela nove ratove, plašile su me podele i agresija u društvu, siromaštvo", kaže ona u razgovoru za "Vreme": "Iako su današnje društveno-političke okolnosti, po meni, drastično drugačije od devedesetih, i dalje verujem u društveni angažman i snagu građanskih pokreta."

IMENOM I PREZIMENOM

Istorija studentskih protesta u Srbiji je podugačka i uvek je bila praćena snažnom podrškom profesora, koje bi, kao po pravilu, stizala "osvetnička ruka" sa zakašnjenjem. Mihajlo Marković, Ljubomir Tadić, Svetozar Stojanović, Dragoljub Mićunović, Miladin Životić, Zaga Golubović, Trivo Inđić i Nebojša Popov "udaljeni" su sa Filozofskog fakulteta 1975. godine, premda im nisu ukinute plate. Ovaj progon kuvao se, zapravo, još od studentskih demonstracija 1968. koje su snažno podržavali. Međutim, laka ruka osvete sustigla ih je i zato što su nastavili sa različitim aktivnostima, bilo kroz beogradski ogranak časopisa "Praxis", bilo zbog rasprave o ustavnim amandmanima 1971. Zbog amandmana, profesor Filozofskog fakulteta Mihajlo Đurić (1925–2011) je čak odležao 9 meseci u zatvoru, jer je u jednom govoru i jednom članku rekao da je Jugoslavija praktično već razbijena. Ista rasprava "došla je glave" i Vojislavu Koštunici i Kosti Čavoškom, koji su udaljeni sa Pravnog fakulteta. Kosta Čavoški sada je prvi potpisnik podrške protestima koja je stigla sa Pravnog fakulteta BU. Pa ipak, koliko god da se podrška profesora studentima uvek podrazumevala, univerzitet kao institucija nikada nije stao ni iza jedne takve inicijative. Po mišljenju Ane Martinoli, to je zapravo i dobro, jer iza svakog pisma i reči u njemu »

DECENIJE NARODNOG BUNTA: 9. mart 1991... Foto: Draško Gagović

Vidovdanski sabor 1992...

univerzitetski radnici staju imenom i prezimenom: "Mislim da je važno da se kaže da ovo nije institucionalna podrška protestima, već podrška pojedinih profesora, nastavnika, saradnika, ali vidimo da taj broj raste. Raditi na fakultetu, obrazovati mlade ljude, učiti ih kritičkom mišljenju, promišljanju društva i stvarnosti u kojoj žive, sve to dolazi sa posebnom vrstom odgovornosti." Ona dodaje i da ovo nije podrška određenoj političkoj opciji, političkoj partiji već "glas protiv ugrožavanja osnovnih demokratskih, pa i civilizacijskih vrednosti kojima prisustvujemo svakodnevno, protiv antagonizacije društva, stravičnog srozavanja nivoa javnog govora, ukidanja dijaloga, manipulisanja informacijama, obesmišljavanja institucija, instrumentalizacije medija... Ukratko, to je bio moj glas ne za ovu ili onu partiju, već protiv stvaranja društva u kome počinju da dominiraju strah, nekompetentnost, izostanak svake odgovornosti, izostanak pravne sigurnosti, samovolja i laž."

Da je takva vrsta podrške nečemu, iza koje se stoji imenom i prezimenom, ali i profesionalnim, u ovom slučaju akademskim integritetom, saglasan je i Đorđe Krivokapić, docent na Fakultetu organizacionih nauka: "Moj glavni motiv bio je osnažiti građane da slobodno iznesu kritiku. Nije dovoljno da imamo slobodu izražavanja, neophodno je da kreiramo okruženje u kome je kritičko razmišljanje društveno prihvatljivo i poželjno. To je osnova za demokratski ali i ekonomski razvoj u savremenom društvu."

Po njegovom mišljenju, u poslednjih šest godina nakupilo se mnogo frustracija usled premalo prostora za kritičku raspravu, a akademska javnost je kroz masovnu podršku protestima pronašla način da ukaže na čitav niz pitanja koja zahtevaju ozbiljniju debatu, ali i da pokaže određeni otpor političkom establišmentu: "Nadam se da će protesti i podrška proširiti javnu sferu u kojoj podjednako učestvuju vlast i njeni kritičari, bez obzira ko sutra bude na vlasti", kaže Krivokapić.

U članku citiranom na početku ovog teksta, profesorka Biljana Stojković analizira i situaciju na univerzitetu od pada Miloševića do 2017. kada je tekst pisala: "U skladu sa svetskim trendovima, raspisivani su konkursi za naučne projekte, reformisali smo studijske programe prema "bolonjskoj mustri", napravili cenovnike za studente, stvorili bezbroj privatnih univerziteta sve diskutabilnijeg porekla i kvaliteta i, sve u svemu, otvorili nekakvo tržište za znanje i umenje. (...) Šta su uzroci rapidnog propadanja ugleda visokog obrazovanja? Zbog čega se univerzitet samovoljno odrekao svoje uloge najznačajnijeg analitičara društvenih kretanja? Na čemu se zasniva apsolutna tišina akademske zajednice čak i u pitanjima koja se tiču samog univerziteta", pisala je pre nešto više od godinu dana Biljana Stojković koja je danas jedna od potpisnica univerzitetske podrške protestu, ali i konstruktivna kritičarka i vlasti i opozicije.

No, izgleda da je protest "1 od 5 miliona" uspeo da čvršće uveže akademsku javnost, pa se tako, na primer, među potpisnicima pisma Filozofskog fakulteta nalaze ljudi koji ideološki stoje na dijametralno suprotnim stranama poput Radoša Ljušića i Dubravke Stojanović. Osim ideoloških razmimoilaženja, prevaziđeni su i neki lični konflikti i pomirene razne struje na brojnim fakultetima koji su se do sada oglasili. Istina, 26 sociologa Filozofskog fakulteta izjasnilo se izdvojenim pismom, ali dobar deo njih već je potpisao prvo pismo, a i sam tekst pisma sociologa više je dopuna i elaboracija pisma koje su potpisali profesori svih katedri Filozofskog u Beogradu. Na toj liniji je i stav Alekseja Kišjuhasa, docenta na katedri za sociologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. On ne smatra da je podrška univerziteta naročito važna za promenu ili pobunu u društvu, jer su protesti počeli i bez ove univerzitetske podrške, i pre nje: "Naime, za društvene promene mahom su potrebni određeni strukturni uslovi a ne spiskovi podrške, od koga god oni dolazili. Međutim, mislim da ova podrška može da ima važnu funkciju u smislu osnaživanja duha solidarnosti i kohezije, odnosno 'zbijanja redova' među samim potpisnicima. A to, posebno ako je reč o profesorima ili inteligenciji, nije mala stvar, naprotiv."

Da je akademska zajednica dugo ćutala, saglasna je i Ana Martinoli: "Iza nas je dugačak period u kome je veliki broj mojih kolega, profesora, uglednih naučnika, javnih ličnosti, izbegavao da se na bilo koji način javno izjašnjava, deklariše, iznosi stavove. Možda je to zato što smo izgubili veru da se nešto može promeniti, zamor, razočaranje... Kao da smo se povukli u neki svoj bezbedan, izolovan prostor u iščekivanju nekog preokreta." Ona misli i da se ljudi istinski plaše posledica svakog javnog istupa koji ne godi uhu vladajuće partije, bilo da je reč o gubitku

Foto: Imre Sabo

Zimski protest 1996/97. Foto: Draško Gagović

privilegija, pa i posla ili naknadnom medijskom tabloidnom maltretiranju kome svakodnevno svedočimo.

GDE SU STUDENTI

Bez obzira na poduži period ćutanja i čamotinje na univerzitetima u Srbiji, činjenica je da u dugoj i burnoj istoriji bunta u Srbiji (i SFRJ), podrška akademske zajednice uglavnom nije izostajala. Bili su profesori uz studente kako 1968, tako i 1991. na Terazijskoj česmi (10–12. mart) i 1992. (15. jun–10. jul) kada je Milošević čak i primio delegaciju profesora i studenata – između ostalih, organizatori tog protesta bile su dve ličnosti koje su i danas prisutne u javnosti – tadašnji student prorektor Dragan Đilas, koji je žestoko propitivao Miloševića na tom sastanku, ali i Mladen Durić, u to vreme student Bogoslovskog fakulteta, a danas Grigorije, episkop dizeldorfski i nemački. Profesorska podrška nije izostala ni tokom studentskog protesta 1996/97, ali ni tokom 2000. kada se "Otpor" našao pod pritiskom da mora da se registruje kao politička organizacija. Tada je formiran Savet Otpora, svojevrsno "predsedništvo" u kom su bili akademik Milan Kurepa, profesori Jovica Trkulja, Srbijanka Turajlić, Žarko Trebješanin, Ljubomir Madžar, Bora Kuzmanović, Čedomir Čupić, Drago Hiber, bivši guverner Dragoslav Avramović...

Upadljivo je, međutim da je ovo prvi protest u istoriji demonstracija u Srbiji koji nije studentski, a dobija podršku sa univerziteta. Naravno, bilo bi najlakše baciti drvlje i kamenje na današnju studentariju kojoj je, izgleda, dobro, čim se ne buni. Međutim, upravo je obrnuto: položaj studenata u Srbiji danas je najgori u poslednjih 40 godina. Istraživanje "Socijalna dimenzija studiranja u Srbiji", predstavljeno u maju prošle godine, pokazuje ogromnu nejednakost kad je reč o pristupu višem i visokom obrazovanju. Za razliku od situacije od pre 30 ili 40 godina, kada je ogromna većina dece čiji roditelji imaju završenu srednju školu, upisivala i završavala fakultete, danas deca niskokvalifikovanih roditelja najčešće i sama ostaju na tom nivou obrazovanja, dok fakultete upisuju u ogromnoj većini deca čiji roditelji takođe imaju završene fakultete. Uspon na društvenoj lestvici nije moguć ili je znatno otežan zahvaljujući nizu socijalnih i ekonomskih faktora. Sve stipendije i studentski krediti zavise u većoj meri od proseka ocena a manje od ekonomskog stanja. Čak 96 odsto studenata potpuno finansijski zavisi od roditelja, što znači da ne mogu da nađu sezonske i privremene poslove jer je tržište rada preplavljeno nezaposlenima koji ne studiraju, ali i da teret troškova snose roditelji, pa je školovanje postalo "privilegija" dobrostojećih. Više od 50 odsto studenata u Srbiji živi kod roditelja, što znači da ostaju u mestu rođenja i upisuju one fakultete koji su im tamo dostupni, a ne one koje žele. Svega 10 odsto studenata živi u studentskim domovima. Drugim rečima, studentima je potpuno slomljena kičma i bilo kakav organizovani, specifično studentski bunt, u ovim uslovima nije moguće realizovati. Bilo je pokušaja u bliskoj prošlosti i nijedan nije uspeo. Međutim, u okolnostima kakve su ove, nije ni nužno da se dižu studenti, pogotovo ako imamo u vidu i intenzivan osećaj krivice srednje generacije zbog toga kako smo dospeli dovde. A sagovornici "Vremena" saglasni su da smo došli do tačke kada se plašimo da progovorimo i da je vreme da to prestane: "Nemoguće je stajati po strani, izolovati se od događaja i nemati stav", kaže Ana Martinoli: "Buđenje akademskog sloja možda je i najradikalniji pokazatelj dramatičnog stanja u društvu. Moguće da je bio potreban zamajac u vidu šetnji koje su sve masovnije iz subote u subotu da bi se ljudi oslobodili, da bi se smanjio strah, da, na kraju krajeva, poverujemo da zaista od nas, građana, zavisi šta će se u društvu dešavati. Da imamo pravo da tražimo, čak zahtevamo, jer, na kraju krajeva, političari su državni službenici koje mi plaćamo." ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Bilo bi najlakše baciti drvlje i kamenje na današnju studentariju kojoj je, izgleda, dobro, čim se ne buni. Međutim, upravo je obrnuto: položaj studenata u Srbiji danas je najgori u poslednjih 40 godina

Cepanje naprednja

Nešto što je krenulo kao pokušaj da se skrene pažnja na napad na Borka Stefanovića preti da preraste u najveći politički događaj u Srbiji poslednjih godina. Subotnje protestne šetnje iz Beograda šire se Srbijom i otvaraju mnoga pitanja pred sve učesnike u političkom procesu

Foto: ZoranPetrović

Foto: Miloš Cvetković

U prethodna dva meseca bilo je puno reči o tome zbog čega građani Beograda idu na proteste iz subote u subotu, po ciči zimi, snegu i ledu, uporno se okupljajući na Platou ispred Filozofskog fakulteta i šetajući centrom grada.

Subotnji protest je u međuvremenu od slogana "Stop krvavim košuljama" prerastao u pokret "1 od 5 miliona" i raširio se po Srbiji na gotovo dvadesetak gradova i opština, te dodatno probudio sentimente onih koji se još sećaju zimskih protesta 1996/97, te prve pobede građana Srbije u sukobu sa režimom Slobodana Miloševića.

Od Sombora, preko Novog Sada i Aranđelovca, Kragujevca, Požege i Užica, pa na istok do Zaječara i Bora i na jug preko Prokuplja, Kuršumlije, Leskovca do Vranja, probuđeni građani Srbije marširaju iza transparenta koji im je "poklonio" predsednik Srbije kada je u ranoj fazi protesta rekao da neće ispunjavati zahteve sa ulice "makar to tražilo i pet miliona ljudi". Šeta se u Nišu, Čačku, ustao je Požarevac, građani se bune u Kruševcu, Vršcu, Pančevu, dižu buku u Trsteniku, Kraljevu i Šapcu. Za narednu subotu 2. februara najavljen je protest i u Kosovskoj Mitrovici.

Aleksandar Vučić – kum protesta i verovatno osoba koja je motivisala većinu ljudi da izađu na ulice – tokom ova dva meseca neprestano govori o tim događajima sa omalovažavanjem, umanjujući i broj učesnika i značaj čitave stvari. Međutim, prostor u režimskim medijima i tabloidima posvećen ovim događajima i način kako o protestima govore vodeći ljudi Srpske napredne stranke govore da monolit nije toliko jak. Zapravo, više podseća na kristal koji će se raspasti ako bude "udaren" na pravo mesto, kako to u dnevnim novinama "Danas" tačno opisuje Jasmina Lukač.

I dok Vučićeva vlast pokušava da čitav događaj okrene naglavačke, optužujući organizatore protesta za zagovaranje nasilja u Srbiji, a protesti se "dešavaju" zbog prevelikog nasilja u Srbiji za koje je odgovorna ta ista vlast, deo građana Srbije se "uspravio", izašao na ulice i krenuo da izručuje zahteve i lokalnim vlastima i onima u Beogradu.

ŠTA HOĆE LJUDI U PROTESTU

Upravo je nezadovoljstvo načinom upravljanja Srbijom primoralo ljude da se priključe protestima. Iako je to za sada simboličan broj ljudi – od nekoliko desetina u Leskovcu i Kuršumliji, preko nekoliko stotina u Požegi ili Čačku, nekoliko

čkog monolita

Foto: Jaroslav Pap/ Tanjug

Foto: Marija Janković

hiljada u Kragujevcu i Nišu do nekoliko desetina hiljada u Beogradu – uspostavljen je trend koji bi mogao da donese promene na političkoj sceni.

Sve učesnike protestu, za koje vlast tvrdi da su ih organizovale partije okupljene u Savezu za Srbiju, povezuje zahtev da se u Srbiji obustavi nasilje i da se omogući neka vrsta normalnog političkog života. Građani pritisnuti siromaštvom, nemogućnošću da ukoliko izgube posao nađu neki drugi i masovnim odlaskom svih koji mogu da se isele iz Srbije, kao da u ovim protestima vide poslednju šansu da se nešto u Srbiji promeni. Ono što se ne zna, za sad, jeste šta je to što treba da se promeni, ali, kao što je u nastupu na TV N1 rekao pisac Svetislav Basara, "bar se formira neka vrsta kritičke mase".

Proteste u gradovima širom Srbije povezuje i činjenica da na njihovom čelu nema političkih lidera iz Saveza za Srbiju niti drugih stranaka, mada ljudi na lokalu znaju da li su formalni organizatori protesta "studenti što studiraju u Beogradu" zapravo podmladak neke od političkih stranaka.

BAUK POBUNE ŠIRI SE SRBIJOM: Kragujevac, Novi Sad, Užice, Sombor

Ako su upornost i brojnost ljudi na protestima u Beogradu iznenadile ljude na čelu opozicione stranke, kako su sami tvrdili, onda je još veće iznenađenje kada se pogleda mapa Srbije gde se svake nedelje upali još neka lampica koja označava mesto nove protestne šetnje. Prema onome što je reporter "Vremena" mogao da razume od učesnika ili organizatora tih protesta širom Srbije, dva su osnovna motiva za to "dešavanje":

Prvo, to što se ne da izdržati ovakva vlast SNS-a, ovakva vrsta sveprisutnosti i pritisci od nosilaca vlasti bez kojih gotovo ništa ne može da funkcioniše. Drugi motiv je neka vrsta solidarnosti sa ljudima u Beogradu i želja da se pokaže da život u Srbiji nije stao i da i van Beograda ima građana kojima je stalo do njihovih ulica i gradova.

Protesti su pokazali i da ljudi razumeju da je potrebno povratiti kontrolu na ulicama, odnosno da ako običnog sveta nema na ulicama onda one idu u krilo kriminalcima i drugom ološu, koji kada jednom zagospodari, teško ga je oterati sa ćoškova. Gotovo u svim mestima gde se narod buni, ljudi žele da zakon važi za sve, da se procesuiraju "lopovi" iz lokalnih samouprava i da lokalna samouprava radi na transparentniji način; u Somboru postoji lista od 16 zahteva, u Čačku traže da se pohapsi urbanistička mafija i da se vrati bioskop, u Zaječaru se zahteva da se svima koji su obavljali javne funkcije od 2004. godine naovamo zabrani da se bave politikom, odnosno da budu birani na javne funkcije i tako dalje.

Da ljudi žele pravnu a ne mafijašku državu i da je to postalo jedno od ključnih mesta opstanka Srbije osetio je i predsednik Srbije i SNS-a Aleksandar Vučić. Po povratku iz Davosa u Švajcarskoj 25. januara 2019, gde je učestvovao u radu Svetskog ekonomskog foruma, odmah je održao još jednu vanrednu konferenciju za novinare koja se pretvorila u novo "obraćanje naciji". »

Pokušaj Vučića da na ovaj zbirni zahtev građana, a to je zatvor za lokalne bande, odgovori informacijom da je policija privela predsednika opštine Grocka i visokog funkcionera SNS-a Dragoljuba Simonovića zbog organizacije napada na Milana Jovanovića, novinara portala Žiginfo iz Grocke, izgleda da nije donela neki rezultat jer su u subotu protesti nastavljeni "nesmanjenom žestinom" uprkos pasjem vremenu u celoj Srbiji.

DA LI JE POLITIČKO ILI JE KRITIČKO

Već se silan analitičarski i politički svet izređao u želji da objasni šta se ovo dešava na ulicama Srbije i da li to treba ili ne treba podržati. Opis onoga što jesu protesti čini se da je najbolje definisao stav profesora sa Filozofskog fakulteta u Beogradu koji su javno podržali građane jer se bore za fundamentalne demokratske vrednosti i vladavinu prava.

Kada se pogleda lokalni nivo, sve je još daleko drastičnije u odnosu na ono što se dešava u Beogradu. Vlast na lokalu po pravilu drže najgori u tim zajednicama, vešto nakačeni na brend Aleksandra Vučića; uostalom, on je ionako bio nosilac i svake pojedinačne liste na lokalnim izborima. U takvom sistemu koji je sam uspostavio, građani prepoznaju lokalne kabadahije kao ispostavu, to jest produženu ruku samog Vučića. Sve to što muči građane, probleme koje im donosi lokalna vlast ili neki lokalni dripci koji važe za najmoćnije u gradu, sliva se na kraju u jedan politički zahtev – smenu Vučića, jer je on ovaploćenje svega što građane Srbije čini nezadovoljnim.

Međutim, ono što razlikuje proteste u tri velika grada, Beogradu, Novom Sadu i Nišu, od onih u drugim sredinama jeste i to da se u manjim gradovima buni narod koji je ne samo politički poražen u poslednjih šest godina jer je možda zastupao druga politička uverenja, nego i to što je protiv njih vlast sprovela neku vrstu odmazde po principu "ukoliko nema pokornosti, onda nema ni posla".

I ovo osećanje ide na Vučićev račun jer se veruje da on lično diriguje preko svojih koordinatora svim procesima (čitaj: poslovima) u Srbiji i da je svesno uspostavio poredak u kome samo članovi njegove partije mogu da rade i da budu angažovani. Ako je u nekom većem gradu neko i mogao da se sakrije, primiri i da proba da radi posao tako da ne dođe na horizont nekom *SNS Ti reksu*, to "na lokalu" nije bilo moguće i otud su, čini se, bes i nezadovoljstvo mnogo veći.

Sve to kuva, sve to vri, kao i u Beogradu, to je jedna multiideološka kaša koju spaja osećanje da se u Srbiji od 2012. godine dešavaju loše stvari, da se za ovih šest godina formirala nova klasa bogataša i moćnika od ljudi koji nisu bili "viđeni" u svojim sredinama niti su se po bilo čemu istakli osim po pripadnosti stranci.

Zahtevi građana idu ka tome da im se omoguće kontrola vlasti i ravnopravni uslovi kako na političkom tako i na svakom drugom terenu, govore da je trenutna vlast, iako aktivna na polju "dovođenja stranih investitora", omanula u proceni. Takođe, da je, kao i oni pre nje, ulazila u neke procese koji nisu bili inkluzivni, npr. u Beogradu se pravila strategija za Kuršumliju, a da ljude u Kuršumliji to niko nije pitao. Kao, pitalo ih se kada su "išli na izbore".

KO ĆE DA POKUPI KAJMAK

Ovako kako sad izgleda, nijedna strana neće da odstupi, s tim što s vremenom raste osećanje da vlast gubi legitimitet jer ne sluša zahteve građana. Vučić to odlično zna, on je dodatno iziritiran time da se u Srbiji dešava nešto što on ne može da kontroliše do kraja, pa "preti" izborima iako mu ih niko nije tražio. U "razgovoru" koji vodi sa nevidljivim protivnicima na televiziji, on pokušava da nametne izbore kao logičan izlaz iz "situacije", ali je očevidno da će to biti problem. Naime, ne izgleda da bi na tim nekim brzim izborima – koji su najavljivani za rano proleće – još neko sem njega učestvovao. Tim pre što on i sada ima svu moguću vlast i trebalo bi da nešto radi osim što vodi kampanje od jutra do sutra.

Ali, Vučić je već u predizbornom raspoloženju. U to ime je iskoristio i posetu Vladimira Putina, predsednika Ruske Federacije. To je nešto što se od njega očekuje, ali ne i da čuje šta mu građani poručuju pošto ga očevidno nervira što se uopšte pominje ideja da bi on trebalo da ode sa vlasti. Zato se postavlja mnogo veće pitanje – šta će se dešavati na drugoj strani, odnosno da li će ovaj građanski pokret, potpomognut preživelim partijskim mišićima, izroditi neku političku snagu kao zametak neke sutrašnje drugačije vlasti u Srbiji.

Ako opozicije nema ili se ne vidi u Beogradu, ako se tvrdi da su svi koji bi mogli da se pojave na kamionu sa čela protestne šetnju kompromitovani i da bi ih narod izviždao, još je dramatičnija situacija širom Srbije. Tamo je ionako slaba politička scena sistematski uništena u prethodnih šest godina i stvoren je sistem u kome je pripadnost opoziciji ravna izdaji, odnosno akt iz oblasti uređene Krivičnim zakonom.

Trenutni protesti su prvi koraci, s tim što to nije izlazak na ulicu jer na to poziva neki harizmatični lider. Naprotiv – ljudi su umorni od lidera, od mesija, od novih najvećih vladara u istoriji, i pokušavaju da to kažu što je glasnije moguće. Međutim, naredni meseci će biti ključni i pokazaće da li se rađa nešto novo u srpskom političkom "telu" ili će Vučić svojim "aikido" pristupom slomiti volju građana i obezbediti sebi još deset godina vlasti. Toliki je ulog u pitanju.

Zahtevi da se stane na put nasilju svake vrste podseća na slogane iz studentskih protesta 1968. godine – "Budimo realni, tražimo nemoguće". U ovoj, srpskoj verziji to bi trebalo da znači da građani žele promenu, ali promenu celog sistema koji ih davi decenijama.

I da plata bude bar hiljadu evra, u proseku. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Svojeručno hapšenje

Vest o hapšenju nesumnjivo je dobra. Međutim, svi oni koji su je pozdravili, morali su – u ime Ustava, zakona, demokratije – da napomenu kako u toj priči ima jedno veliko ALI

Kako za sada stvari stoje, predsednik Srbije ima apsolutnu podršku da uređuje medije i državu kako hoće – sve dok to bude lepo upakovano i dobro režirano. Nakon predavanja o slobodi medija koje je 22. januara održao u Davosu, a naročito nakon dirljivih susreta s Angelom Merkel i Johanesom Hanom, čini se da će Evropa s osmehom dočekati svaki njegov potez.

Jer, upravo se to dogodilo neposredno posle sletanja aviona iz Davosa.

Motori se još nisu pošteno ni ohladili, a predsednik je u još jednom "obraćanju" obznanio ono o čemu je na raznim stranama već bilo mnogo reči: hapšenje predsednika opštine Grocka Dragoljuba Simonovića, poruku da novinare ne sme niko da dira (sic!), kao i da partijska knjižica nikoga neće sačuvati od odgovornosti.

Sve bi to bilo u redu da isti taj predsednik pripadnicima svoje stranke već godinama ne dozvoljava sve, da je još pre dva meseca novinar Milan Jovanović otvoreno optužio Simonovića za pokušaj ubistva, da se na novinare još odavno – a pod dirigentskom palicom istog tog predsednika – nije sručilo sve što se dalo i nije dalo zamisliti. No, hajde da sve to stavimo na stranu.

Ovde je osnovni problem to što je Vučić po ko zna koji put u svoje ruke uzeo grane vlasti koje mu ne pripadaju – sudsku i zakonodavnu. Samo, evo, da podsetimo na nekoliko recentnijih primera. Nije bilo na predsedniku da pre nepunih mesec dana saopšti da će biti prihvaćena inicijativa Igora Jurića o doživotnom zatvoru za najteža krivična dela (Jurić je prikupio 160 hiljada potpisa i o tome je pre svega morao da raspravlja parlament, a potom da se izjasni i struka). Nije bilo na njemu da odluči da medijska strategija rađena tokom 2017. bude odbačena i da otpočne izrada nove. Nije bilo na njegovoj medijskoj savetnici da to prenosi zblanutim predstavnicima Ministarstva kulture i informisanja, i još zblanutijoj javnosti.

Isto tako nije bilo na predsedniku – nije smelo da bude na predsedniku – da 25. januara govori o hapšenju, i to sa ministrom policije poslušno smeštenim iza leđa. Pokušaj ubistva i paljenje kuće Milana Jovanovića jeste slučaj koji je privukao pažnju svih relevantnih organizacija za slobodu medija, jeste slučaj od najvišeg državnog prioriteta, ali u Srbiji bi, kakva god da je, ipak trebalo da postoji makar privid reda: da istražni organi kažu šta imaju, a da predsednik sve to pozdravi i ohrabri.

VUČIĆ SLETEO, SIMONOVIĆ ODLETEO: Predsednik opštine Grocka
Foto: Sava Radovanović /Tanjug

Ovako, tim pre što je još pre poletanja iz Davosa najavio da "čuje" kako ima novih vesti i u zemlji, tim pre što je to izveo teatralno kako samo on ume – sad je već bez ikakvih maski prikazano da u Srbiji postoji samo jedan gazda, koji se za sve pita, koji o svemu odlučuje i bez čije dobre volje ničega nema.

Vest o hapšenju nesumnjivo je dobra, nema sigurno nikog sa zdravim razumom ko je ne bi pozdravio. Međutim, svi oni koji su je pozdravili, morali su – u ime Ustava, zakona, demokratije – da napomenu kako u toj priči ima jedno veliko ALI.

To se, međutim, nije desilo. Bespogovorne čestitke su momentalno stigle s naloga nekih domaćih boraca za ljudska prava (?!), a potom i s evropskih "dvorova".

Arlem Desir, predstavnik OEBS-a za slobodu medija, odmah je reagovao i pohvalio "čvrst stav predsednika Vučića u tome da će novinari da budu zaštićeni i da će nasilje nad njima da bude kažnjeno". Cenjenom Desiru izgleda nije bilo mnogo važno što je "čvrst stav" zapravo bliži severnokorejskom modelu upravljanja državom nego bilo čemu za šta se zalaže organizacija koju predstavlja. Tragedija je nastavljena. Sledeći se pojavio generalni sekretar Reportera bez granica, organizacije koja je do sada, praktično do prošlonedeljnog sastanka s Vučićem, bila izuzetno aktivna u osudi kršenja slobode medija i koja je pomno pratila šta se ovde događa. No, ovaj put, generalni sekretar Kristof Deloar naveo je da Reporteri pozdravljaju hapšenje Simonovića i istakao da je "ove nedelje Aleksandar Vučić dao garancije oko istrage". U prevodu, dakle, ispunio je obećanje i sad mu aplaudiramo.

Vrhunac licemerja, međutim, bio je tvit Stefana Grasija, šefa kabineta Federike Mogerini. On je napisao da hapšenje Simonovića "pokazuje da se sloboda medija uzima za ozbiljno" i da "političko nasilje u demokratijama ne može da se toleriše".

O da, gospodine Grasi, može. I te kako.

Čak i uz podršku Evropske unije, sa svim njenim "pravnim tekovinama" i ostalim zanimacijama. Jer, reći kako je Vučićevo "svojeručno" hapšenje dokaz da se sloboda medija uzima za ozbiljno – podjednako je neinteligentno, bezobrazno, nipodaštavajuće i degradirajuće za sve nas, kao i poziv Vučiću da učestvuje na panelu posvećenom slobodi medija.

Obraz Evrope odbranio je samo šef Delegacije EU u Srbiji Sem Fabrici, koji se jedini setio da ipak pomene i zakone, jedini se elegantno osvrnuo na dosadašnja zbivanja na medijskoj sceni, jedini napomenuo da jedan slučaj nije i kraj priče. "Motrićemo pravni proces. Zaštita i poštovanje novinara je suštinska. Svakog dana", napisao je Fabrici.

Svi ostali jasno su nam stavili do znanja šta ubuduće može da se očekuje. Ukoliko već sutra-prekosutra policija uđe u neku redakciju i pobije sve na koje tu naleti, sasvim je realno da iz Brisela neko važan "tvitne" kako pozdravljaju Vučićeve higijenske navike. Jer, kad se hoće i kada je nekome u interesu, lako se zažmuri na sve ono pred čime se u pravoj demokratiji ne zatvaraju oči. ¶

TAMARA SKROZZA

Elektrane protiv naroda

“Ja sam bio u Rakiti i ono što sam tamo video je otelovljenje užasa. Meštanima je neko došao u selo, razvalio im centar sela, počeo da pravi vodozahvatnu građevinu, izazvao klizište, skliznulo je brdo”

Nakon protesta u Pirotu iz septembra prošle godine (“Vreme”, broj 1444), u nedelju, 27. januara, i u Beogradu je održan protest protiv izgradnje malih hidroelektrana (MHE) pod nazivom “NE za MHE”. Jedan od govornika na oba protesta bio je i profesor i dekan Šumarskog fakulteta u Beogradu Ratko Ristić. U razgovoru za “Vreme”, profesor Ristić kaže da je Nacionalnim akcionim planom za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora predviđeno da Srbija proizvede 27 odsto potrebnih količina energije iz obnovljivih izvora na ukupnom godišnjem nivou, ali da je problem nastao “kada je čitava zakonska regulativa resetovana u smislu forsiranja malih hidroelektrana derivacionog tipa”.

“VREME”: Šta je to derivacioni tip hidroelektrana?

RATKO RISTIĆ: To znači da se voda zahvati na određenom profilu na reci tako što se napravi mala brana, tzv. vodozahvatna građevina, a voda se uvodi u derivacioni cevovod, koji je prosečne dužine 2-5 kilometara. Problem je u tome što derivacijom vode korito reke ili potoka – u našem slučaju to su uglavnom potoci – ostaje lišeno najvećeg dela vode i to ima vrlo loše posledice po živi svet u tim vodotokovima. Dalje, na tim deonicama obično dođe do poremećaja režima prihranjivanja podzemnih voda, jer deo vode iz rečnog i potočnog korita prodire u akvifer, u podzemlje i hrani izvore. Na ovaj način se izvorima smanjuje izdašnost, jer dobar deo vode više uopšte ne teče tim delom korita, tako da nema te cirkulacije sa akviferom. Posebno neprihvatljivo u našim uslovima jeste što se često deonice derivacionih cevovoda nalaze pored, ili čak u naseljenim mestima, gde dolazi do potpunog poremećaja života lokalnog stanovništva.

Dodatno, pošto su MHE često u brdsko-planinskom regionu, da biste napravili vodozahvatnu građevinu i kasnije cevovode, morate da pravite i pristupne puteve. Tu se seče šuma, na vrlo velikim nagibima iniciraju se neki erozioni procesi, koji imaju nepovoljni uticaj na nizvodne deonice rečnog toka. Takođe, u slučaju sela Rakita, osim svih ovih opisanih efekata, imamo jedan ozbiljan i opasan presedan – da su nizvodno od sela probijene dve džinovske deponijsko-konsolidacione pregrade, dakle, brane u koritu potoka Rakita. Te brane su napravljene da bi zaustavile erozione materijale i ublažile efekte bujičnih poplava koje se javljaju na tim terenima, i treba da štite nizvodne deonice. Međutim, izvođač radova je probio te brane bez ikakve dozvole, da bi provukao cevovod po najoptimalnijoj trasi, da bi imao što manje troškova. Pri tome je uništio na toj srednjoj pregradi tzv. slapište, organ na prelivnim objektima, koji treba da umiri kinetičku energiju vode.

U prevodu, ako bi se javila bujična poplava, a to je ono što je umalo potopilo Srbiju 2014. godine, onda bi te deponijsko-konsolidacione pregrade koje su probijene bile u uslovima smanjene stabilnosti i postojala bi opasnost da dođe do njihovog rušenja i pokretanja desetina hiljada kubnih metara nataloženog materijala – plus ta bujična voda. Evo, pre neki dan smo imali slučaj u Brazilu – probijena je brana jalovine, više od 300 ljudi je zatrpano muljem. Isto, samo u manjoj razmeri, moglo bi da se desi u Rakiti. Dakle, proces izgradnje MHE nosi zaista brojne negativne ekološke posledice, ugrožava lokalno stanovništvo, i postavlja se pitanje smisla čitavog tog koncepta, jer ako bi se i napravilo svih 856 objekata, udeo proizvedene energije bio bi svega 2-3,5 odsto.

Da se vratimo na promene zakona. Rekli ste da se resetovao ceo sistem, na šta ste mislili?

Novi zakon o energetici donet je 2011. godine. Nacionalni akcioni plan o proizvodnji energije iz obnovljivih izvora donet je 2013. i onda su se desile neke zanimljive stvari. Recimo, kada je reč o zaštićenim područjima – nacionalnim parkovima, parkovima prirode, specijalnim rezervatima prirode – uneta je odredba da MHE mogu da se grade i u zaštićenim područjima ako je instalisana snaga do pet megavata. To potpuno narušava koncept

Fotografije: Marija Janković

“Po sadašnjim zakonima imate neke procedure, koje sprovodi Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, po kojima postoji mogućnost da se gradi i u zaštićenim područjima. To je potpuni besmisao, šta će nama zaštićena područja ako nisu zaštićena”

zaštite prirode, jer ako vi nešto proglasite nacionalnim parkom, potpuno je besmisleno da preduzimate bilo kakve aktivnosti koje to mogu da poremete. Prema našim, srpskim iskustvima, a i prema mnogo bogatijim, svetskim iskustvima, MHE su dominantan faktor degradacije ili uništenja biodiverziteta.

Recimo, zemlje koje nisu uopšte bile poznate po zaštiti životne sredine, kao što su Kina i Indija, suspenduju velike projekte gradnje MHE, upravo svesne negativnih ekoloških posledica. U Kanadi, u najrazvijenijoj provinciji Ontario, nova progresivna konzervativna partija koja je preuzela vlast odmah je suspendovala zakon o povlašćenim tarifama za povlašćene proizvođače energije iz obnovljivih izvora, s obrazloženjem da to donosi velike ekološke štete, a da građane niko nije pitao. Prve godine su uštedeli 758 miliona dolara. U Americi je prethodnih decenija jako forsiran koncept MHE, ima ih nekoliko desetina hiljada. Međutim, počevši od 1993. godine, oni su porušili oko 1200 objekata jer su uvideli da je to malo energije za mnogo neprihvatljive ekološke štete. U Evropi je uklonjeno više od 400 takvih objekata. Apologete koncepta MHE navode da je u Evropi napravljeno više od 20.000 objekata, i to jeste tačno, međutim, to je uglavnom pravljeno u prethodnim decenijama. Sada, to se smatra tehnološkom istorijom.

Glavna priča apologeta jeste da mi treba da proizvodnjom energije iz obnovljivih izvora smanjimo emisiju ugljen-dioksida, da zaštitimo planetu. Osnova za ovo su tri konvencije iz Rio de Žaneira. Reč je o konvencijama Ujedinjenih nacija – jedna je okvirna konvencija o klimatskim promenama, druga o biodiverzitetu, a treća je o borbi protiv dezertifikacije, odnosno, protiv opustinjavanja zemljišta. Sve evropske direktive su naslonjene na te tri konvencije, a mi se prilagođavamo tim evropskim direktivama. I uvek se kaže da je smisao svih mera koje predviđaju konvencije da se smanji šteta u životnoj sredini. Koncept MHE direktna je negacija tog stava, jer, kako vi smanjujete štetu ako uništavate biodiverzitet, na kome insistira konvencija o biodiverzitetu?

Kako se došlo do takvog rešenja, toliko pogubnog za živi svet?

Kada su resetovani ti ključni zakoni, potencijalni investitori bliski domenu energetike jednostavno su videli da je to način da se veoma brzo zaradi novac. Tada je u Evropi bilo nepisano pravilo da se za proizvođače energije iz obnovljivih izvora obezbeđuju *feed in* ili stimulativne tarife, koje u našim uslovima iznose 10-14 evrocenti po kWh isporučene energije. To EPS plaća na mesečnom nivou iz dva izvora: jedno su računi za električnu energiju koje plaća svako domaćinstvo u Srbiji, gde se izdvaja 0,093 dinara po kWh potrošene energije, a drugi deo je direktno iz dobiti EPS-a. Tako je prošle godine isplaćeno više desetina miliona evra privatnim povlašćenim proizvođačima energije.

Takođe, postoji nešto što se zove lista projekata za koje se zahteva izrada studija o proceni uticaja na životnu sredinu. Međutim, neko je odjednom izmenio uredbu i doneo novo pravilo da za objekte do 2 MW instalisane snage uopšte ne mora da se radi studija o proceni uticaja na životnu sredinu. A više od 95 odsto svih srpskih MHE – i onih koje su napravljene i onih koje se planiraju – imaju instalisanu snagu manju od 2 MW.

Posebno je loše to što gotovo nijedna izrađena studija o proceni uticaja kod nas nije verodostojna. Kad projektujete neki objekat u tako osetljivim ekosistemima, morate da imate odgovarajući dokument koji prati projektnu, odnosno tehničku

»

dokumentaciju, kojim ćete pokazati ima li ili nema nekih negativnih efekata. Sve studije o proceni uticaja na životnu sredinu koje su urađene u Srbiji, a koje se odnose na MHE, pokazuju da nema nikakvih efekata.

Kako nema kad se ubija reka?

Obično investitor angažuje onoga ko radi studiju. Da bi se napravila validna, verodostojna studija, onaj ko je radi morao bi da obavi prethodna hidrobiološka istraživanja – da na predmetni vodotok, na kome treba da se pravi MHE, izađu hidrobiolozi i da uzorkuju vodu, odnosno, da uzorkuju primerke tog živog sveta iz vodotoka, a da istovremeno sa njima budu specijalisti iz oblasti hidrometrije, koji su kvalifikovani da izmere količinu vode u rečnom koritu. Kasnije treba da se nađe korelacija koja govori šta će ostati u životu u odnosu na količinu vode. Ta istraživanja obično traju dve godine, a kod nas to niko ne radi.

Imali smo slučaj da je neka firma iz Kragujevca radila studiju o proceni uticaja na životnu sredinu za MHE Pakleštica na reci Visočici. U toj studiji o proceni uticaja napisali su da tu ne žive ni strogo zaštićene, ni zaštićene vrste i da neće biti negativnih uticaja na živi svet na profilu vodozahvatne građevine. Pošto ja jako dobro poznajem te terene i znam šta tamo živi, kao član Republičke revizione komisije napisao sam negativan izveštaj za taj projekat i uputio sam predstavku upravljaču zaštićenim prirodnim područjem Park prirode Stara planina – da je neko uradio studiju o proceni uticaja na životnu sredinu koja ne odgovara stvarnosti, a tiče se prostora kojim oni upravljaju. Oni su onda uputili zahtev Ministarstvu zaštite životne sredine da povuče prethodno datu saglasnost na tu studiju, jer je, u međuvremenu, Zavod za zaštitu prirode ustanovio da tu živi strogo zaštićena vrsta potočnog raka, da žive i tri zaštićene vrste, a prema pravilniku o određivanju zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta, čim se nađe strogo zaštićena vrsta na lokaciji projekta, projekat mora da se suspenduje i ministarstvo je to i uradilo.

Međutim, onda je investitor tužio ministarstvo Upravnom sudu, i Upravni sud, koji obično ima procese od više godina, za dva i po meseca doneo je presudu u korist investitora. Onda se ministarstvo žalilo Višem kasacionom sudu, koji je konačno poništio odluku Upravnog suda. Nažalost, priča o studiji o proceni uticaja koja je urađena za taj projekat je šablon. Sve te procene pokazuju da nema nikakvog ugrožavanja, sve je u redu.

Ne znate ko je vlasnik te kompanije?

Pominju se raznorazni, ali ja zaista ne mogu time da se bavim. Smatram da to u suštini i nije toliko bitno, koliko da se stvori javna percepcija o besmislenosti takvih projekata. Nije problem da ljudi zarađuju pare, ali neka način na koji oni zarađuju novac ne donosi štete životnoj sredini. A štete koje donose MHE stvarno su neprihvatljive. Za tako malo energije da se devastira priroda, da se ovi bogate, a svi mi da plaćamo, to je stvarno uvreda za zdrav razum.

U poslednjem broju NIN-a, u rubrici "Biznis lider", pojavljuje se, nažalost, jedan moj kolega Mihajlo Gavrić, veoma stručan čovek, koji, međutim, vrlo tendenciozno priča vrlo afirmativnu priču po MHE. Priča o tome kako toga ima u svetu, a ne kaže kako je to tehnološka istorija. Kritikuje kako termoelektrane zagađuju vazduh – to je tačno, ljudi zbog toga obolevaju, ali mi trenutno nemamo zamenu za to. I ako pravimo MHE, uopšte nećemo zameniti energiju iz termoelektrana jer je to zrnce peska u pustinji, izuzetno mala količina energije. Takođe, kritikuje velike hidroenergetske sisteme, koji takođe narušavaju životnu sredinu. I to je tačno, Đerdap izaziva ozbiljne posledice po životnu sredinu, ali Đerdap proizvodi 10-12 odsto nacionalnih potreba električne energije. Đerdap je od koristi milionima ljudi i predstavlja jedan od elemenata stabilnosti elektroenergetskog sistema.

Prošle, 2018. godine, ministar Aleksandar Antić je najavio da će biti instalisano nekih 250 MW iz vetrogeneratora. Samo tih 250 MW instalisane snage menja 500-600 MHE. Kod nas su se svi ovi tzv. investitori u sektoru energetike zatrčali na MHE jer tu je najmanje ulaganje, najbrže se napravi objekat, i najbrže počne da kaplje novac, a sve je već nekako uhodano.

Šta bi trebalo da se uradi i da li može da se prekine ceo taj proces sa MHE i da se sve ovo što je već upropašćeno dovede u prethodno stanje?

"Sramota je u civilizacijskom smislu šta mi sami sebi radimo da bi se par njih obogatilo"

Teško je brzo dovesti u prethodno stanje ono što je upropašćeno. Moguće je, ali košta. Potrebno je da država na strateški način sagleda šta je najbolje za sve nas, to je suština. Dakle, ako nama treba energija iz obnovljivih izvora, mi treba da se potrudimo da je obezbedimo. Zvanični podaci govore da gubici u distributivnoj i prenosnoj mreži EPS-a iznose oko 17 odsto. Tehnički gubici na nivou Evrope su pet odsto. Šta je sa onom razlikom, šta je sa ostalih 12 odsto? Ako bi se rekonstruisali naši postojeći veliki hidroenergetski kompleksi, ako bi se unapredili u tehnološkom smislu, ako bi se povećao stepen efikasnosti, potpuno bi bila izlišna gradnja MHE.

Takođe, mogli bismo malo više da se orijentišemo na geotermalnu energiju, na biomasu, tj. na proizvodnju energije iz organske produkcije u poljoprivredi i šumarstvu. Reč je o kogeneracijskim postrojenjima, koja bi mogla da se prave disperzivno – po čitavoj teritoriji Srbije,

■ “Zemlje koje uopšte nisu bile poznate po zaštiti životne sredine, kao što su Kina i Indija, suspenduju velike projekte gradnje MHE, upravo svesne negativnih ekoloških posledica”

tamo gde ima sirovine da bi troškovi bili što manji. Kogeneracijski procesi, kojima se proizvodi toplotna energija i električna energija u isto vreme, toliko su unapređeni da je moguća nulta emisija gasova sa efektom staklene bašte. Sve su to pravci gde naša države može apsolutno kompetentno da dođe do onih potrebnih 27 odsto. Ali, za to je potrebna politička volja koja će konstatovati da su MHE štetne, da daju malo energije, prave velike ekološke štete i izazivaju veliko nezadovoljstvo građana. Niko to ne treba da smetne sa uma. Ljudi u Srbiji su veoma nezadovoljni zbog ovih MHE.

Ja sam bio u Rakiti, i ono što sam tamo video je otelovljenje užasa. Meštanima je neko došao u selo, razvalio im centar sela, počeo da pravi vodozahvatnu građevinu, izazvao klizište, skliznulo je brdo... To što zovu Rakitska reka, to je običan potok, koji možete da pregazite kada su male vode. Oni su prirodno korito rakitskog potoka zatrpali, napravili nasip i onda su u tom nasipu sa jedne strane prokopali kanal da voda može da teče, a u drugom napravili cevi.

Kada propisuju vodoprivredne uslove, “Srbijavode” traže da cevovod bude van korita za veliku vodu, tj. da cevovod bude na nekim kotama koje su iznad velike vode. Kada se kaže “van korita za veliku vodu”, to znači na kotama koje su više od projektovanog nivoa velike vode, upravo da bi se očuvao živi svet. Velika većina investitora cevovod ukopava u jedan bok korita ili gurne kanal u korito. Retko ko poštuje ovaj uslov, a taj uslov je pokušaj da se očuva živi svet. Ako vi stavite cevovod negde ispod propisanog, to znači da teške mašine na deonici od nekoliko kilometara uđu u reku i razvale i unište sve. To potpuno degradira biodiverzitet i uništi staništa. Ako bi se kopalo iznad velikih voda i ako mašine ne bi ulazile u rečno korito, onda bi bilo moguće ostvariti derivaciju, odnosno zahvatanje vode u cevovode bez uništenja staništa autohtonih vrsta. Međutim, onda bi to u tehnološkom smislu značilo da investitor mora da pravi pristupne puteve sa strane, što bi mu enormno povećalo troškove. Oni znaju gde moraju da grade, ali rade ono što im je jeftinije.

Sad su u Rakiti izašli, čini mi se, vodoprivredni i ekološki inspektori i investitoru su dali obustavu radova i naložili da cevi izmesti iz korita za veliku vodu. Ljudi u Rakiti su dovedeni do stanja očaja, njih su mesecima ignorisale sve državne službe, od opštinskog do republičkog nivoa, oni nisu imali drugi izlaz nego da se bune. Jedino što imaju je ta rečica, malo prostora, put i škola, i onda dođu ovi i sve to razvale – ulaze u privatne parcele, dovode privatna obezbeđenja, katastrofa.

Kažete da je neophodna politička volja. Međutim, CINS-ovo istraživanje je pokazalo da je veliki broj MHE povezan sa Nikolom Petrovićem, a on je blisko povezan sa političkim vrhom. Teško je očekivati da bude političke volje za tako nešto.

Mislim da svaki sistem i svaka vlast koja ima senzibilitet za volju naroda i koja poštuje svoje građane mora da napravi određene promene i da radi ono što je u najboljem interesu većine, bez obzira na to kako su pojedinci povezani ili nisu. To je već pitanje za zrelost političkog sistema i za vršioce javnih funkcija. Ja pričam iz vizure nekog ko nikada nije bio član nijedne partije, politički procesi i donošenje političkih odluka se odvijaju van mog sveta. Ali, posebno je opasno što mnogi političari ne razumeju da mi ne možemo da sprovodimo efikasnu zaštitu životne sredine ako nemamo apsolutni prioritet Zakona o zaštiti prirode nad svim drugim zakonima u zaštićenim područjima.

Zar to nije tako?

Nije. Vi po sadašnjim zakonima imate neke procedure, koje sprovodi Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, po kojima postoji mogućnost da se gradi i u zaštićenim područjima. To je potpuni besmisao, šta će nama zaštićena područja ako nisu zaštićena? Prosto neverovatno koja je to vrsta destrukcije i autodestrukcije u javnom ponašanju. Srbija ima ambiciju da poveća procenat zaštićenih površina sa 6,7 odsto na skoro 13 odsto. Kao dobri evropski đaci, obavezali smo se da ćemo to uraditi. Međutim, bez efikasne zaštite, bez suštinske zaštite, to nije moguće. U parku prirode “Golija” sad se pravi nekoliko MHE. To je sliv reke Studenice, istovremeno i rezervat biosfere pod zaštitom Uneska. I oni sada prave tamo – na reci Brevini, na reci Studenici i nekim njenim pritokama – nekoliko MHE na vodotokovima. Tu žive pastrmke i potočni rakovi, oni su indikatori najčistijih voda koje mogu da se piju direktno iz reke. Bio sam na terenu – investitori dođu, pregrade reku, preusmere je u neki kanal, razvale korito i prave vodozahvatnu građevinu.

Oni imaju obavezu da ostave nekakav minimum vode da ne ide kroz cevi?

Imaju, ali i to je poseban problem, jer je taj minimum moguće definisati tek na osnovu onih hidrobioloških istraživanja. U našoj praksi, minimum se određuje na osnovu merenja Republičkog hidrometeorološkog zavoda (RHMZ). Međutim, oni mere samo hidrološki minimum – niko nikada u Srbiji nije odredio biološki minimum na osnovu hidrobioloških istraživanja. Osim što se biološki minimum određuje na krajnje neadekvatan način, često se ni to što se odredi ne poštuje. Bio sam na terenu gde se nalazi MHE Kunara, na padinama Goča. Od 250 litara vode u sekundi, koliko je doticalo u vodozahvatnu građevinu, oni su imali obavezu da ispuštaju biološki minimum koji je preko 100 litara u sekundi. Riblja staza im uopšte ne radi, a ispod vodozahvatne građevine izmerili smo samo 17 litara u sekundi. Vlasniku MHE je u interesu da što više vode utera u cevovod – to znači veću brzinu, veću kinetičku energiju, veću proizvodnju struje, više para. Oni često zatvore te riblje staze nekom daskom, svu vodu uteraju u vodozahvatnu građevinu, to rade uglavnom noću, kad se ne vidi. To je potpuno izigravanje svih pravila, dobrog ponašanja i zakona. Sramota je u civilizacijskom smislu šta mi sami sebi radimo da bi se par njih obogatilo. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Dosledno privržen istini

Mnogo pohvala, dva nova romana i jedan orden za 90. rođendan. To bi ukratko moglo da se kaže o proslavi u čast pisca, prevodioca i autora "Vremena" održanoj 26. januara u Pres centru u Beogradu. Samo što nije tako jednostavno

O čemu razmišlja čovek koji je upravo napunio devedeset godina, kome je nedavno objavljen novi roman na nemačkom jeziku, kome uskoro treba da bude objavljen novi roman na srpskom jeziku, koji trenutno radi paralelno na tri romana i jednoj zbirci eseja, dok mu nakon nemačkog Ordena za zasluge prvog reda i nekog visokog austrijskog ordena za zasluge – za koji ni sam više ne može da se seti kako se zove – dodeljuju Orden za zasluge nemačke pokrajine Tiringije, a znameniti govornici o njemu govore sve najlepše?

"Da je to vrhunac, da nema dalje", priznaje Ivan Ivanji. Pritom kada kaže "vrhunac" ne misli na orden koji mu je uručen, već na pažnju prijatelja, kolega i rođaka koji su se okupili na rođendanskoj žurki, na zbir izrečenih reči uvažavanja, poštovanja i/ili ljubavi koje su izrekli govornici: direktor Memorijalnog centra Buhenvald Folkhard Knige, nemačka istoričarka Ulrike Lefler, profesor Dragoljub Mićunović, pisac Dragan Velikić, urednik u Laguni Dejan Mihailović, urednik "Vremena" Filip Švarm i predsednik vlade Tirinigije Bodo Ramelov, koji nije ovlastio takođe prisutnog nemačkog ambasadora Tomasa Šiba da Ivanjiju

SVEČANOST U PRES CENTRU: Predsednik vlade Tiringije Bodo Ramelov uručuje orden Ivanu Ivanjiju; puna sala Pres centra; ambasador Nemačke Tomas Švab (u sredini)
Fotografije: Bojan Stekić

uruči orden, već je sam došao u Beograd da to učini.

NE VOLIM KUKNJAVU

Ivanji je odlikovan za svoju "privrženost istini", za to što decenijama o svom iskustvu zatvorenika u nacističkim koncentracionim logorima i tragediji svoje jevrejske porodice govori i piše neostrašćeno, bez patetike, oslanjajući se na činjenice, istovremeno dovodeći u sumnju dokumente, više zagledan u budućnost, nego zarobljen u prošlost. Jer, kako sam kaže, osvrtanje na zlo koje je nekada haralo ima smisla samo ako se ukazuje na užas koji se danas odvija pred našim očima sa ciljem da se više ne ponovi.

"Ne volim kuknjavu", kaže Ivanji. Ne sviđa mu se što kao da se od bivših logoraša očekuje da "kukaju". On pripoveda odmereno, bez patetike, što užas koji je proživeo novim generacijama zapravo dočarava još jezivije. Mada se ponekad oseća kao "bela mečka" kada ga uvek nanovo pozivaju kao "svedoka vremena", oseća kao svoju dužnost i dug prema "drugovima iz logora koji više nisu živi" da "dok mrda" govori istinu o onome što se dogodilo za vreme nacizma.

SEDAMDESET GODINA PISANJA

Kada je pomislio "ovo je vrhunac", Ivanji je pre svega mislio i na svoj pozamašni opus nakon 70 godina stvaralaštva na koji je podsetio Dejan Mihailović: Od teksta *Zašto?* objavljenog u "Letopisu Matice srpske" 1948. godine do romanâ *Poslednji potez* iz 2018. i *Smrt u Monte Karlu* 2019. Ivanji je napisao 18 romana, priče, pesme, eseje, studije....

Uprkos romanima u kojima je satkan holokaust i u kojima provejavaju ili su u prvom planu njegova iskustva iz nacističkih logora, za svoj *opus sumum* Ivanji smatra trilogiju o rimskim carevima rođenim na tlu Jugoslavije – *Dioklecijan, Konstantin* i *Julijan*.

Mihailović se osvrnuo i na najznačajnije Ivanjijeve prevode: romane *Pseće godine* i *Lokalna anestezija* Gintera Grasa, *Anđeo sa zapadnog prozora* Gustava Mejrinka, *Žene u pejzažu s rekom* Hajnriha Bela, nekoliko romana našeg poznatog zemljaka, austrijskog pisca Mila Dora, *Filozofiju egzistencije* Karla Jaspersa, prepisku Karla Marksa i Fridriha Engelsa, priče Volfganga Borherta, pesme Bertolda Brehta, Šandora Petefija, Endre Adija, Šandora Vereša. Prevodio je i naše pisce na nemački, od Mike Antića do Vidosava Stevanovića i Danila Kiša. Kada je o Ivanjiju reč, upitno je šta je njegov "vrhunac". Uskoro u izdanju Lagune treba da mu izađe triler *Vila na Dedinju*, sprema nastavak *Milijardera*, a da bi primio orden morao je da izroni iz starog Egipta, u koji je zaronio jer piše roman o sinu praoca Abrahamu Ismailu.

GOSPODSKA DISTANCA

U zemlji ubijenog dijaloga kakva je Srbija, Dragan Velikić, koji se sa Ivanjijem ne slaže u svemu, rekao je: "Tokom diskusija, on nije branio jedan pogled na svet, već samu mogućnost pogleda. Direktan i jasan, gospodski odmaknut od pozicije nekoga kome je jedino stalo da dokaže da je u pravu, samoironičan i otvoren prema svim opcijama koje su bile u igri, uvek je nalazio ubedljive argumente za ono što tvrdi. Sve su nas impresionirali njegovo pamćenje i humor. Nema tih gigabajta ni terabajta sa kojima se može izmeriti memorija Ivana Ivanjija." ¶

REDAKCIJA "VREMENA"

Da li se pravi mo

Ministarstvo prosvete preporučilo nastavnicima osnovnih škola ono što ne piše u Zakonu o udžbenicima kako ne bi postali odgovorni za nedomaćinsko postupanje

Deset dana pred Svetog Savu direktorima osnovnih škola stigao je dopis iz Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja sa potpisom ministra Mladena Šarčevića, u kome im se nalaže da urade nešto što ne piše u Zakonu o udžbenicima. Promena Zakona kojom bi se legalizovalo ministrovo obaveštenje nije najavljena ni u tom dopisu, a za sad ni na bilo kom drugom mestu. Da objasnimo:

Zakon o udžbenicima objavljen je u "Službenom glasniku RS" broj 27 od 6. aprila prošle godine. U članu 34 tog Zakona piše da se "za školsku godinu u kojoj se prvi put primenjuje novi program nastave i učenja, udžbenici biraju na period od jedne školske godine." Za to vreme nastavnici u praksi provere te udžbenike. Posle te godine država raspisuje novi konkurs za udžbenike kako bi nastavnici mogli da umesto onih koji im ne odgovaraju izaberu nove. Udžbenici izabrani na tom takozvanom "velikom konkursu" upotrebljavaju se četiri godine. Tako je po zakonu.

Međutim, u pomenutom dopisu ministra Mladena Šarčevića piše da "udžbenici za prvi i peti razred koje su škole odabrale za upotrebu u školskoj 2018/2019. godini ostaju u upotrebi i u školskoj 2019/2020. godini, odnosno neće biti novog izbora udžbenika zbog potrebe da se i na ovaj način pruži finansijska podrška roditeljima učenika." To, u prevodu, znači da oni izdavači koji su, poštujući zakonske odredbe, upravo pripremili udžbenike za prvi i peti osnovne i uveliko ih prezentuju školama, mogu da zaborave na utrošeno znanje, rad i novac, a da oni izdavači iz čijih udžbenika deca uče ove godine mogu da počnu da se raduju sigurnom prihodu i naredne četiri godine. U ovoj drugoj grupi dominira grupacija Klett i Novi Logos sa, kako se nezvanično spominje, više od 50 odsto udžbenika na tržištu, a u onoj prvoj su svi ostali.

POKLAPANJE PLANOVA

Reakcije izdavača, roditelja i nastavnika su sporadične i retke, svode se na odgovore novinarskim pitanjima. Prva i još uvek jedina se javno oglasila izdavačka kuća Vulkan izdavaštvo iz čijeg saopštenja se i saznalo za najnoviju promenu u vezi sa udžbenicima. Kažu da su "zatečeni dopisom", ukazuju da je "dopis u suprotnosti sa Zakonom o udžbenicima" i navode da su "pripremili udžbenike za sve predmete prvog i petog razreda i za njih dobili odobrenja Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja." U saradnji sa iskusnim timovima autora, ilustratora, grafičkih dizajnera i urednika, pripremili su "kvalitetne, savremene i konceptualno potpuno drugačije udžbenike" i održali više od 25 prezentacija širom Srbije, na kojima su dobili izuzetno pozitivne ocene. "Kao najveća domaća izdavačka kuća, ulazeći u posao izdavanja udžbenika, smatrali smo da se naši planovi poklapaju sa strategijom Vlade Srbije da se povećaju pre svega domaće investicije i da kao domaći izdavač nećemo imati problem da poslujemo na našem tržištu u skladu sa zakonskom regulativom." Na kraju pitaju "zašto se proizvoljno tumače i menjaju odredbe Zakona o udžbenicima i zbog čega ovakva odluka nije doneta ranije, već neposredno pred odabir, kada su izdavači već uložili novac u izradu udžbenika za prvi i peti razred i prezentovali ih učiteljima i nastavnicima?"

Ministarstvo nije odgovorilo Vulkanu, ali jeste novinaru "Politike". Dopis je, kažu u Ministarstvu, poslat imajući u vidu da će se u narednoj školskoj godini primenjivati novi program nastave i učenja za drugi i šesti razred osnovnog obrazovanja, pa zato "ako bi se istovremeno menjali udžbenici i za prvi i peti razred, to bi predstavljalo veliko finansijsko opterećenje za roditelje. Ukoliko škole odluče da ipak zamene pomenute udžbenike, što im Zakon i omogućava, trebalo bi da imaju dobro obrazloženje zašto to čine." U tom slučaju, poručuju iz Ministarstva, odgovornost za nedomaćinsko postupanje ne može da snosi Ministarstvo, već pojedinačno svaki direktor i nastavnik.

Na promociji udžbenika u školi jedne beogradske prigradske opštine, predstavnici Vulkana razgovarali su sa nastavnicima o mogućnosti da izaberu nove udžbenike koju pominje ministar. Nastavnici su odgovorili da ne smeju ni da misle o novim udžbenicima zato što su u ministrovoj poruci da će oni biti odgovorni za nedomaćinsko postupanje učitali barem nekoliko stvari nepovoljnih po svoje karijere.

NEOSNOVANO OBRAZLOŽENJE

Državni izdavač Zavod za udžbenike, nekada godinama jedini i neprikosnoveni izdavač udžbenika u zemlji, uzdržan je u komentarisanju najnovije promene u njihovom poslu. "Mi, kao javno preduzeće, možemo samo da poštujemo odluke i preporuke Ministarstva vezane za našu delatnost", kaže za "Vreme" Milorad Marjanović, izvršni direktor Izdavačkog sektora, i napominje da će "u okviru promocija udžbenika za drugi i šesti razred, pokazivati i urađene udžbenike za prvi i peti. Neka nastavnici znaju šta je moglo da bude u konkurenciji."

Boško Vlahović, direktor Eduke, smatra da je obrazloženje ministarstva zasnovano na brizi o troškovima roditelja neosnovano zato što su udžbenici za prvi i

nopol

NEĆE BITI NOVOG IZBORA UDŽBENIKA: Ministar Mladen Šarčević i učenici
Foto: Tanjug

peti radni, u njima deca pišu, pa se samim tim svake godine kupuju novi. Smatra da je ova odluka ministra gubitak za izdavače zato što su oni već pripremili nove udžbenike i obavili njihovu prezentaciju po školama.

NIJE ZAKUCANO

Gordana Knežević Orlić, direktorka izdavačke kuće Klett, vodeće u grupaciji kojoj, kako se smatra, ministrov dopis neće prouzrokovati gubitak u budžetu, kaže za "Vreme" da je "prošle godine 15 izdavačkih kuća dobilo odobrenja za svoje udžbenike. Klett nema monopol na tržištu, to je lako proveriti. Tačno je da su isti vlasnici Kletta i Novog Logosa, ali to su dve izdavačke kuće sa različitim autorskim timovima, prezentacijama, sve je različito. Nikom nije zabranjeno da napravi dva autorska tima i da se bori na tržištu." Kaže da je i Klett pripremio nove udžbenike, "odštampali smo na hiljade promotivnih primeraka prvog i petog razreda i to ćemo podeliti učiteljima i nastavnicima, sigurno nećemo baciti knjige zato što je ministarstvo donelo odluku kakvu je donelo. Za ovih 15 godina suočavali smo se sa mnogo gorim odlukama od ove. Država gleda svoj interes, a ne interes izdavača." Po rečima gospođe Knežević Orlić, Zakon o udžbenicima ima i član u kome piše da škola može da menja izabrani udžbenik uz obrazloženje nastavničkog veća, i zaključuje da "nije Zakonom ništa zauvek zakucano, pa ni ministrovim dopisom."

Klett Beograd deo je Klett Grupe iz Študgarta u Nemačkoj, jedne od vodećih evropskih izdavačkih kompanija, sa sedištima u 16 zemalja. Pre tri godine kompanija je kupila najvećeg konkurenta na srpskom tržištu, izdavačku kuću "Novi Logos" i tako stekla dominantan položaj na tržištu udžbenika. Prošlog maja BIRN je objavio tekst u kome je citiran deo pisma iz aprila 2015. godine, u kome Filip Hausman, prvi čovek Kletta, saopštava Aleksandru Vučiću, tada premijeru, da će obustaviti sve aktivnosti u Srbiji ako se primeni novi Zakon o udžbenicima, a povodom predloga tog Zakona koji je čekao da uđe u Skupštinu. Zakon je prvo povučen, a zatim u septembru iste godine uz minimalne izmene usvojen, da bi od prošlog juna počeo da se primenjuje novi Zakon, ovaj sadašnji, iz koga su izbačeni svi delovi koji su smetali Klettu.

Izdavači kažu da dopis ministra Šarčevića omogućava grupi u kojoj je Klett monopol na tržištu udžbenika. Podsećaju da, kako je BIRN objavio, računica ministarstva pokazuje da je okvirna vrednost »

Kreatori obrazovnih sadržaja

O kvalitetu udžbenika izdavačke kuće Kreativni centar, koja ove godine proslavlja trideset godina, govori sedam nagrada za najbolji evropski udžbenik dobijenih na sajmu u Frankfurtu. Kriterijumi za dodelu ove nagrade smatraju se ključnim za savremeno obrazovanje – da li udžbenik podstiče samostalnost kod dece, da li ih uči da kritički misle, da li razvija njihove socijalne veštine i slično.

Foto: Rade Prelić /Tanjug

"VREME": Šta mislite o najnovijoj odluci ministarstva? Kome ona koristi?

LJILJANA MARINKOVIĆ: Sigurno ne koristi roditeljima jer su udžbenici koji su prošle godine bili izabrani u velikom broju radnog karaktera, pa će svakako morati da se kupuju i ove godine. Ne koristi ni nastavnicima jer je zakonska odredba da se knjige po novom programu biraju na godinu dana stručno utemeljena, a zakon je pre samo osam meseci donelo isto ovo ministarstvo. Mi smo u prethodnom periodu dobili odobrenja za neke nove udžbenike koje nismo stigli da uradimo prošle godine, i ukoliko ministarstvo ostane pri ovoj odluci, oni neće moći da se pojave na tržištu narednih nekoliko godina, što je veliki udarac za sve one koji su radili na tim knjigama, prvenstveno za autore. Izrada udžbenika je dugotrajan posao koji radi veliki tim ljudi, za to su potrebna i velika sredstva i sve to će propasti jer za tri godine ti udžbenici će verovatno morati da se ponovo menjaju.

Šta, osim nagrada, preporučuje vaše udžbenike u odnosu na udžbenike ostalih izdavača?

Kod nas nema mnogo istraživanja kvaliteta udžbenika, ali kad god su rađena, naše knjige su visoko ocenjene. Na primer, nedavna uporedna analiza bukvara za prvi razred osnovne škole pokazala je da je naš bukvar inovativan i da veoma podsticajno deluje na decu. Ove ocene govore o tome koliko nam je stalo da produkujemo moderne i kvalitetne udžbenike. Kao domaći izdavač koji se 30 godina bavi obrazovnim izdavaštvom, sa preko stotinu knjiga iz oblasti popularne nauke koje su objavljene i u svetu, vidimo sebe pre svega kao kreatora obrazovnih sadržaja i voleli bismo kad bi se u razgovorima o udžbenicima više govorilo o njihovom kvalitetu. I roditeljima i nastavnicima moralo bi da bude važno kakve knjige njihova deca koriste i da li će im znanja i veštine koje iz njih stiču biti korisne za budućnost.

Da li ste pripremili udžbenike za prvi i peti razred? Da li u njima ima promena u odnosu na prošlogodišnje i kojih? Da li ste održali prezentacije, koliko, kakva je bila reakcija nastavnika?

Nakon prošlogodišnjeg izbora udžbenika za 1. i 5. razred, čija je procedura bila do poslednjeg časa neizvesna, kreirali smo i izuzetne digitalne materijale u saradnji sa našim finskim partnerima. Ovi materijali nisu mogli da utiču na opredeljivanje nastavnika prošle godine, pa smo se nadali da ćemo ove godine imati priliku da ih širе promovišemo. Pripremili smo kampanju sa idejom da će se 1. i 5. razred ponovo birati, i ova promena pravila igre nas je stvarno pogodila. Udžbenička politika je kod nas uvek bila veoma promenljiva i neizvesna, ali zbog činjenice da je komunikacija sa sadašnjim ministarstvom bolja nego ranije, nadali smo se da takvih drastičnih promena kursa više neće biti.

Kako će odluka ministarstva uticati na tržište? Koliko procenata tržišta udžbenika zauzimaju vaši udžbenici?

Za nas je ova odluka neočekivana i veoma nepovoljna. Nepovoljno će uticati i na većinu drugih domaćih izdavača jer će im uskratiti priliku da poprave svoj rezultat na tržištu, a verovatno će nekoga prisiliti i da se povuče iz posla. Smisao otvorenog tržišta udžbenika upravo je u tome da se nastavnicima i učenicima ponude različiti metodički pristupi, i oni koji kreiraju udžbeničku politiku morali bi da štite tu raznovrsnost, a ne da posredno utiču na to da se na tržište vrati monopol. ¶

tržišta udžbenika oko 100 miliona evra. Međutim, ta računica bi bila tačna ako bi svaki đak u Srbiji kupio novi komplet knjiga, što često nije slučaj, tako da izdavači procenjuju da je realna vrednost tržišta oko 50 miliona evra. Po starom Zakonu o udžbenicima, koji nije odgovarao Klettu, bilo je predviđeno da Ministarstvo prosvete i Ministarstvo trgovine usaglase pravilnik po kome bi se formirala cena udžbenika, ali pravilnik nikada nije stupio na snagu, navodi BIRN, i podseća da u Zakonu koji je sada aktuelan nema člana koji reguliše maksimalnu cenu udžbenika. Udžbenici za sedmi razred izdavačke kuće Klett najskuplji su kompleti knjiga na tržištu za osnovnu školu, a udžbenici za treći i četvrti razred u izdanju "Bigza" su najjeftiniji. Ukupan tiraž Kletta u Srbiji za godinu dana iznosi milion knjiga. Procenjuje se da od 173 ponuđene knjige za osnovnu školu, trećinu objavljuju Klett, Novi Logos i Freska. Ostali ne veruju da je ovaj uspeh posledica isključivo kvaliteta udžbenika pomenuta tri izdavača. ¶

SONJA ĆIRIĆ

DRAGAN ILIĆ

"Režija"

Foto: RTS

Loš scenario, loša izvedba, tri maline za prekidanje lepote reke pod snegom

Jedan od izraza kojim gledaoci u Srbiji izražavaju sumnju u verodostojnost programa i informacija na televiziji jeste – "sve je to režirano!" Ruku na srce, u najvećem broju slučajeva oni su potpuno u pravu, jer dobar TV program zahteva režiju, kao način pričanja priče putem slike i tona. Međutim, plašim se da naši gledaoci pod "režijom" podrazumevaju lošu režiju, providnu manipulaciju koja često ima vodviljski karakter, baš kao i loša gluma. Pa ako nam je TV program loše režiran, dajte da se podsetimo tih malih igrokaza koji kasnije dospeju na društvene mreže, kao primeri bizarne potrebe da se slika stvarnosti grubo "premontira" (opet jedan filmadžijski izraz) da bi se ilustrovali politički pamfleti.

Na prvom mestu je jutarnji program RTS-a ovog vikenda. Reporterka je na obali reke, sneg je napadao, nije važno što nije očišćen, vikendom se takva slika može nazvati idilom. Lepo je, ali, izgleda, ne dovoljno lepo...

Reporterka režira uključenje, maše rukom udaljenom rekreativcu koji startuje ka kameri, Bez izgovora, tako se zove rubrika, jer trči se i po snegu. Gle čuda, on pomalo komičnim skokovima ulazi u kadar, gle, to je Marko Đurić u helankama, baca kosku i započinje razgovor. Maratonski se priprema za pregovore o Kosovu sledeći misao Vođe da treba ustati u cik zore, jer sramota je odmarati se dok traje borba za Srbiju. Loša režija, loš scenario, loša izvedba, tri maline za ovo besmisleno prekidanje lepote reke pod snegom replikom Švarcenegera iz filma *Trkač*.

Pomislili bi da narod zbog "režije" manje veruje televiziji. Međutim, nije tako, jer su najgledaniji programi upravo režirane realnosti – rijaliti. Za mene su dovoljni ti mini segmenti režirane stvarnosti koje uhvatim dok menjam kanale. Više ne obraćam pažnju na dijaloge jer osim glupih replika nemate ni profesionalan ton, pa se uglavnom hvata kakofonija kao u kokošinjcu. Zato pročitam poruke u kajronu, to mu dođe kao interakcija sa gledaocima, a oni pišu o fizičkim doživljajima dok gledaju svoje omiljene ili omražene likove. Kao, ježe se od miline jer se neka starleta pomirila i kresnula sa dečkom, ili familiju Đogani pozdravljaju komšije sa okretnice autobusa 15 u Zemunu. Znači, kad Veliki šef režira živote, gledaoci osećaju fizičke posledice. Milina i jeza.

Postoji i poseban tip režije, koja liči na onu iz jutarnjeg programa, ali se uvek ode i koji korak dalje. Pogađate, u pitanju je Studio B, kada se govori o radu komunalnih preduzeća. Znate, kada pada sneg u Beogradu, nastaje haos i onda ujutru vidimo gradonačelnika. Čim temperature poraste, sneg počinje da se topi i eto ti zamenika Vesića. Njegova režija je sada gotovo žanrovska. Prvo idu cifre – kilometri puta koji se čisti, a zatim tone soli i rizle koje se posipaju. Onda ide brojanje kamiona i grtalica, kao i hiljade ljudi sa lopatama u rukama. Istini za volju, te komunalce sam prethodnih dana video samo kad Vesić daje izjavu za medije. Kao kod lakih skokova Marka Đurića, ovde u pozadini ide teška mehanizacija i ljudska sila u narandžastim prslucima, koja se bori sa stihijom dok snežna oluja divlja Terazijama. Sve deluje kao Ben Hur ili partizanski spektakl, koji traje maksimalno dva minuta. Kada se pređe na drugi prilog, u našem umu ostaje slika zahuktale mašinerije, sve dok ne izađemo na sneg ispred zgrade i shvatimo da niko nije čistio danima.

Sledeće logično pitanje koje možemo postaviti sebi jeste pitanje – o režiji samoj. Da li imamo više reditelja naše TV stvarnosti ili su različiti TV kanali deo istog istorijskog spektakla. Nedavno smo, zahvaljujući hrabrosti ljudi sa portala "Južne vesti", dobili uvid u cirkularne imejl poruke koje se šalju redakcijama širom Srbije. Konkretno, ovde je tema bila reakcija na vulgarne tvit poruke Sergeja Trifunovića upućene novinarki "Srpskog telegrafa". Naravno da je takva komunikacija u javnom prostoru nedopustiva, ali smo videli da su poruke jednog čoveka na društvenim mrežama postale materijal za obračun sa svima koji kritikuju vlast. Ako ne voliš vlast, znači, ti si za prebijanje žena – bukvalno. Ova vestern režija ima i savete za replike u informativnim emisijama, pa se Sergej ne naziva glumcem, već liderom opozicije. Rezultat je fantastičan, pa su širom Srbije sve televizije imale isti informativni program, kao da je neko režirao veeeliki slet na stadionu JNA. Identični pokreti, identična poruka, žene u službi političke manipulacije, jer, da ne zaboravimo, dame u opoziciji mogu biti ustaške kurve, zato što se to, kako kaže poslanik Martinović, ne računa jer je dobacivanje u sali, a nije izrečeno u mikrofon. Ko vam je kriv, drage dame iz opozicije, što nemate mikrofon.

Na kraju, ipak je slučaj najbolji reditelj, naročito kada se radi o komediji apsurda. Takav osmeh univerzuma blesnuo je tokom Dnevnika RTS-a u petak, kada je oko 30. minuta na red stigla vest o smrti Dušana Makavejeva. Na ekranu se pojavila Makova slika, počela je priča o njegovim priznanjima i osporavanjima. Zatim se, nakon reza "sekirom", naša stvarnost obrnula naopačke i uključili smo se u izvanrednu konferenciju Predsednika, koji je obznanio uživo da je uhapšen predsednik opštine Grocka Dragoljub Simonović, pardon Simonović Dragoljub, jer tako je pisalo u policijskom izveštaju. Nakon 10 minuta ove ničim izazvane obznane, u nemoj pratnji Nebojše Stefanovića, koji je gotovo baletanski pratio Vođu, vratismo se ponovo u Dnevnik gde je voditeljka rekla: "Vraćamo se sećanju na Makavejeva koje smo ostali dužni!!!" Siguran sam da se tog trenutka Makavejev negde na nebu grohotom smejao, jer mu je In Memoriam na RTS-u slučaj izrežirao baš u duhu njegovog poigravanja medijima.

Makavejev bi sigurno voleo da zna kako uhapšenog SNS funkcionera narod u Grockoj zove Sima Ciganin (bez ikakve potrebe da se neko ovde bavi političkom korektnošću, jer je upravo Makavejev umeo da prepozna živopisne, arhetipske karaktere i njihove nadimke). Samo velikim facama život priredi ovakav oproštaj. Veliki reditelji našeg filma i televizije polako odlaze, a našu realnost i medije režiraju – paceri. ¶

Šaman pred zatvorom

Nakon smrti pacijenata koje je "savetovao", tužilaštvo i inspekcija proveravaju poslove Miroljuba Petrovića, najpoznatijeg srpskog teoretičara zavere i nadrilekara. "Vreme" je još pre šest godina raskrinkalo njegov prevarantski biznis, ali nadležni do danas ništa nisu preduzimali

"Miroljube, ti si čovek potpuno nesvestan svoje situacije. Ti si čovek pred zatvorom. Umesto da se braniš, ti ovde pričaš o Velikoj Srbiji i Draču." Tako se Milomir Marić prošle sedmice u jutarnjem programu televizije Hepi obratio Miroljubu Petroviću, čoveku kojeg je onoliko puta ugostio da zabavlja publiku zazivanjem teokratije, proklinjanjem vakcina i pohvalama Vučiću.

Ali prošle sedmice više ništa nije bilo smešno. Marić je pokušao da banalizuje gosta i malo opere sebe i televiziju za koju radi. Kao, Petrović je pozivan kao šoumen, a ne kao pravi lekar ili tumač društvenih pojava. "Mi smo tebe dočekali kao internet-senzaciju, kao duhovitog čoveka", rekao je Marić.

U medijskom krajoliku koji određuju Marić i njemu slični gvozdeno je pravilo da je najveća senzacija – smrt. Vrag je odneo šalu kada je "Blic" objavio ispovest Biljane Jovanović čiji je brat Slavčo Petrov (31) umro 7. januara u produženom epileptičnom napadu koji je posledica tumora na mozgu. Tom listu je dostavljena prepiska Biljane Jovanović sa Petrovićem tokom koje je savetovao da se tumor leči biljnom ishranom, tinkturama, sokovima, tuširanjem i šetnjama, poručivao da se izbegavaju hemoterapije i, uopšte, zvanična medicina.

"Ja sam doktora Petrovića jednom, ne znam da li se seća, pitala u vezi gamanoža, na šta mi je odgovorio da je to glupost, da ne treba da slušamo lekare. Mnogo sam mu verovala", rekla je Biljana Jovanović u emisiji TV Prve u kojoj je gostovala zajedno sa Petrovićem.

"Nikada nisam rekao da mogu da izlečim bilo koga", odgovorio je nadrilekar. "I žao mi je što mnogi ljudi nisu razumeli poruku da ja ljudima mogu da dam savet kako da sami sebe izleče. (...) Gospođa je mene idealizovala i mislila da sam ja neki čudotvorac koji može da reši zdravstveni problem. Ne mogu. Ja mogu čoveku da, ako me pita, kažem: ja bih na tvom mestu radio to, to i to."

AKREDITOVAO SAM SEBE

Petrović ljudima savetuje uvek isto: zdrav život, vegetarijanstvo i pravoslavlje, izbegavanje vakcina i "debilane" što je u njegovom rečniku šifra za zvanično školstvo, uvođenje teokratije i Dušanovog zakonika, gusle i Bibliju, učenje *prave* srpske ilirske istorije, a ima i niz predavanja o tome kako se dobro oženiti i udati.

Zabavljački potencijal najpoznatijeg srpskog teoretičara zavere bio je garant za klikove na Jutjubu. Proslavio se replikom "Ideš pod mač, bato", kada je govorio kako bi rešio problem dilovanja droge.

"U zatvor, bato", poručuju mu tabloidi sada. Redakciji "Blica" se javio još jedan čovek koji tvrdi da je i njegov prijatelj preminuo prošlog marta sve slušajući Petrovićeve savete.

"Nalazi su bolji nego što su bili, a bili bi još bolji da niste išli kod polupanog nutricioniste koji vam je dao da se trujete lešević mrtvih bolesnih životinja, i da niste išli na to okultno merenje navodnim uređajem kojim prizivate demone", pisao je Petrović tom čoveku.

Više tužilaštvo u Leskovcu pokrenulo je predistražni postupak zbog sumnje u nadrilekarstvo. Ministar prosvete Mladen Šarčević izjavio je da će uputiti inspekciju u Petrovićev Institut za prirodnu medicinu. U Ministarstvu navode da taj institut nije akreditovan u Srbiji, ali rad može da im bude dozvoljen ako su akreditovani u SAD i drže samo onlajn predavanja. "Tražili smo tu informaciju iz SAD", kažu u Ministarstvu.

Dok ovaj broj "Vremena" bude u rukama čitalaca, možda Ministarstvo i dokuči da nikakve licence nema, ni u Sjedinjenim Državama niti bilo gde drugde. Možda bi se dragoceno vreme i poneki ljudski život uštedeli da su nadležni ozbiljno reagovali na tekst objavljen u ovom nedeljniku pre punih šest godina. Tada Petrović još nije bio Jutjub zvezda, ali je bio viđeni kreacionista u ilegalnom biznisu obrazovanja i lečenja ljudi.

Pod naslovom "Univerzalni univerzitet za ovo i ono" ("Vreme" br. 1153) pisalo je tu o mreži Petrovićevih kvazi-univerziteta koji rade bez akreditacije i čak prijave Agenciji za privredne registre. Tada nam je u Prosvetnoj inspekciji rečeno da ti onlajn univerziteti nemaju dozvolu za rad, ali inspekcija i tužilaštvo se sve do ove epizode sa tragičnim smrtima "klijenata" nisu mešali u svoj posao.

Fakulteti su, navodno, registrovani u SAD. Kako je saznalo "Vreme", adrese u Sakramentu i njujorškom Ričmond hilu, na kojima se vode Centar za prirodnjačke studije i Institut prirodne medicine, zapravo su privatne kuće. "Pošto su studije onlajn, nema potrebe za većim prostorijama" – tako je na upit koji smo podneli 2013. odgovorio sekretar Instituta.

Na listi američkog Ministarstva obrazovanja nema nijednog "fakulteta" koji vode Petrović i ekipa. Petrovićev Institut je navodio da ima akreditaciju koju dodeljuje The International Accreditation Board for Studies in Natural Medicine. "Vreme" je pretragom domena otkrilo da je sajt "međunarodnog borda" bio registrovan na Željka Stanojevića, Petrovićevog ortaka u poslu. Pošto su saznanja objavljena, sajt je ugašen.

Na tim "univerzitetima" svašta se još može studirati, od nutricionizma, preko hebrejskog i nacionalne istorije do organske poljoprivrede. "Studije" koštaju od 400 do 1800 evra, literatura je na internetu, ispiti se polažu putem mejla i, kome se žuri, može ekspresno steći bezvrednu diplomu. Premda je "Vreme" ušlo u trag brojnim polaznicima, nema dokaza da je interesovanje bilo masovno.

SA REPLIKOM SKENDERBEGOVOG ŠLEMA: Miroljub Petrović
Foto: printscreen youtube.com/ Balkan info

OBLOGE ZA TUMOR

Na Petrovićevo ime se vodi barem trinaest sajtova pomenutih "univerziteta" i "instituta", stranice miroljubpetrovic.net, skenderbeg.rs i nekoliko sajtova gde se prodaju preparati sa etiketama Instituta uz obećanje da leče neizlečive bolesti poput raka i Parkinsonove bolesti. Prema mišljenju pravnika koje je "Vreme" upitalo za tumačenje, ovde zbog prevare, rada bez dozvole, neplaćanja poreza i nadrilekarstva ima mnogo posla za nadležne.

Lista "predavača" sadrži živopisna imena poput Jovana Deretića ili Branislava Peranovića kojeg Petrović redovno hvali kao eksperta za lečenje narkomana. Peranović je 2013. osuđen na 20 godina robije zbog teškog ubistva Nebojše Zarupca, štićenika Centra za odvikavanje od bolesti zavisnosti u Jadranskoj Lešnici.

Ili "doktor" Milisav Nikolić kojeg Petrović pominje kao "najboljeg svetskog ortopeda". Nikolićevu knjižicu "Čudo izlečenja" Petrović je preporučivao i dvojici mladića koji su sada pokojni. U tom nepismenom priručniku Nikolić za rak mozga preporučuje obloge od gline, lobelije i divljeg ruzmarina, a za sidu ljutu papriku. Kaže, sida se potpuno leči za nekoliko meseci prirodnim tretmanima. Nikolić je, inače, završio studije Fakulteta za fizičko vaspitanje, a "doktorirao" je nigde drugde nego na Petrovićevom "institutu" gde sada predaje.

Miroljub Petrović, izgleda, nije shvatio diskretni mig Milomira Marića da mu je pametnije da se predstavi kao cirkuzant, da je bolje biti šoumen nego šaman.

Ostao je pri tome da je stručnjak za medicinu, nesretnu devojku kojoj je umro brat nazvao je "polupanom Makedonkom" koja se oblači kao da radi u javnoj kući. Sve što mu se dešava opisao je kao "modernu inkviziciju", napade "kokošara, pilićara i satanista". "Ali sve ima svoj kraj. Kada čitamo Sveto pismo, vidimo da na kraju mi pobeđujemo." ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

Rusija je prijatelj Srbije

"SFRJ je napravila najveću grešku kada je 1989. godine zaustavila sve državne procese vezane za korišćenje nuklearne energije i razvoj nuklearnih tehnologija. Naši najbolji nuklearni stručnjaci tada su napustili Srbiju. Otišli su na Zapad, da rade kod onih koji su naš narod ubeđivali kako je nuklearna energija opasna, dok su istovremeno u svojim zemljama gradili nuklearne elektrane. Ugasile su se katedre na fakultetima, prekinula istraživanja, zapustili naši istraživački reaktori u Vinči. Ostali smo bez naučnoistraživačke baze koja je bila jedna od najboljih u Evropi"

Fotografije: Bojan Stekić

Prilikom nedavne posete predsednika Vladimira Putina Srbiji potpisan je 21 sporazum o saradnji Srbije i Ruske Federacije od kojih je trećinu potpisao ministar Nenad Popović, zadužen za inovacije i tehnološki razvoj.

"Svi potpisani sporazumi imaju ogroman značaj za Srbiju", kaže za "Vreme" ministar Popović i objašnjava: "Sporazum koji sam potpisao sa Rosatomom o korišćenju nuklearne energije u mirnodopske svrhe, otvara novo i značajno polje saradnje koja će u velikoj meri uticati na budućnost Srbije. Potpisali smo i zajedničku izjavu o izgradnji Centra za nuklearnu nauku, tehnologije i inovacije u Srbiji, gde će se u budućnosti obrazovati i obučavati najbolji srpski kadrovi za razvoj i primenu nuklearnih tehnologija u mirnodopske svrhe. Takođe, potpisao sam sporazum sa ruskim Roskosmosom o korišćenju ruskih satelita za potrebe srpske poljoprivrede, telekomunikacija, bezbednosti, saobraćaja, katastra... Zatim sa ruskim Ministarstvom digitalnog razvoja, veza i masovne komunikacije koje kreira politiku digitalizacije ruske države i industrije, a sa kojim ćemo raditi na razvoju zajedničkih operativnih sistema za "pametne gradove".

Tu su i sporazum sa ruskim inovacionim kampusom i Univerzitetom Skolkovo, koji je jedan od najvažnijih ruskih centara za razvoj mladih inženjera i tehnoloških startapova, zatim sporazum sa ruskom državnom korporacijom 'Rosseti' o razvoju inovacija u elektroenergetici, kao i memorandum sa ruskom Agencijom za strateške inicijative (ASI), Ruskim venčer (*venture*) fondom (RVK) i kompanijom VEB Inovacije. Ovaj poslednji dokument postavlja osnov za povezivanje srpskog inovacionog ekosistema sa najnaprednijim ruskim digitalnim i obrazovnim centrima za stvaranje budućih tehnoloških lidera. On predviđa osnivanje digitalnog centra 'Tačka ključanja' u Srbiji, po uzoru na takve centre koji postoje širom Rusije, a takođe i osnivanje zajedničkih srpsko-ruskih venčer fondova za razvoj inovacija."

"VREME": Kakva je namena sporazuma koji je potpisan sa Fondom Skolkovo? Da li on podrazumeva razmenu studenata i naučnika u okviru saradnje sa Univerzitetom Skolkovo?

NENAD POPOVIĆ: U Skolkovu, koji se nalazi u Moskovskoj oblasti, 20 kilometara od Kremlja, razvija se "inovacioni grad" na oko 400 hektara, gde bi trebalo da bude stalno nastanjeno 50.000 ljudi. Fondacija Skolkovo se sastoji od četiri entiteta: Inovacionog centra Skolkovo sa više od 1000 startap kompanija, Tehnoparka Skolkovo, Tehnološkog univerziteta Skolkovo i Skolkovo sitija. Univerzitet Skolkovo osnovan je u saradnji sa najjačim američkim tehnološkim univerzitetom MIT – Massachusetts Institute of Science and Technology. To je spoj ruskog i američkog inženjerskog obrazovanja i dokaz da inovacije i biznis ne poznaju granice i sankcije. Trideset najuspešnijih svetskih korporacija, kao što su Simens, Samsung, Dženeral Elektrik, IBM, Džonson i Džonson, Cisko, Boing, Filips, Nokia, Intel, Majkrosoft i drugi, potpisale su partnerske ugovore o istraživanju i razvoju sa Fondacijom Skolkovo. Skolkovo čak daje vize po ubrzanoj proceduri za inženjere iz celog sveta koji tamo nameravaju da rade ili otvaraju svoje startap kom-

panije. To je način da Rusija privuče najbolje svetske inženjere u svoj inovacioni ekosistem. Sa rukovodstvom Skolkova razgovarali smo o tome da srpske inovacione kompanije budu prisutne u njihovom Inovacionom centru, da razmenjuju znanje sa ruskim i kolegama iz celog sveta, kao i da dobiju priliku da rade za najveće svetske korporacije koje su deo zajednice Skolkova. Sa ruskim partnerima razgovarali smo i o tome da najbolji srpski studenti dobiju stipendije za studiranje u Skolkovu, kao i o mogućnosti da organizujemo zajedničke postdiplomske studije između Univerziteta Skolkovo i univerziteta u Srbiji. Takođe, želimo da srpske inovacione kompanije učestvuju u konkursima i programima koje finansiraju Skolkovo i drugi ruski investicioni fondovi. Ovim sporazumom uspostavljen je institucionalni okvir da realizujemo navedene programe i očekujem da već ove godine javnosti pokažemo prve rezultate te saradnje.

Nesumnjivo je da Srbija može imati mnogo koristi od sporazuma koje ste potpisali, ali šta Rusija dobija zauzvrat? Koji je njihov motiv da našim građanima pruže pristup najmodernijim dostignućima i istraživanjima?

Rusija je prijatelj Srbije. Mnogo puta je pokazala to prijateljstvo. I na političkom i na ekonomskom planu. Rusija je stavila veto na pokušaj da se ukine Rezolucija 1244 i time je sačuvan jedini međunarodno priznat pravni dokument koji nam garantuje teritorijalni integritet i suverenitet po pitanju Kosova. Stavili su veto na pokušaj Velike Britanije u Savetu bezbednosti da se čitav srpski narod proglasi genocidnim. Da nije bilo Rusije i predsednika Putina, lažna država Kosovo bi postala član Uneska i Interpola. Lično sam upoznat sa tim kakve je napore uložila cela ruska diplomatska mreža da ne dođe do primanja lažne države Kosovo u međunarodne institucije. Borili su se za to, rekao bih, jednako koliko i mi, ako ne i više. Kada nas je bombardovao NATO, Rusija nam je jedina ekonomski »

pomagala dajući nam naftu i gas, u najvažnijem trenutku, kada je naša kritična infrastruktura bila pod udarom NATO bombi. Budite uvereni da Rusija u odnosima sa Srbijom ne traži u svakoj situaciji svoj ekonomski interes. Ruski interes je da Srbija, kao vekovni prijatelj i saveznik Rusije na Balkanu, bude snažna i nezavisna. A danas jedna zemlja može da postane takva ako ima pristup najboljim tehnologijama i najboljem znanju, jer su to osnovi za jačanje njene ekonomije i privrede. A kada jedna država ima jaku i stabilnu ekonomiju, onda je sposobna da štiti svoje političke interese i da vodi suverenu politiku. To je jedini interes Rusije – da Srbija bude nezavisna i suverena.

Javnost najviše zanima šta će doneti sporazum dve vlade o saradnji u oblasti upotrebe nuklearne energije u mirnodopske svrhe. O kakvoj se konkretno saradnji radi?

Sa ruskom državnom korporacijom Rosatom potpisali smo dva dokumenta: sporazum između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o saradnji u oblasti upotrebe nuklearne energije u mirnodopske svrhe na osnovu potvrđenih i inovacionih tehnologija, i zajedničku izjavu o strateškom partnerstvu između Republike Srbije i Ruske Federacije u izgradnji Centra za nuklearnu nauku, tehnologije i inovacije. Time smo obnovili saradnju sa Ruskom Federacijom u oblasti nuklearnih tehnologija koja je obustavljena pre čitavih 30 godina. Tadašnja SFRJ je napravila najveću grešku kada je 1989. godine zaustavila sve državne procese vezane za korišćenje nuklearne energije i razvoj nuklearnih tehnologija. Naši najbolji nuklearni stručnjaci tada su napustili Srbiju. Otišli su na Zapad, da rade kod onih koji su naš narod ubeđivali kako je nuklearna energija opasna, dok su istovremeno u svojim zemljama gradili nuklearne elektrane. Ugasile su se katedre na fakultetima, prekinula istraživanja, zapustili naši istraživački reaktori u Vinči. Ostali smo bez naučnoistraživačke baze koja je bila jedna od najboljih u Evropi. Ali sada želimo da to promenimo uz najboljeg partnera kojeg danas možemo da imamo. Rosatom je jedna od najvećih ruskih državnih korporacija koja u svom sastavu ima preko 330 preduzeća sa više od 250 hiljada zaposlenih. Ova korporacija aktivna je na pet kontinenata, a u Evropi svoje poslovne aktivnosti ostvaruje u 16 zemalja, uglavnom članica EU, među kojima su Nemačka, Francuska, Holandija, Belgija i druge, ali takođe i u Engleskoj i Švajcarskoj. Rosatom samo u susednoj Mađarskoj realizuje projekte vredne 12,5 milijardi evra. Treba napomenuti i to da u ovom trenutku Rosatom ima dogovorene poslove u visini od 133 milijarde dolara u sledećih deset godina. Sada, kada je Srbija formalizovala svoju saradnju sa Rosatomom, to je velika šansa i za srpske kompanije da učestvuju na međunarodnim tenderima koje sprovodi Rosatom. Rosatom je takođe i ogroman istraživački i inovacioni sistem, koji više od 4,5 odsto ukupnog profita ulaže u naučna istraživanja, i koji svoje usluge bazira na procesima kontinualne inovacije vrlo diverzifikovanog portfolija proizvoda. Značajan deo tog portfolija izlazi izvan okvira energetike, pa je Rosatom danas jedna od najuspešnijih svetskih korporacija u razvoju i primeni nuklearne energije u mirnodopske svrhe, a posebno u oblasti medicine, poljoprivrede, industrije. To znači da Srbija kroz saradnju sa Rosatomom dobija i ubrzan transfer znanja i tehnologija u mnogim oblastima privrede, koji utiču na kreiranje novih, visokovrednovanih radnih mesta.

Da li će saradnja o upotrebi nuklearne energije dovesti do izgradnje nuklearnih elektrana u Srbiji?

To je tema o kojoj će se tek diskutovati u budućnosti, i to bi trebalo da bude široka diskusija u kojoj bi učestvovale najrelevantnije naučne, ekonomske i državne strukture. Za sada se treba fokusirati na one projekte sa Rosatomom koji mogu najbrže da donesu rezultat za Srbiju. Tu pre svega mislim na izgradnju Centra za nuklearnu nauku, tehnologije i inovacije. Ovakvi centri, koji su izgrađeni na bazi ruskih tehnologija, već postoje u mnogim evropskim zemljama, Mađarskoj, Slovačkoj i Češkoj, pa i u neposrednom okruženju, u Sloveniji. Centar u Srbiji bio bi zasnovan na najsavremenijim tehnologijama koje danas postoje. To bi bila poslednja generacija nuklearnih tehnologija, i sa takvim centrom Srbija bi sasvim sigurno mogla da postane lider u ovom delu Evrope u istraživanju, razvoju i primeni nuklearnih tehnologija u svim relevantnim oblastima. Taj centar bi bio baza za obrazovanje najboljih srpskih kadrova u ovoj oblasti, ali i centar gde bi se obučavali kadrovi iz celog sveta. U ovom trenutku širom sveta gradi se 60 nuklearnih elektrana, što će povećati sadašnje nuklearne kapacitete za blizu 20 odsto. Srbija će imati najmodernije trenažne kapacitete za obuku kadrova koji će upravljati nuklearnim tehnologijama širom sveta u budućnosti. Reč je o investiciji od nekoliko stotina miliona evra koja bi Srbiji donela jednu novu razvojnu perspektivu i otvorila novi pravac razvoja naše ekonomije.

Kako planirate da ubedite građane da treba odustati od moratorijuma za izgradnju nuklearnih elektrana koji traje više od 30 godina?

Kada je u pitanju upotreba nuklearne energije u proizvodnji struje, preporuka Evropske unije je da se ide ka smanjenju emisije štetnih gasova i smanjenu upotrebe uglja u proizvodnji električne energije. S druge strane, potražnja za električnom energijom raste otprilike dvostruko brže od ukupne energetske potrošnje i očekuje se da potražnja za strujom poraste za više od 50 odsto do 2040. godine. Skoro svi izveštaji vodećih organizacija o snabdevanju energijom u budućnosti ukazuju na rastuću ulogu nuklearne energije kao ekološki prihvatljivog načina proizvodnje pouzdane električne energije u velikom obimu, onom koji zadovoljava i potrebe industrije. Prema poslednjim podacima, 38,3 odsto električne energije u svetu dobija se iz uglja, 23,1 iz gasa, 16,6 iz vode, 10,4 iz nuklearne energije i 5,6 odsto iz solarne i energije vetra. Nuklearna energija obezbeđuje 18 odsto električne energije u zemljama OECD-a. Francuska dobija oko tri četvrtine svoje električne energije iz nuklearne energije; Mađarska, Slovačka i Ukrajina dobijaju više od polovine, dok Belgija, Švedska, Slovenija, Bugarska, Švajcarska, Finska i Češka dobijaju trećinu ili više. Južna Koreja obično dobija više od 30 odsto električne energije iz nuklearne energije, dok je u SAD, Velikoj Britaniji, Španiji, Rumuniji i Rusiji oko jedna petina električne energije iz nuklearne energije. U Americi postoji 98 nuklearnih elektrana. Mislim da ovo govori dovoljno o opravdanosti upotrebe nuklearne energije u različite svrhe, pa i u svrhu proizvodnje struje, i ako to razumeju jedan Amerikanac, Nemac, Francuz, i bilo koji Evropljanin, ali i Rus i Kinez, ne vidim zašto bi se mišljenje naroda u Srbiji o tome previše razlikovalo.

Narod u Srbiji se plaši nuklearnih elektrana zbog nuklearnih katastrofa koje su se dogodile u Černobilju, a kasnije i u Fukušimi u Japanu.

Černobiljska nesreća je lekcija za celu svetsku nuklearnu zajednicu. To je prekretnica u istoriji nuklearne energije i tehnologije. Nakon toga, sigurnosni standardi su revidirani, stepeni zaštite su poboljšani, a uloga čoveka u upravljanju nuklearnom reakcijom je skoro potpuno isključena. Od tada, posebna pažnja je posvećena sigurnosti i sada se u svetu grade reaktori generacije 3 plus. Kada je u pitanju Fukušima, tu se nije dogodila nikakva "nuklearna katastrofa". Kao rezultat cunamija u martu 2011, u nuklearnoj elektrani Fukušima došlo je do problema u sistemu rashlađivanja reaktora. Zbog povreda uzrokovanih cunamijem, a ne zbog radijacije, na stanici je poginulo dvoje ljudi. I nakon ove nesreće, sigurnosni sistemi su ponovo revidirani i ojačani, što je moderne stanice danas učinilo praktično neranjivim. Ovo su podaci koji su javni i o kojima se otvoreno razgovara u celoj Evropi i svetu, ali građani Srbije su dugo živeli u informacionom vakuumu kada su u pitanju vesti iz oblasti korišćenja nuklearne energije. Naši građani treba da znaju da je nuklearna industrija u Ruskoj Federaciji uvek bila jedna od najnaprednijih i da je Rosatom sigurno jedan od najrelevantnijih partnera koje smo mogli da dobijemo u ovoj oblasti. Rosatom je važan jer ne samo da nudi najmodernije tehnologije, već i tehnologije koje su s vremenom testirane i potvrđene. Svi projekti Rosatoma u skladu su sa najsavremenijim međunarodnim zahtevima za pouzdanošću, kao i najvišim bezbednosnim standardima koje propisuje Međunarodna agencija za nuklearnu energiju (IAEA).

U medijima se sve češće čuje da nas očekuju vanredni parlamentarni izbori na proleće. Ima li istine u tim navodima? Kakav je vaš stav, trebaju li Srbiji još jedni izbori?

Pitanje izbora je uvek pitanje postojanja poverenja građana u aktuelnu vlast. To je uvek pitanje legitimnosti izabranih predstavnika i odluka koje oni donose u ime građana. Redovni izborni ciklusi svakako doprinose političkoj stabilnosti u društvu i obezbeđuju dovoljno vremena za sprovođenje utvrđene politike. Ali, ako se javno otvori pitanje postojanja legitimiteta i podrške Vladi i njenoj politici, nema nikakve sumnje da u jednom demokratskom društvu uvek treba dati prednost izborima, makar i vanrednim, koji jedini mogu uspostaviti većinsko poverenje između građana i Vlade.

Zar ne mislite da bi se raspisivanjem vanrednih izbora dala dodatna motivacija da se protesti građana i opozicije nastave i uvećaju? Mogu li izbori da budu tačka ujedinjenja celokupne opozicije i nezadovoljnih građana?

Raspisivanje i održavanje izbora ne treba usko posmatrati kroz delovanje pojedinih političkih aktera u jednom društvu i da li će ono nekome štetiti ili koristiti u političkom delovanju. Vlada sprovodi svoju politiku i očigledno je da zbog rezultata koje ostvaruje ima podršku građana. Opozicija se sa tom politikom ne slaže i bira svoje metode borbe da bi građane ubedila u suprotno. Ja sam uveren da Vlada ima većinsku podršku građana, i ako to bude javno dovedeno u sumnju, izbori su najbolji demokratski odgovor na takve tvrdnje. Narod je u demokratiji jedini izvor svake legitimne vlasti. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

"Redovni izborni ciklusi svakako doprinose političkoj stabilnosti u društvu i obezbeđuju dovoljno vremena za sprovođenje utvrđene politike. Ali, ako se javno otvori pitanje postojanja legitimiteta i podrške Vladi i njenoj politici, nema nikakve sumnje da u jednom demokratskom društvu uvek treba dati prednost izborima, makar i vanrednim, koji jedini mogu uspostaviti većinsko poverenje između građana i Vlade"

Cena štednje – privatizacija javnog interesa

Politika štednje Srpske napredne stranke dovela je do višestrukog pada javnih investicija u gradovima i opštinama, koji naprednjaci pokušavaju da kompenzuju raznim javno-privatnim partnerstvima sklopljenim u korist privatnih interesa, a na štetu građana

Piše:
dr Mladen Ostojić
Istraživač i konsultant iz oblasti političke ekonomije

Republički sekretarijat za javne politike je krajem decembra na svom veb-sajtu objavio Analitički servis Jedinica lokalne samouprave (*http://rsjp.gov.rs/jls-baza/*) na kome su prikazani podaci iz oblasti demografije, finansija i socijalne zaštite na nivou gradova i opština. Razvoj ovog servisa finansirala je Švajcarska agencija za razvoj i saradnju, koja već godinama ulaže u unapređenje javne uprave, pogotovo na lokalnom nivou na kome je demokratija u Srbiji najugroženija. Analitički servis JLS ima prvenstveno za cilj da pruža transparentne informacije građanima i privredi o radu JLS. Prvi put građani Srbije imaju mogućnost da vide kako se troše njihove pare u njihovom gradu/opštini i da porede izvršenje budžeta u njihovoj JLS sa drugim JLS u Srbiji iz godine u godinu.

Analitički servis JLS takođe ima za cilj da omogući donošenje odluka i vođenje politika zasnovanih na činjenicama, naspram rasprostranjene prakse izvrtanja činjenica u političke svrhe. Predsednik Aleksandar Vučić je ovaj drugi pristup doveo do vrhunca kada je, da bi relativizovao pogibiju dvojice radnika na gradilištu Beograda na vodi, prošlog septembra izjavio kako u Americi na svakih deset sekundi pogine jedan perač prozora na osnovu podataka navedenih na satiričnom sajtu *The Onion*. Taj primer pokazuje koliko je korišćenje "činjenica" u politici mač sa dve oštrice jer one mogu biti neutemeljene i zloupotrebljene. A posledice politika donetih na osnovu pogrešnih činjenica mogu biti dalekosežne. Politike štednje koje su mnoge zemlje uvele nakon finansijske krize 2008. godine zasnivale su se na istraživanju profesora Kenета Rogofa i Karmen Rajnhart sa Harvarda. Oni su tvrdili da je odnos javnog duga prema bruto domaćem proizvodu od 90 odsto apsolutni plafon iznad kojeg bi privredni rast bio ugrožen. Kasnija istraživanja sprovedena na Univerzitetu u Masačusetsu pokazala su da su ovi nalazi bili pogrešni jer su autori izvornog rada napravili grešku u kodiranju podataka. No, mere štednje su već bile sprovedene na štetu miliona ljudi koji su ostali bez posla, krova nad glavom i socijalne pomoći.

U Srbiji je politika štednje koju Srpska napredna stranka sprovodi od kada je došla na vlast dovela do naglog pada javnih investicija na lokalu. To se najbolje vidi na primeru Beograda. Podaci Analitičkog servisa JLS pokazuju da je javni dug grada Beograda između 2013. i 2017. smanjen sa 52,7 milijardi dinara na 38,9 milijardi dinara, odnosno sa 31 565 dinara po stanovniku na 23 103 dinara po stanovniku (u realnim iznosima). Ta politika štednje se prevashodno odrazila na kapitalne rashode koji su 2013. skoro prepolovljeni u odnosu na 2012, pošto su sa 31,6 milijardi dinara spali na 16,8 milijardi dinara (takođe u realnim iznosima). Narednih pet godina održan je izuzetno nizak nivo kapitalnih rashoda, koji je 2017. dostigao 8 550 dinara po stanovniku, naspram 19 019 dinara po stanovniku 2012. Nedostatak javnih investicija svaki Beograđanin oseća na svojoj koži po dotrajaloj infrastrukturi koja ne zadovoljava potrebe stanovništva, razrovanim ulicama na kojima se čovek sapliće na svakom drugom koraku, ili nedostatku mehanizacije za čišćenje snega u ovim zimskim danima. Vlasti pokušavaju da nadomeste taj nedostatak tako što građanima zamazuju oči privatnim investicijama. Tako je predsednik Vučić držao govor na otvaranju hotela Hilton, kao da je ovaj hotel javno dobro finansirano iz budžeta ili da ga je on platio iz svog džepa. Još gore, republičke i gradske vlasti pokušavaju da kompenzuju nedostatak javnih investicija raznim javno-privatnim partnerstvima sklopljenim u korist privatnih interesa, a na štetu građana.

O tome koliko su uspešna javno-privatna partnerstva u Srbiji dovoljno govori činjenica da je na tribini o neuspehu javno-privatnih partnerstava održanoj u Evropskom parlamentu 26. novembra, dvoje od četvoro govornika izlagalo o situaciji u našoj zemlji. Od malih hidroelektrana do projekta izgradnje spalionice na deponiji u Vinči, evropski poslanici su imali priliku da se upoznaju sa finansijskim malverzacijama i katastrofalnim ekološkim posledicama vezanim za te projekte. Ipak, kruna svih projekata je Beograd na vodi, koji je postao akademski primer špekulativnog građevinskog projekta motivisanog isključivo da se izvlači renta. Naučni časopis "Urban Studies" je prošle godine objavio članak Monike Grubauer i Nebojše Čampraga u kome ovi autori tvrde da se Beograd na vodi izdvaja od sličnih urbanih mega-projekata po ulozi i naporu državnih vlasti da izmene zakonodavstvo kako bi pre-

SVE PODREĐENO NEPOZNATOM PRIVATNOM INVESTITORU: Beograd na vodi Foto: Vladimir Milovanović

usmerili javna sredstva privatnim investitorima i minimizirali rizik koji privatni investitori snose. Izgradnji Beograda na vodi prethodila je izmena Generalnog urbanističkog plana Beograda kako bi on bio usklađen sa projektom Beograd na vodi, izmena Zakona o planiranju i izgradnji kako bi Beogradu na vodi mogao biti dodeljen status Područja posebne namene, i usvajanje *leks specijalisa* koji je omogućio eksproprijaciju za potrebe izgradnje poslovnih i stambenih objekata komercijalne prirode. Ova poslednja stavka je posebno važna jer se kosi sa Zakonom o eksproprijaciji, koji predviđa da se eksproprijacija može vršiti isključivo u javnom interesu, odnosno za izgradnju javnih objekata u oblasti obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, kulture itd. Drugim rečima, umesto da se projekat Beograd na vodi prilagodi postojećim zakonima i propisima Republike Srbije, Vlada Srbije je redefinisala pojam javnog interesa i promenila zakonodavstvo u skladu sa potrebama i zahtevima investitora. A ko su investitori? To niko ne zna, pošto nikada nije bilo nikakvog tendera i pošto je Komisija za zaštitu konkurencije ovaj podatak proglasila tajnim. Time je Srbija još jednom postala akademski primer banana države, a bivši gradonačelnik Beograda Siniša Mali napokon dao svoj doprinos nauci, onako "empirijski". ¶

DRŽAVA I SOLIDARNOST
POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO

Projekat finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program.

nedeljnik VREME

www.vreme solidarnosti.rs

Dugoročno ulaganje u inovacije se isplati

Mnogi nas pitaju zašto smo napravili tako veliki korak i odlučili da se strateški fokusiramo na mlade. Naš odgovor je vrlo jednostavan – mladi ljudi su ti koji donose nova znanja, novu energiju i sposobni su da stvaraju novu budućnost

U julu 2018. godine na mesto generalnog direktora kompanije Coca-Cola HBC za tržište Srbije i Crne Gore imenovan je Svetoslav Atanasov. Na čelo kompanije dolazi sa mesta generalnog direktora Coca-Cola HBC Bugarska na kojem je bio od 2014. godine. U svom prvom blogu na sajtu kompanije istakao je da je vođenje najuspešnijeg tima u okviru Coca-Cola HBC grupe velika odgovornost, kao i da mu je izuzetna čast što se timu pridružuje u godini jubilarnog obeležavanja pola veka poslovanja Coca-Cole u Srbiji.

Pre nekoliko meseci došli ste na čelo Coca-Cola Srbija. Kakva su bila očekivanja od ovdašnjeg tržišta tada, a kakva su sada, nakon što je prošlo izvesno vreme?

Dolazak na čelo kompanije u Srbiji za mene lično predstavlja veliku čast i izazov. Znao sam da kompanija beleži odlične poslovne rezultate, zavidan nivo privrženosti zaposlenih, kao i sjajne odnose sa kupcima. U okviru istraživanja agencije GfK koje meri učinak i odnose sa kupcima na srpskom i crnogorskom tržištu, potvrđeni su naša liderska pozicija i učešće u takozvanoj Ligi šampiona u okviru naše grupe. U očima kupaca, mi smo dobavljač br. 1, a to znači da naši brendovi, saradnja koju svakodnevno razvijamo i usluge zadovoljavaju potrebe naših kupaca više nego svi naši rivali.

Povrh toga, sama činjenica da je Coca-Cola HBC u Srbiji tri godine zaredom prepoznata kao najbolja operacija u celoj Grupi koja posluje u 28 zemalja, bila je svakako dodatni motiv za mene. Kada dolazite da vodite najbolji tim, to je zaista veliki korak, ali i odgovornost. Moji prethodnici su postavili sjajne osnove i oformili odličan tim, i ja sam siguran da ćemo i u narednim godinama postavljati nove rekorde u poslovnim rezultatima, u motivaciji i razvoju zaposlenih i saradnji sa kupcima.

Prošle godine Coca-Cola je obeležila 50 godina u Srbiji. Šta je sve obeležilo rad kompanije u ovom periodu – kakve su bile promene u kompaniji, a kakve na tržištu?

Coca-Cola je jedan od retkih poslovnih sistema koji sa uspehom kontinuirano posluje u Srbiji punih 50 godina. Pre tačno pola veka, u proizvodnom pogonu u Zemunu je proizvedena prva flašica Coca-Cole, a za razliku od davne 1968, kada je funkcionisala jedna proizvodna linija sa svega 80 zaposlenih, danas, pola veka kasnije, kompanija ima 14 proizvodnih linija i 1000 zaposlenih, koji rade kao jedan! Potrošačima u Srbiji smo doneli svetski poznate brendove kao što su Coca-Cola, Fanta, Schweppes, ali smo istovremeno uložili sredstva, znanje i međunarodno iskustvo da razvijemo domaće brendove kao što su Rosa i Next, koji su tržišni lideri u regionu. Istovremeno, samo kroz dugoročne programe ulaganja u lokalnu zajednicu i društveno odgovorne aktivnosti, Coca-Cola sistem je do sada investirao više od tri miliona evra. Osim toga što se odlični rezultati rada kompanije preslikavaju na čitavu privredu, Srbija je sjajan primer kako se dugoročno ulaganje u inovacije isplati, kako u pogledu same kompanije tako i zajednice.

Dolazite iz susedne Bugarske, koja je već više od decenije član EU. Možete li da uporedite ova dva tržišta – koje su prednosti, a koje mane ove dve zemlje?

Balkan je specifično podneblje. Koliko god bili različiti, mi Balkanci se odlično razumemo. Imamo sličan mentalitet, ukus, pa i sličan duh koji nas pokreće. U to su me dodatno uverile topla dobrodošlica i pozitivna energija kolega i saradnika, a to se ne može svuda sresti. Kada govorimo o samom tržištu, iako je Bugarska više od deset godina članica EU, prema visokim standardima u poslovanju, razvijenosti tržišta, brojnoj, stimulativnoj konkurenciji, srpsko tržište apsolutno može da parira zemljama EU.

Najveći udeo u Coca-Cola proizvodima čini najdragoceniji resurs na planeti – pitka voda. Kompanija poseduje izvore vode na Vlasini. Kako se Coca-Cola odnosi prema potrošnji vode u svojoj kompaniji?

Da, voda čini 90 odsto našeg proizvoda. Voda je naš, ali i planetarno najvažniji resurs, te je naša briga o njenom očuvanju duboko utkana u svaki naš poslovni korak. Zato naše punionice imaju postrojenja za preradu otpadnih voda, te je voda koju vraćamo prirodi u potpunosti bezbedna za biljni i životinjski svet. Istovremeno, tokom protekle decenije smanjili smo potrošnju vode po litri proizvedenog pića za 52 odsto. U ovom trenutku mi kao kompanija uvodimo nove ciljeve održivosti do 2025. godine, koji se prvenstveno odnose na smanjenje emisije, efikasnost korišćenja vode, ishranu, našu strategiju "svet bez otpada" i razvoj lokalne zajednice. Ovi stubovi poslovanja dokazuju našu istinsku posvećenost održivoj budućnosti poslovanja i lokalne zajednice u kojoj živimo i radimo. Ukupno 17 naših ciljeva bazira se na inkluzivnijem pristupu održivosti, s obzirom na širi uticaj na društvo – ne samo u pogledu raznih ekoloških aspekata, već kroz podršku jednakosti polova i osnaživanje mladih ljudi.

U 2018. godini ste predstavili platformu Coca-Cola mladima, kao okosnicu svog doprinosa u Srbiji. Da li je ovaj novi koncept CSR angažovanja već počeo da daje rezultate?

Foto: Coca-Cola HBCS

Mnogi nas pitaju zašto smo napravili tako veliki korak i odlučili da se strateški fokusiramo na mlade. Naš odgovor je vrlo jednostavan – mladi ljudi su ti koji donose nova znanja, novu energiju i sposobni su da stvaraju novu budućnost. To saznanje donosimo iz same kompanije i verujemo da se odnosi na celo društvo. Upravo zato želimo da osnažimo generacije koje će stvarati budućnost ove zemlje. Taj zadatak nije jednostavan, ali smo mi uvereni da je to ispravan put. Zato smo u okviru nove platforme dodatno osnažili programe namenjene mladima različitih interesovanja, nivoa obrazovanja i ambicija, i to je pravac kojim ćemo nastaviti da idemo. Samo ove godine je preko 2000 mladih u okviru programa "Coca-Cola podrška mladima" dobilo nova profesionalna i lična znanja koja su ključna za lakše zaposlenje, a više od njih 200 je nakon obuke pronašlo posao.

Šta planirate da se dogodi u kompaniji u narednih pet godina? I uopšte, koliko su direktoru jedne kompanije "odrešene ruke" u odnosu na "majku-firmu" i njene odluke? Objasnite malo taj deo, odnose centrale sa lokalnim nivoom.

Možda će vas iznenaditi, ali kao generalni direktor u ovoj kompaniji posedujem svu slobodu, ali i podršku da samostalno donosim odluke, imajući na umu mogućnosti koje treba da iskoristimo i rezultate koje želimo da postignemo. Lokalne operacije, kao što je Coca-Cola HBC Srbija, jesu kreatori najveće vrednosti za kompaniju. Isto tako, imam tu sreću da radim sa iskusnim i ambicioznim timom top menadžera, koji mi pomažu da donosim najbolje odluke za kompaniju. Zajedno smo fokusiraniji, smeliji, jači i spremni da iskoristimo svaku priliku koja nam se pruži i zajedničkim snagama započnemo novo poglavlje ove kompanije. Da bismo to postigli, nastavićemo ulaganja u razvoj zaposlenih i privlačenje najvećih talenata, čime dodatno razvijamo svoje organizacione sposobnosti. Zato nam je cilj da održimo poziciju najpoželjnijeg poslodavca u zemlji. Nastavićemo da gradimo bliske odnose sa svojim kupcima i da im nudimo širok asortiman napitaka koji su prilagođeni njihovim potrebama 24 sata dnevno, 7 dana u nedelji. Osim toga, namera nam je da tržištu ponudimo i široku ponudu inventivnih napitaka koji će u potpunosti biti u skladu sa novim navikama i stilovima života naših potrošača, kao i napitke sa smanjenom količinom šećera ili one koji u sebi sadrže alternative za šećer. Sve to od nas zahteva da se još više približimo svojim potrošačima i razumemo njihove potrebe.

Svesni smo da je priča Coca-Cole u Srbiji tokom prethodnih 50 godina bila veličanstvena. Jubilej smo proslavili donacijom 50 hiljada evra onima koji su najzaslužniji za ovaj uspeh, a to je naša lokalna zajednica. Baš kao i prethodnih pola veka, Coca-Cola sistem će ostati veran partner zajednici, nastojeći da pruži maksimalan doprinos njenom osnaženju i prosperitetu. ¶

R. V.

Otkrića drugačijih

***Sedmorica mudraca u bambusovoj šumi*, Ju Ling**
Fotografije: Nacionalni muzej Kine

Sto deset eksponata gostujuće izložbe "Sva lica kulture. Slikarstvo i život učenjaka drevne Kine" u Narodnom muzeju u Beogradu pričaju o kulturi koje više nema, ali i o kontaktu sa prošlim i dalekim kakav je samo u muzeju moguć

Da li je danas, u Beogradu, moguće doživeti rafinirani umetnički izraz davnih vremena daleke Kine? Jer, iako je savremena Kina u ekonomskom smislu sve bliža i opipljivija ljudima evropskog kulturnog podneblja, nije izvesno da je i razumljiva. Ima se utisak da je, na primer, tradicionalno kinesko slikarstvo još uvek prilično udaljeno i strano evropskom poimanju bez obzira na spontanost i jednostavnost tradicionalnog kineskog likovnog izraza, odnosno, da nas zapadnjački aršini onesposobljavaju.

U Narodnom muzeju u Beogradu u toku je izložba "Sva lica kulture. Slikarstvo i život učenjaka drevne Kine", prva međunarodna izložba u obnovljenoj zgradi Narodnog muzeja. Izložba je gostovanje Nacionalnog muzeja Kine iz Pekinga kojom su predstavljena umetnička dela i različiti aspekti života viševekovne intelektualne elite kineskih učenjaka. Za beogradsku publiku je pripremljeno 110 predmeta – reprezentativnih primeraka kineskog slikarstva, kaligrafije i predmeta primenjene umetnosti, koji oslikavaju estetska polazišta i moralna uverenja kineskih učenjaka.

Direktan i neposredan susret sa autentičnim materijalom u ambijentu Velike

mogućnosti

galerije Narodnog muzeja pokreće komunikaciju između eksponata i posetioca, nepravedno zanemarenu zbog aktuelnog mišljenja da će današnju publiku privući u muzej razne tehnološke inovacije postavke a ne eksponati. Muzeji danas tragaju, otkrivaju i usvajaju nove komunikacijske mogućnosti, neretko sa zavodljivim elementima konzumerskog društva, pa postoji opravdana bojazan da će time zaglušiti direktan i neposredan susret savremenika sa predmetima iz prošlosti, svojstven muzeju. Tako je, u slučaju izložbe "Sva lica kulture. Slikarstvo i život učenjaka drevne Kine", nemoguće po samom stupanju u galeriju, dizajniranu za potrebe ove postavke, ne osetiti mir i jednostavnost.

Učenjaci su činili elitni društveni sloj svojstven drevnoj Kini, koji je predstavljao oslonac političkog, moralnog i građanskog života tradicionalnog kineskog društva. Među njima su postojali literati, poznavaoci stare književnosti i istraživači drevnih spisa, žustri državni službenici celovitog obrazovanja zasnovanog na učenju Konfucija i Ši (Shi), visoki intelektualci prevashodno sledbenici daoizma, u izvesnom smislu distancirani od državne administracije, ali ipak veoma uticajni. Svi oni bili su uporište političkog i moralnog života tradicionalnog kineskog društva.

Status učenjaka je podrazumevao i takoreći ekskluzivno pravo na bavljenje kaligrafijom, koja u sebi objedinjuje dve snažne težnje: ka kultivisanju ličnosti i njenom autentičnom izražavanju. Iako su kaligrafija i slikarstvo u fokusu ličnog umetničkog izraza učenjaka, to nisu bila njihova jedina interesovanja, pa su zato eksponati umetničkog stvaralaštva upotpunjeni predmetima od keramike, posebno porcelana, predmetima od žada, kineskom bronzom, kao i odabranim komadima nameštaja i tekstila, kako bi posetilac mogao da stekne utisak i o načinu njihovog života.

Slikanje i ispisivanje karaktera tušem i četkicom doprinelo je da kaligrafija dostigne apstraktnu ekspresivnost gde je forma u potpunosti podređena ideji i autentičnom izrazu duha. Ovaj princip je brzo ušao i u osnove tradicionalnog slikarstva, čineći da se i ono ne razvija kopirajući stvarnost, već je stvarnost bila sredstvo kojim se iskazuje ideja ili osećanje, a slika je nastajala u skladu sa vlastitim, likovnim zakonomernostima čak i kada je nosila izražene odlike naturalizma.

Gospodar Baopu objašnjava kako se treba kloniti vreline, tuš na svili

Pejzaž, kao najuzvišeniji među slikarskim žanrovima, korespondira i sa konfucijanizmom i sa daoizmom kao oprečnim, ali izrazito prisutnim filozofskim polazištem među učenjacima. Sliku pejzaža u vremenu Severnog Sunga često je pratio ispis sa uputstvima o tome kako se može stići do konkretnog mesta, kojim se putem može poći, šta se krije iza prikazanog brega i poziv posmatraču da ga poseti. To je svojstveno konfucijanskom doživljaju prirode kao skupa zakonitosti koje čovek mora da poštuje, da ih ispuni i da se na njih ugleda. U filozofiji daoizma pejzaž nema za svrhu da prikaže konkretan, realni predeo, već imaginarni likovni izraz koji nosi ideju o složenosti puta. Jedna slika pejzaža može da ima i nekoliko uglova posmatranja, što ide u prilog daoističkom uverenju da se suština može sagledati iz više uglova. Ovakve slike pejzaža nastajale su u ateljeu.

Uz uživanje u visoko estetizovanim predmetima sa izložbe i slikama u formi vertikalnih i ručnih svitaka, gotovo se neminovno susrećemo sa teškoćom u razumevanju određenih pojava. Evropljanima nije baš svojstveno da izraz krajnjeg savršenstva i najuzvišenije pročišćenosti bude sublimiran u reči "neutralno" koja je ispisana na vrednom eksponatu, kineskoj citri (GiuQin). Ili da, pri susretu sa gotovo identičnim posudama iako su napravljene u 18. odnosno 13. veku, potpuno lišenim dekorativnosti, pročišćene forme i diskretne boje, shvate pojavu srednjovekovnog minimalizma. Osetićemo po svoj prilici sumnjičavost, gledajući raznorodne načine za ilustrovanje i slavljenje dokolice, poput uživanja u razgovoru, hrani i piću, igranju igara nalik golfu, kriketu, društvenim igrama poput Konjskog novca, Ubacivanju strele u krčag, igre Liubo, Go šaha, igara sa kockom. U tom kontekstu je i nezaobilazni kult ispijanja »

čaja koji je podrazumevao pripremu napitka i ritual služenja i ispijanja, kao i estetizovane predmete koji su tom prilikom korišćeni. Negovanje slobodnog vremena uz društvene igre bio je prostor za kultivisanje i unapređenje učenjačke ličnosti, podržano uverenjem da dobri igrači neguju staloženost i širu mudrost. Posetilac izložbe može da, uz svesno prevazilaženje tumačenja po poznatom ključu, doživi nova, jedinstvena i neočekivana otkrića – otkrića drugačijih mogućnosti.

Izložba "Sva lica kulture. Slikarstvo i život učenjaka drevne Kine" sadrži nekoliko celina. Priča o umetnosti učenjaka počinje istorijskim i filozofskim utemeljenjem ove elitne grupacije. Naredni deo ilustruje aspekte životnog stila učenjaka: društvenog izdvajanja, prikaza okupljanja, zabava, ispijanja čaja, razgovora i poezije. Ovaj deo je istaknut vertikalnim svitkom "Sedmorica mudraca u bambusovoj šumi" (dinastija Ćing 1644–1911) i ručnim svitkom "Jesenja gozba" (dinastija Ming 1368–1644).

U sledećoj celini *Četiri veštine*, koje podrazumevaju muziku, šah, kaligrafiju i slikarstvo, izloženi su najrazličitiji eksponati koji dočaravaju proučavanje starih rukopisa učenjaka, komponovanje, aranžiranje cveća i brojne druge njihove veštine i znanja. Težište poslednjeg odeljka *Slikarstvo i kaligrafija učenjaka* je na ovim likovnim granama, predstavljenim sa više velikih formata vertikalnih svitaka sa prikazima pejzaža, slikarstva ptica i cveća (kao autentičnog žanra), dugim ručnim svicima i odabranim slikanim lepezama.

U Narodnom muzeju se nalaze 22 slikarska rada iz Kine. Prvi je otkupljen 1958. godine, a čak 19 otkupljeno je naredne godine od Voje Dakovića, dotadašnjeg sekretara za informisanje i kulturu pri jugoslovenskoj ambasadi u Pekingu. Ovi radovi do danas nikada nisu izlagani. Devedesetih godina prošlog veka Narodni muzej je dobio još dva rada savremene produkcije koja su priključena Otvorenom grafičkom ateljeu, i oni su jedini izlagani. Starijim radovima je neophodan konzervatorski tretman poznavalaca rada na kineskim slikama na svili odnosno papiru, kako bi bili spremni za izlaganje. Očekuje se izveštaj kolega iz Kine koji su ih pre nekoliko meseci pregledali. Iako svih 20 starijih radova potiču iz perioda poslednje kineske dinastije Ćing (1644–1911), mnogi među njima su citati starije umetnosti, što ovu celinu čini zanimljivom, sa zavidnim edukativnim potencijalom.

Istovremeno sa beogradskim gostovanjem, u Atini, u Akropoljskom muzeju održava se gostujuća izložba iz Pekinga "From the Forbidden City: Imperial Apartments of Qianlong", nudeći posetiocima uvid u posve drugačiji okvir umetnosti i kulture, sa snažnim obeležjima imperijalne raskoši. Sagledavanje ove dve izložbe omogućilo bi bolje razumevanje obličja kineske kulture. Među tamošnjim eksponatima ne postoji plemenita svedenost svojstvena beogradskoj izložbi, već se uočavaju elementi prefinjenog ekskluziviteta sa zasenjujućim efektima, poput eksponata vladarske dijademe načinjene od mnoštva sićušnih impregniranih pera vodomara.

Narodni muzej je do sada tri puta ugostio izložbe iz Kine. Od marta do maja 1974. godine bila je otvorena izložba "Stara umetnost Kine – arheološka izložba NR Kine", a decembra 1979. gostovala je izložba "Kinesko tradicionalno slikarstvo 1644–1978." na kojoj je prikazano osamdeset slika u formi svitka. Poslednja izložba je održana 1991. godine pod nazivom "Iz umetničke baštine NR Kine", povodom 42. godišnjice od osnivanja NR Kine. Tada je bilo izloženo 76 akvarela, crteža, grafika i predmeta od žada.

Izložba "Sva lica kulture. Slikarstvo i život učenjaka drevne Kine" traje do 14. februara. Njen prateći program je raznovrstan i pažljivo osmišljen: sa Institutom Konfucije iz Beograda organizovane su radionice namenjene odraslima, učenici beogradske Filološke gimnazije drže kraće prezentacije o kulturi i umetnosti Kine, a četvrtkom se održavaju predavanja kojima se, uz gostujuće predavače dr Radosava Pušića i dr Dušana Pajina, i na ovaj način približava svet daleke kulture. Večerašnje predavanje, 31. januara, predstaviće celinu kineskog slikarstva koju čuva Narodni muzej. ¶

LIDIJA HAM MILOVANOVIĆ

Sećanja

Autobiografska uspomena o ocu – bukvalna je odrednica romana *Sećanje na ljubav* Jicaka Bar Josefa, jednog od devet romana ovog izraelskog pisca, u kome pričom o porodici govori o uporištima identiteta, o onome što nas gradi, i o prtljagu s kojim se krećemo kroz život. *Sećanje na ljubav* je u prevodu sa hebrejskog Dušice Stojanović Čvorić nedavno objavila izdavačka kuća Clio.

"VREME": Kaže se da umetnost čuva sećanja od zaborava. Da li se slažete?

JICAK BAR JOSEF: Teško mi je da govorim o umetnosti i o sećanjima kao o različitim stvarima. Nema umetnosti bez sećanja. Umetnost je sadašnji trenutak, trenutak kada sedate za svoj sto i počinjete da pišete. Tad sećanja postaju sadašnji trenutak. Tako da je kada sam nakon očeve sahrane seo za sto, prošlost bila sadašnjost. Prošlost je ulegnuće na dnu vrča. Kada sam počeo da pišem, izvrnuo sam taj vrč i sećanja su počela da plutaju poput zlatne pokorice koja se uhvati na mleku.

Od početka je postojala borba između sećanja koja naviru iz detinjstva a koja su i danas jasna, i svesti koju danas imam. Svest često nosi u sebi nešto osuđujuće, želju odraslog da oceni svoju prošlost. Sećanja su u toj borbi prevagnula, a intervencija, sud koji bi dolazio iz mog sadaš-

naše sadašnjosti

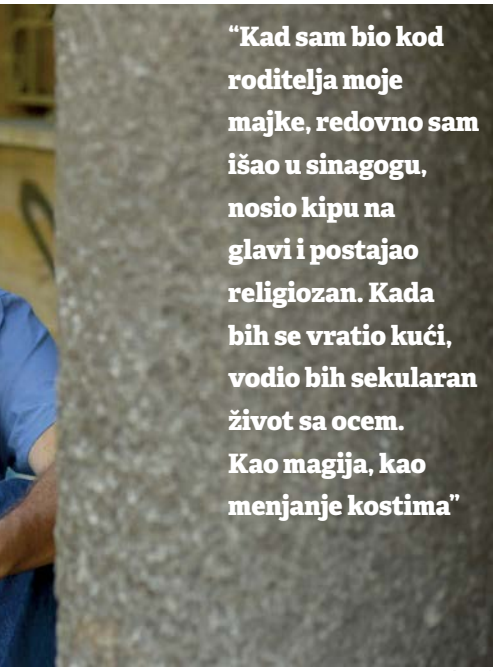

Foto: Marija Janković

njeg stava pokleknuo je. Zato su sećanja ta koja vode priču.

***Sećanje na ljubav* je pre svega roman o ocu. Na početku ukazuje se kao gigantska, mitska figura. Šta je vaš otac, inače znameniti pisac Jošua Bar Josef, bio za vas?**

Glavni junak romana jeste moj otac, a tako je bilo i u životu. Nisam ništa izmišljao u knjizi, sve je sačuvano, kao da sam prepisao dnevnik iz detinjstva. Imao sam 43 godine kada mi je umro otac, a samo 11 kada je umrla majka. Kada je ona umrla, nisam bio u stanju da to svesno doživim, čuvao sam je na nekom skrivenom mestu, u posebnoj ćeliji, i to tako dobro da godinama nakon njene smrti ni sam nisam mogao da dođem do nje. Pisanje knjige bilo je nalaženje tajnih vrata do tog mesta.

Otac me napustio kad sam se rodio i otišao da živi sa drugom ženom. Dolazio je ponekad, kupovao mi sladoled, vodio na igralište. Plakao sam kad bi me vratio kući, majci. A ona, koja je i sama silno tugovala za njim, morala je da me teši. I, odjednom, on se vratio. Zauvek. Imao sam skoro šest godina. To je bilo veliko iznenađenje. Pao sam u njegovo naručje kao kad žedni u pustinji pohrli ka flaši sa vodom koja je upravo pala sa neba. Bio sam očajnički gladan očevog prisustva. Deca iz komšiluka su mi se rugala i vikala: ti nemaš oca! I odjednom, otac se vratio. Bio je tu. I to kakav otac! Slavan, veoma harizmatičan, zabavan, sa urednom bradom, sjajnom ćelom, pun viceva i ogromne žudnje za životom. I, desilo mi se ono što se desi čoveku koji se prejede nakon dugog posta: majka je prešla u senku, a otac je postao mitska, gigantska figura. Dotad dete bez oca, sada sam imao nekog ko me hrani, štiti, uči me da vredim. Važeća dimenzija je bila: naš otac, naš kralj. Božanska dimenzija. Zato, kada mi je njegova žena javila da je umro, doživeo sam kolaps. Odjednom sam bio sam, iako sam tada i sam bio otac troje dece. Ova knjiga mi je pomogla, srećom, da se ponovo suočim sa životom.

Neophodan deo vaše priče je i jevrejski folklor.

Naravno. Moji roditelji dolaze iz religioznih porodica. Živeli su u Poljskoj, Mađarskoj, Rumuniji i pre 300 godina došli su u Izrael. Nastanili su se u četiri sveta grada: Safedu, Jerusalimu, Tiberiasu i Hebronu. U Izrael su došli iz religioznih razloga: da žive, mole se, izučavaju Toru u Svetoj zemlji. Da moj otac nije napustio moju majku, ja bih danas verovatno bio religiozan. Moja majka je ostala posvećeno religiozna, kao i njeni roditelji. Kad sam bio kod roditelja moje majke, redovno sam išao u sinagogu, nosio kipu na glavi i postajao religiozan. Kada bih se vratio kući, vodio bih sekularan život sa ocem. Kao magija, kao menjanje kostima. Jedan dan religiozan, drugi dan sekularan. Izabrao sam sekularni svet, ali je religija svakako deo mene. Molitve su prisutne u mojim knjigama koliko i svakodnevni izraelski govor.

Jezik je neobično važan u ovoj priči, on poziva da čujete ono iza njega.

Svako jezičko iskustvo je drugačije. Ne mogu da znam koliko je od mog jezika ostalo u prevodu. Jezik sećanja koji koristim govori o kafeterijama, bioskopima koji više ne postoje, o svetu koji više ne postoji. U pisanju se trudim da govorim jednostavno. Jezik je dovoljno bogat ako znaš da ga koristiš. Kao dobra kaša pripremljena od svežih i ukusnih namirnica.

Da li postoji posebna relikvija iz vašeg detinjstva koja vas vodi kroz život?

Strah od napuštanja i želju za ljubavlju i prihvatanjem nosim sa sobom od detinjstva. Osećao sam se izdanim i od oca koji me je ostavio kad sam se rodio i od majke kad je umrla. Kao što je očev dolazak bio iznenađenje, tako je bilo i sa smrću majke. Iako je bila bolesna, nisam shvatao da će umreti. Ona se ponašala neustrašivo, zato se nisam bojao da će umreti. Video sam sebe kako ceo život idem u apoteku po njene lekove. Otac je umro u osamdesetoj, pa ipak to jeste bilo iznenađenje. Posle majčine smrti još jedno iznenađenje: otac mi je pokazao posvećenost i ljubav. Naša snažna veza razvila se nakon majčine smrti.

Vaš doživljaj ljubavi u protoku vremena? Zašto je vašem junaku važno da zna da njegov otac voli njegovu majku?

Ljubav je reč koju nisam često čuo u detinjstvu. Moji sestra i brat su govorili da me je majka izuzetno volela. A ona nikad nije izgovorila "volim te". Ne sećam se da me je ljubila. Bila je to drugačija generacija. Zato kada danas čujem roditelje kako deci govore "volim te", osetim se srećno i tužno u isti mah. Kao da gledam egzotičnu životinju u zoološkom vrtu. Valjda se zato uvek iznenadim kada ugledam vez koji je majka izvezla ocu pre venčanja. To je Suvenir ljubavi. Za mene, to je dokaz da ga je volela. Oduvek njihov odnos vidim kao jednosmeran – ona je volela njega. Da li je on voleo nju? Da li sam ja sposoban da volim?

Kao odraslom čoveku, čini mi se da ljubav nije imala važno mesto u životu mog oca. Zato ju je tako lako napustio, zato nije mogao dugo da živi sa ženama. Opet, kada ne osuđujem, mislim: voleo je, ali je nešto pošlo naopako. Njegova želja za slavom, želja da napravi nešto novo u novom svetu, sve je to bilo drugačije od majčinog sveta i on je otišao. No, ljubav je pobedila i on joj se vratio. Tako sebe tešim. Zato mi je bilo važno da čujem da ju je voleo. Nekad verujem u to, nekad ne. Uvek postoji prostor za oproštaj. ¶

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Rat, i mir, i džak krompira

Literatura uvek iznova pokazuje da su uspon i pad nacizma, Drugi rat i njegove dugovečne posledice, i dalje centralna tačka 20. veka, s živim odjecima sve do današnjice

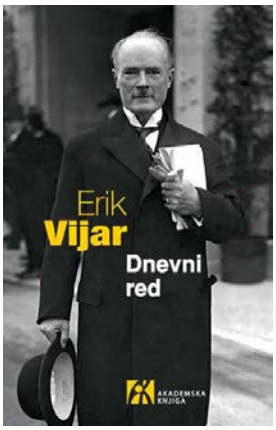
Situacija u kojoj je posetilac zatekao nemački narod u jesen 1946. godine bila je jednom rečju takva da se činilo moralno nemoguće izvući bilo kakve zaključke iz njihovih ideoloških uverenja. Glad je oblik neuračunljivosti, ne samo fizičko, već i psihičko stanje koje ostavlja izuzetno malo prostora za dugačke misli.
(Nemačka jesen)

Potrošili smo skoro petinu 21. veka, prethodno se stoleće udaljava u vremenu i čini nam se – poznat nam je taj prividni paradoks – da ga sve bolje vidimo kako se sve više od njega odmičemo, pa se otuda neki zaključci menjaju, neke hijerarhije okreću se naglavačke, ali bar jedno se ne menja: uspon i pad zlikovačkog nacističkog "eksperimenta" nad Nemačkom, Evropom i svetom postojano figurira kao središnji Događaj 20. veka, kao njegovo dno, ali i kao najsvetliji momenat otpora zlu, naposletku savladanom. Bar u toj njegovoj inkarnaciji...

Razmere zločina i razaranja bitan su deo objašnjenja zašto je nacistička strahovlada (i njoj savezničke fašističke, raznih boja), Drugi svetski rat, njegov ishod i dalekosežne posledice, koje će oblikovati Evropu i dobar deo sveta još decenijama posle, ta ključna paradigma veka, barem u zapadnom civilizacijskom krugu, ali to nije dovoljno: biće da je bar podjednako važna sama egzemplarnost "vrednosti" nakaznog poretka, esencijalnost opakosti kojom je isijavao, sablasno kombinovana sa olakošću, čak trivijalnošću ljudi, misli, činova i postupaka koji su ga učinili mogućim, pa stvarnim, pa neizbežnim, i koji ga i posle kraha čine *povampirljivim* bilo kada i bilo gde, mada u nešto drugačijim obličjima, jer je naposletku i nacifašizam dijalektička stvar.

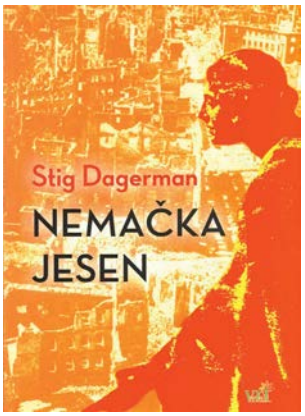
I otuda, nimalo nelogično, i trajna aktuelnost i obnovljivost literature koja pokušava da se približi zadovoljavajućem odgovoru, odgonetki, objašnjenju: kako je i otkuda (u nama!) to došlo, kuda je (i da li je) otišlo, i može li se vratiti? I eto, možda su već i pad Berlinskog zida i Jedanaesti septembar davna prošlost, ali devetsto trideset i treća, trideset i deveta, četrdeset i peta, i dalje su tu!

Francuski pisac Erik Vijar (Eric Vuillard) u neobičnoj, krajnje jednostavnoj a opet zapanjujuće originalnoj i moćnoj hronici *Dnevni red* (prevela Melita Logo Milutinović; Akademska knjiga, Novi Sad 2018) opisuje mehanizam zla zvan Treći Rajh u punom naletu i zamahu: godina je devetsto trideset i osma, Hitler samo što nije zinuo da proguta deo Čehoslovačke i celu jednu Austriju, a utronjana stara, dobra Evropa deli se na onu koja bi mu u tome rado pomogla nadajući se i nekoj vajdici za sebe u Novom poretku koji samo što nije osvanuo (čim se dovoljno smrkne) i onu koja se sitnoburžoaski krmeljivo i snebivljivo nada da se "gospodin Hitler" dade umiriti i zadovoljiti ovim ili onim sitnim poklonom, i da će naše dobro užljebljene centrističke guzice, naše natrule republike i oveštale kraljevine i uopšte ceo taj naš ugodno naftalinski svet nekako biti sačuvani od najezde tevtonskih varvara koji, sto mu muka, naposletku ipak ne mogu misliti ozbiljno sa svim tim svojim mitomanskim glupostima?! Osim što, o da, oni misle sasvim ozbiljno i osim što, o ne, nacisti ipak nisu "samo još jedna vlast" s kojom se da lepo poslovati u mirnoj koegzistenciji, unutarnemačkoj i interevropskoj. U Vijarovoj se knjizi, kroz niz ekspresivnih prizora u kojima se sjajno mešaju dokumentarnost i romaneskni postupak, prikazuje kako pred grupom jedva ubrojivih, ali odlučnih i na sve spremnih poluinteligenata od zla oca i gore majke redom pokleknu svi – od tzv. krupnog kapitala preko "narodnih masa", do stranih sila, onih koje su mogle zaustaviti Mašineriju dok je još bila mala i slaba.

Centralni motiv ove knjige je Anšlus, tj. okupacija ili "pripajanje" Austrije, proglašene tek još jednom od "nemačkih zemalja" (na kraju krajeva, i sam je Moler odande, zar ne?). Vijar gotovo trilerski održava napetost i drži pažnju (kao da ne znamo kako se to rasplelo...), vešto dočaravajući diplomatske marifetluke kojima je Rajh nastojao da što diskretnije, ali bezodvlačno i bespogovorno, proguta Austriju, iznutra već dobrano poroznu, izbušenu nacističkim ćelijama, a poretkom ("austrofašističkim", autoritarizmom s jakim katoličkim natruhama) sasvim nemoćnu da se odupre. Likovi ovog diplomatskog trilera su i Hitler i druge nacističke glavešine, ali i poslednji austrijski kancelar Šušnig i glavni naci gaulajter Austrije Zajs-Inkvart, baš kao i paradigmatični britanski premijer Nevil Čemberlen, kojeg fon Ribentrop voza oko malog prsta na londonskoj diplomatskoj večeri ne bi li Britaniji dao što manje vremena za reagovanje na Anšlus. Sam ulazak trupa Rajha u Austriju, ipak, daleko je od savršenog, više liči na haotično bauljanje, na pijanu šaradu u kojoj i sam Firer ispada smešan: u njemu već postoji iskra propasti, kao u svakoj prenapregnutoj mašineriji... Ali, za milione će to biti prekasno, a za preživele i za naslednike možda, naposletku, nedovoljno poučno. Vijar baš o tome piše: o tome kako je lako bilo Zlu da osvoji sve, a kako je lako bilo sprečiti ga u tome – sve dok nije postalo vraški teško. Posledice su takođe tu, Vijar ih opisuje, ali knjiga je ipak prevashodno skoncentrisana na početak, na uspon, na bubrenje i kvasanje oholog, samozadovoljnog varvarstva.

Švedski novinar i pisac Stig Dagerman prilazi nacističkoj Nemačkoj sa druge strane – kako u prostoru, tako i u vremenu. Njegova je Nemačka poražena, pogorela, gladna, bosa, promrzla; to je Nemačka

iz jeseni 1946., kakvom ju je video reporter iz "neutralne", site i podmirene Švedske, lišen tragičnog ratnog iskustva i tome pripadajućih resantimana. Dagerman putuje beskrajno sporim vlakovima bez voznog reda, prekrcanim gladnih i odrpanih ljudi koji će potegnuti na drugi kraj zemlje za džak trulog krompira, on se muva razrušenim ulicama Berlina, Hamburga, Minhena i Štutgarta, razgovarajući sa intelektualcima, radnicima, očajnim majkama, dojučerašnjim vojnicima, sa bivšim (hm, šta tačno znači: bivšim?) nacistima koji ne priznaju da su to ikada bili, sa onima koji ne razumeju zašto je Nemačka, zaboga, svima toliko kriva ("nismo li već dovoljno kažnjeni"), sa polućutljivim nostalgičarima Rajha ali i sa onima koji su nekako preživeli krijući se ili pružajući otpor, sa celom jednom poraženom i skoro sažeženom nacijom u trenutku kada se ova nalazi na tlu ili ispod njega i kada se skoro svakome čini da se neće više ni pomeriti odande, da je novoj, poraženoj Nemačkoj namenjena sudbina parije. Mi koji sve ovo čitamo mnogo godina kasnije znamo da nije tako bilo i čini nam se da je jasno da nije ni moglo tako biti, ali šta ta naša naknadna istina znači nekom gladnom jadniku iz '46, šta pak njegovoj donedavnoj žrtvi, a šta jednom visprenom švedskom posmatraču, koji za tu Nemačku nikako i nipošto ne traži oprost, ali smatra da joj je neophodno razumevanje – možda i ne toliko zbog nje same koliko zbog toga što je neophodno razumeti kako je i zašto sve ovo uopšte bilo moguće, baš zato da bi prestalo da bude moguće. *Nemačka jesen* Stiga Dagermana (prevela Milena Podolšak; Mali vrt, Beograd 2018) knjiga je koja prikazuje snagu i raskoš najboljeg, prvorazrednog novinarskog pisanja kao prvog drafta istoriografije: onog koje nastaje kao neposredno svedočenje, bez vremenske i ostalih komfornih distanci, da bi dostiglo trajnu, bezvremenu vrednost, kako dokumentarnu tako i književnu. Ova mala, opremom skromna knjiga, štampana kod malog i nepoznatog izdavača, lako zagubljiva na policama fensi knjižara (ako uopšte dospe do njih) jedno je od najvažnijih i najdragocenijih otkrića prošle godine kod nas.

Švedska spisateljica Elisabet Osbrink od svog se davnog zemljaka Dagermana "odmiče" tek za nekoliko meseci, uzimajući za "junakinju", centralni motiv i granični kamen svog dela ne neku ličnost, događaj ili barem zemlju nego jednu godinu. Koju, jasno je iz naslova knjige *1947* (prevela Spasa Ratković; Geopoetika 2018). Osbrink je, rekoh, Švedanka, ali malo drukčije vrste od Dagermana: njeni su preci i rođaci srednjoevropski i istočnoevropski Jevreji, oni nisu mogli posmatrati rat iz privilegovane švedske lože, naprotiv: to odakle su ga oni gledali i proživljavali nije daleko od devetog kruga pakla. Osbrink svoju neobičnu i originalnu knjigu organizuje kroz dvanaest poglavlja nazvanih po mesecima u godini, od januara do decembra. Kroz stotine i stotine fragmenata, mikropripovednih celina, nanoeseja, gotovo dokumentarističkih zapisa i koječega još, autorka ispreda mozaičku priču bez sidra i središta, šarajući neprestano po toponimima, od onih uzduž i popreko evropskog kontinenta, do američkih, azijskih, afričkih. Priče i njihovi junaci dolaze i nestaju, izviru i poniru, vraćajući se uvek iznova, jer svaka će od njih naposletku biti zaokružena – to jest, onoliko zaokružena koliko to dozvoljava naslovna vremenska odrednica. Iako se ovde izukršta na desetine priča, mahom na tragu još sveže agonije Drugog svetskog rata, čitaocu neće biti teško da locira i izdvoji one među njima koje su malo "ravnopravnije" od drugih (da, ima i povest o Eriku Bleru, alias Džordžu Orvelu!), među kojima je svakako priča o Palestini, to jest o nastanku države Izrael koja je 1947. već i te kako bila na horizontu, mada opet i beskrajno daleko, s "arapskim pitanjem", s neodlučnošću Britanije i Francuske, s post-holokaust kompleksom... Još jedan od magistralnijih pripovednih tokova onaj je koji prati nastanak i uspon međunarodne mreže revizionista, zagovornika neonacizma, najpre među "patriotskom" evropskom inteligencijom, a među začetnicima i najodanijim promorterima ideje bio je, gle, baš jedan Šveđanin... Beskrajno je zanimljivo, i isto tako obespokojavajuće, savremenom čitaocu čitati te slatkorečive proglase otvorenih ili tek ovlašno prikrivenih neonacističkih i neofašističkih lunatika s njihovim bajanjima o "Evropi otadžbina" ili "suvernih nacija": sve ono što današnja desnica govori, sva ona putinovsko-orbanovsko-aefdeovsko-lepenovsko-bregzitovska nagvaždanja, sve to ima jasan, nedvosmislen koren u leksiku pronacističkih revizionista iz ranih posleratnih vremena! Tu su, potom, isprepletene priče dečaka koji je preživeo pogrome u Mađarskoj, a za kojeg će se ispostaviti da je budući autorkin otac, sage o podeli Indije, prvoj pojavi "letećih tanjira", o sovjetskoj likvidaciji istočnoevropskih demokratija, o nastanku džihadizma među arapskom inteligencijom i klerom i njegovog ukorenjivanja među sirotinjom, ličnih priča važnih, amblematskih umetnika, od Bili Holidej preko Simon de Bovoar (opojno-tragična romansa sa Nelsonom Algrenom, danas, reklo bi se, mnogo zanimljivija od njenih satiranja sa Sartrom...) do Prima Levija, te pripovest o mukotrpnom nastanku Deklaracije o pravima čoveka i definicije genocida kao "novog" zločina u međunarodnom pravu. Elisabet Osbrink u svojoj 1947. zakazuje "sastanak" starog sveta, izgorelog na lomačama, u krematorijumima i na stratištima 1933–1939–1945, i novog, koji nastaje na njegovim ruševinama, da bi se postepeno mnogi elementi starog u njemu iznova pojavljivali, u istom ili sličnom obličju. Ovako složena, obimna, raznolika i razgranata građa lako se mogla pretvoriti u galimatijas, ali nije, naprotiv: Osbrink jako dobro zna šta hoće ovom svojom 1947, i dobro zna kuda je povela svoje čitaoce, i zašto. Dragoceno je putovati s njom, ako se ne bojite onoga što ćete usput videti. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Mak

Učio nas je da budemo zdravi, a ne sujetni, i pre svega nas je naučio slobodi

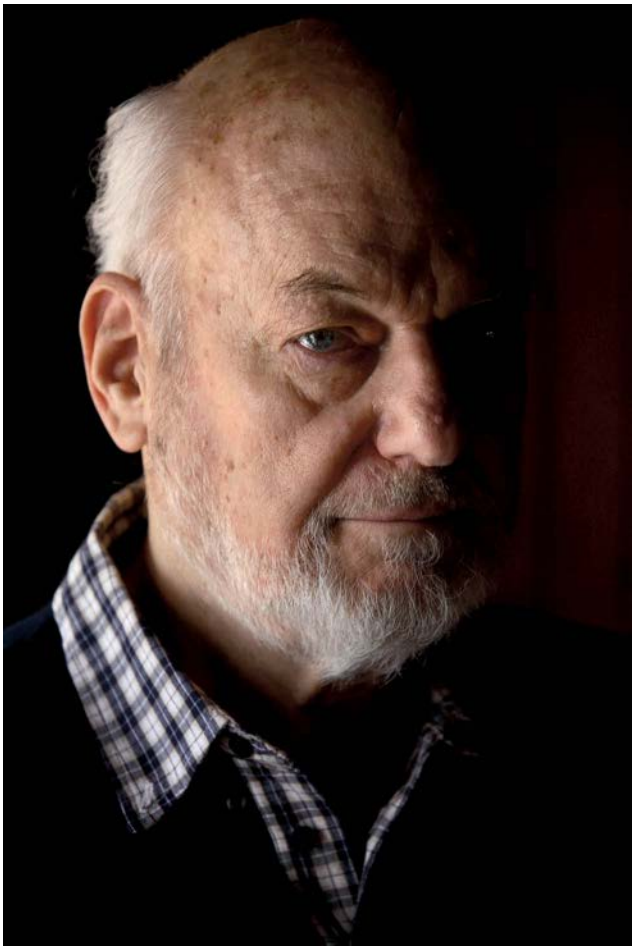

Foto: Milovan Milenković

Ima tome bezmalo 39 godina.

Hajduk Aleksandra Petkovića na zatvaranju Filmskog festivala u Puli. Prepuna Arena, ushićenje u publici povodom prvog mi igranog filma, bez nagrada, ali publika nas voli.

Petko mi u gužvi govori da se nađemo u restoranu Delfin za pola sata, tu sam, dvoje veselih i govorljivih meni neznanaca sa ushićenjem prenose utiske o filmu i mojoj i Lekinoj ulozi u njemu, sedimo dugo, smejemo se i radujemo uspehu. Sutradan mi Petko pri polasku za Beograd kaže: "Jesi video kako se Maku i Bojani dopao film!!!"

Zanemeo sam, nisam znao da je to on.

Par meseci kasnije, Bojana me zove telefonom, pita: "Da li bi ti igrao u...???"

U avionu sam, slećem u Stokholm. Aerodrom, odvoze me u ekipu. Upoznajem producenta – Šveđanin, Bo Jonson, okreće se Maku: "Zar smo morali njega da dovodimo iz Jugoslavije, pun je Stokholm momaka svetle kose?"

Mak ko iz topa: "Morali smo, on je došao da bismo ga ofarbali u tamno!"

Farbaju me u tamnokestenjasto.

Mak je zadovoljan, smeška se zagonetno. Mala kreativna podvala!!!

Mak me nakon prvog dana snimanja sa majmunima zapošljava da radim sa radnicima koji zidaju scenografiju, "da naučiš malo da nosiš sekiru". Učim to sa sekirom i nastavljamo da gradimo scenografiju Zanzibara.

Snimamo, radnici sa scenografije su šokirani da jedan od njih eto igra naslovnu ulogu u filmu. A ja igram: "Montenegro name is a joke, I am from Kragujevac, Srbija."

Ređaju se genijalne misli i ideje najslobodoumnijeg čoveka koga sam upoznao, mnogo smeha i zadovoljstva, tek stižemo do oficijelne selekcije u Kanu, Kroazeta, crveni tepih, beli rojs, Erland Josefson, Suzan Anspač, Bora Todorović – sve nas je okupio Mak!!!

Ne spavamo, čekamo kritike u zoru sa prvom štampom u hotelu Karlton. Superlativno, živimo svoj san, u koji odlazimo sa prvim zracima sunca jednog majskog jutra osamdesetih.

U Americi nas vole, u jednom trenu ulazimo u 10 najgledanijih filmova, prepoznaju nas na ulicama grada Čikaga, traže autograme, igramo u bioskopu ispred koga je ubijen Dilindžer – kultno mesto. Mak mi kaže: "Formula je da živimo u Jugi, a da pravimo filmove koje izbacujemo u svet da taj svet vidi šta imamo da mu pokažemo – a imamo najbolje!" Ostavljaju nas da budemo tamo, agenti, agencije – slušam Maka, volim svoju zemlju kao i on, iako ga ona nije baš volela.

Godinama kasnije, Mak i Bojana nas skupljaju u Golan globus produkciji, snimamo u, tada još uvek, Jugi – Simon Kalou, Alfred Molina, Lindzi Dankan, Gabrijel Anvar, Erik Stolc, Rade Šerbedžija, Tanja Bošković i ja – Škofja Loka pa Zagreb – *Manifesto*. Slušamo neiscrpne izvore ideja i duhovitosti, pratimo genijalnost, zaljubljeni u svoj posao koji nam on omogućava.

Simon i Molina, od tada pa nadalje velike anglosanksonske zvezde, traže susret sa mnom i Radetom – imaju samo jedno pitanje: "Zašto nam ovaj reditelj posle kadra ne kaže da smo dobri? Zašto nas ne pohvali?"

"A je li vam rekao da ste loši?", pita Rade.

"Ne!!!"

"Onda znači da ste dobri, zar ne?"

"Enjoy Makavejev, he is unique!!!", smešim se njihovoj zdravoj glumačkoj sujeti i naivnosti. Mak nas je učio da budemo zdravi a ne sujetni, a pre svega nas je naučio slobodi.

Devojčica, ili bar tako izgleda, Gabrijela Anvar nakon *Manifesta* odlazi u Holivud, sa Paćinom postiže planetarni uspeh u čuvenom *Miris žene* tangu, i sada već više nije devojčica. Mak mi kaže ali sa blagoupitnim osmehom na licu: "Video sam Gabrijelu u El Eju, kaže da je vezuju divne uspomene prve ljubavi i noći pod zvezdama za Škofju Loku."

"Mak, nisam ja, spavao sam te noći mirno u jednokrevetnoj sobi."

"Hm, ko li je to bio?, ljubopitljivo će naš genije. Tu misteriju nije rešio, iako onu mnogo veću koja je ušla u sve svetske filmske enciklopedije, jeste.

Par godina kasnije na Festu viđam Erika Stolca, priča mi o svom holivudskom uspehu nakon *Manifesta*, svi ga zovu, agenti, pune ruke posla, intervjui svuda i u svakom časopisu, hvala, Mak – ne kaže dobro se zarađuje, kaže: "Uostalom, znaš i sam kako je to?"

"Svakako", sa osmehom ironije gledamo se Mak I ja.

Samo par godina kasnije...

Noć topla, zvoni telefon oko 2.00. Mak!!!

Zove na novi film??? U ovo doba, volim ga, ali da li je luuuud?

Svojim karakterističnim prozuklim glasom uzbuđeno kaže: "Idemo na Gazelu, tenkovi!!!"

Nalazimo se na nadvožnjaku gde Omladinskih brigada preseca kolonu sivih monstruoznih grdosija koje urlaju na putu ka izgubljenoj zemlji, ratu i životima koji nestaju u izmaglici mešavine smrada nafte i rastopljenog asfalta. Oko nas ljudi sa trobojkama sa petokrakom, neki sa kokardama, neki sa karanfilima, osmesima, suzama, neki sa ozbiljnošću koja znači kraj – kao njegovo lice, prvi put sam ga tada video baš tužnog, njega, Bojanu. Kada se buka stišala i masa krenula da se razilazi, slučajni prolaznik u tri sata izjutra nam dobaci: "Pogan narod, nijedna generacija bez rata!"

Samo par godina kasnije...

Rat nam lomi živote, dok ih drugima oduzima.

Petak, oko podne.

Telefon – Mak.

"Jel' možeš u ponedeljak u Berlin, da snimimo jedan film?"

Zid je pao pre samo par meseci, ostaci komunizma i te ikonografije su nepoželjni, eto nas na buvljaku kod Brandenburške kapije, kupujemo uniformu ruskog oficira, oblačim je i ostajem u njoj naredne tri nedelje vozeći malu korsu iz rentakara i svog genija u njoj od objekta do objekta koje nalazimo vozeći se kroz nekad podeljeni grad koji pokušavamo da spojimo. "Ich bin ein Berliner", urlam, po Makovoj zamisli, sa ramena najvišeg spomenika Lenjinu na svetu kome odrubljuju glavu i zakopavaju na nekoj deponiji u predgrađu Berlina. (Prošle godine su je otkopali jer su shvatili da se možda radi o umetničkom delu jedne epohe – Mak je to znao pre 25 godina.)

"Šta snimamo sutra?", pitam ga nakon provedenog dana na ramenu idejnog vođe komunizma.

"Ne znam, smislićemo", kaže Mak.

Na narednom festivalu u Berlinu počasno prikazan upravo taj film, van konkurencije, ali sa osvojenom nagradom kritike za najbolji film international FIPRESCI Berlin – *Gorila se kupa u podne*!!!

Šta ispričati o Maku a ne reći ono što svi znamo? A ne znamo ništa ili bar jako malo. Moje su skice asocijacije na jedno vreme provedeno sa njim za koje, ljubomoran na sebe, mislim da je najvrednije, najinspirativnije i najduhovitije vreme da je moglo potrajati bar malo duže. Jedna naša uvažavana doktorka koja je kao i Mak morala da zbriše iz ove sredine kaže da je ljudski organizam tako stvoren da bi mogao da živi i normalno finkcioniše 150 godina, a da smo mi, ljudi, kao sredina učinili sve da taj život skratimo. Mak je dakle otišao tek negde iza polovine svog trajanja na ovoj planeti. Dalo bi se očekivati od njega još toliko genijalnih stvari koje ne bismo razumeli, ali kojima bi budućnost morala da se divi.

Gorila se kupa u podne

Kao što se danas divimo njegovom Pečatu, njegovom "fikusu u pakpapiru", njegovoj crnoj mački na nagom Evinom telu, njegovom žumancetu koje se preliva među dlanovima Milene, Ljube Moljca i Jagode Kaloper, njegovom brodu sa Marksovom glavom što luta amsterdamskim kanalima i izboru za mis najlepšeg polnog organa u kom tutnje Nijagarini vodopadi. Divimo se i njegovom Bori – Alexu Rosinjolu sa čačkalicom među zubima dok muva izgubljenu Amerikanku, ludimo za plesom devojke "I spent last summer in Dubrovnik fucking foreigners and learning good manners" koju je ne slučajno nazvao *Tirke Honolulu*, a ona naga pleše sa tenkom koji na mestu gde stoji topovska cev ima falus koji toliko toga sam za sebe govori, divimo se borbi da Mak sačuva spomenik tvorca komunističke ideologije, kao trag istorije koju smo bar mi ovde navikli da brišemo i izbrišemo.

E Maka nam nećete izbrisati. Iako većinu ovih, u par reči opisanih scena iz njegovih filmova u ovoj nam zemlji ne možete videti jer prosto kopija nema, jer mi prosto živimo za godinu u kojoj živimo, jer mi zaboravljamo, jer nama nije važno, ipak Maka nam nećete oteti. I nemojte biti ponosni na Maka jer je on naš. Ništa niste učinili da bude naš i zato je on bio i ostao svoj i onih malo ljudi koje je voleo i koji su tu ljubav umeli da uzvrate kao njegovi odveć malobrojni prijatelji kojima je uvek mogao da se javi i koji bi sa njim rado proćaskali o duhovitoj sudbini tragikomičnog čovečanstva.

A to je bilo par kućnih prijatelja – od skromnog skrovišta cirkuskog vagona njegove mladosti, preko omanjeg stana u novobeogradskim kazamatskim blokovima, preko razdragane buke pod pariskim prozorom u Rue du Seine, do porodičnog mesta okupljanja gde je jedinio bilo logično da majstor filma živi – u Ulici Čarlija Čaplina. Ti su malobrojni prijatelji osvežavali njegov duh a on njih činio plemenitijim i radosnijim svojom pojavom, osmehom, neverovatnim pričama i svojim karakterističnim glasom.

U neminovnoj depresiji iznuđene dugogodišnje emigracije, hranio se i živeo od svog rada koji mu je ova sredina zabranila, i nikad to nije porekla i nikad se svojom akcijom nije postarala da tu nepravdu ispravi. (Istini za volju, za vreme svog mandata ministra kulture Dragan Kojadinović je na susretu kome sam prisustvovao rekao: "Gospodine Makavejev, kako mogu da pomognem, želite li nešto da radite, snimite, napišete? Staćemo iza toga...")

Mak je bio slika materijalne skromnosti a riznica duhovnog bogatstva, nije posedovao ništa, a imao je sve što drugi nemaju, ma kako i koliko imali. Imao je Bojanu. Pa onda Bojanu i opet Bojanu. Pa onda Branka Vučićevića, Željka Žilnika, Petka, Pegu, Rašu Popova, Kopolu, Bertolučija, imao je Milenu, Gagu, Evu Ras, Mikotu, Vendersa, Pintera, Tirketa, Šlendorfa, Šijana, Formana, Gorana, Anitu, Milutina, Ramba...

Imao je svetlost koja je i mene među ovih par imena ni sam ne znam kojom suludom srećom obasjala.

I od nje živim. ¶

SVETOZAR CVETKOVIĆ

Zazor od okvira

Zašto domaći autori izbegavaju žanrovski nedvosmisleno profilisane filmove

Zdrav razum nam govori da bi ogroman uspeh koji je u ovdašnjim i obližnjim bioskopima postigao akcioni triler "Južni vetar" Miloša Avramovića nužno trebalo da inicira kakvutakvu ali vidnu najezdu filmova sličnih ambicija i profila. Na stranu što filmovi (i ovde mahom) nastaju sporo i što se ne može tek tako ispovrnuti novi a za prikazivanje u bliskoj budućnosti spreman film, mora se imati u vidu i postojan i teško shvatljiv zazor ovdašnjih autora i producenata od žanrovski nedvosmisleno profilisanih filmskih ostvarenja.

To je do te mere evidentno da se mirne duše može ustvrditi da je u dugom međuvremenu od početaka profesionalne kinematografije u Srbiji taj zazor čak izmutirao u (para)žanr sam po sebi, a da je teško precizno dokučiti zašto je to tako. I pre nego što se anglosaksonska kovanica dramedija (spoj drame i komedije) uvrežila i na globalnom nivou, ovdašnji filmski stvaraoci nekako su neizostavno a svesno ili podsvesno svoje filmove utemeljivali prevashodno upravo u taj inače pipav nadžanr. Možda nečega tu ima i u pretpostavljenom ukusu šire publike, naučenom ili stečenom elitističkom preziru prema žanrovskoj čistoti, ličnim preferencama, kao i doživljaju ovdašnjih gledalačkih dominantnih naravi i svetonazora, ali sva je prilika da se dobar deo objašnjenja krije i u izvesnoj autorskoj lenjosti i spremnosti na bespogovornu veru u moć zicera, sigurnih rešenja i što lagodnijeg hoda po već utabanim stazama.

Ako je već tako, ako se u pogledu repertoarskog filma najviše i najčešće ciljalo u metu komičnih drama i donekle dramatičnih komedija, ostavimo onda u ovoj kraćoj analizi žanrovskih filmskih prilika u srpskom filmu ta dva polazna žanra po strani. Istina, u sjajnoj (a nažalost) prilično krhkoj tradiciji našeg filma bilo je dovoljno primera uspešne apropri-jacije žanrovskih stilema. Praktično čitav rediteljski opus velikog Živorada Žike Mitrovića (na čelu sa vrsnim i kinestetskim i vanserijskim vrednim mu krimićima, poput filmova "Ubistvo na svirep i podmukao način i iz niskih pobuda" i "Nož", ali i filmovima iz tzv. kosovskog ciklusa ovog jedinstvenog autora) može da posluži kao siguran temelj i kao zdrava osnova za neko dalje preispitivanje mogućnosti žanr-filma ovde i sada. A i mimo iščitavanja u pravcu uticaja vesternizacijskih i amerikanizacijskih estetskih, popkulturnih, pa i ideoloških procesa, nasleđe ovdašnjeg partizanskog filma (prvenstveno se tu misli na bučne i produkciono ambiciozne partizanske spektakle) takođe predstavlja dokaz u prilog tezi da je ovde i ranije bilo moguće film promišljati u okvirima specifičnijeg žanrovskog izraza. Na to se nadovezuje i omanja kasta srpskih filmova u kojima je žanrovski doživljaj filma stupao u prilično skladan spoj sa belosvetskim tendencijama u tzv. B filmu – po tom pitanju, istinski filmofili i kompletisti svakako će u dobro ime spominjati filmove Miomira Mikija Stamenkovića i Vlastimira Radovanovića (konkretno "Opasni trag", "Neka druga žena", "SB zatvara krug", "Halo, taksi"...), a tu su i izrazito zanimljivi radovi poput "Pozorišne veze" Milorada Lakovića i/ili "Moja luda glava" Vuka Vuča.

HOROR: Scena iz filma *Zona mrtvih*

Suzimo li vizir na uzorak od ovih dvadesetak godina novog milenijuma, žanrovski filmovi su tu i tamo umeli da vaskrsnu i u žižu onih kojima je do toga uopšte stalo vrate pitalicu iz uvodnog dela ovog teksta – zašto u skorašnjoj srpskoj kinematografiji nema više žanrovskih filmova. Bilo je odličnih izdanaka žanrovskog filma, bilo je i filmova tog soja uspešnih na ovdašnjem izgovoru za *box office*, bilo je i nedorečenih ali vanredno zanimljivih ostvarenja, privlačnih pokušaja i zaista nesvakidašnjih poduhvata. Tako već u 2004. nailazimo na odličan film koji je, pritom, ostvario i dobru gledanost tokom redovne bioskopske distribucije, film "1 na 1" reditelja Mladena Matičevića. Njegovi autori su ponudili sveže i upečatljivo viđenje postavki tzv. urbanog vesterna, a uz to bes i tešku senku tragizma koje sa sobom nose životi unutar mreže kriminala, beznađa i sveprisutne surovosti, izvedene i u maniru dokufikcijskog verizma i sa odličnim i sočnim saundtrekom koji je vešto potcrtao nelagodu. Slično ovom dobrano i promišljeno amerikanizovanom filmu, postavljen je i pomalo začudan ali nesporno zanimljiv dugometražni animirani "Film Noir" Riste Topaloskog i Srđe Penezića (navedenog pod pseudonimom D. Džad Džouns), koji se bavio baštinom američkog klasičnog *noir*-filma.

Dejan Zečević je svoj "TT Sindrom" (2002) postavio i u delo sproveo kao

konsekventan horor-film sa pregršt filmofilmskih referenci iz skorije istorije žanra, dok je Stevan Filipović u svom prvom celovečernjem filmu "Šejtanov ratnik" (2006) pokazao podosta zarazne fanovske ushićenosti i maštovitosti, i može se reći da je šteta što nije nastavio u tom pravcu. Pomenuti "Šejtanov ratnik" je bio vidno uronjen u stileme savremenog spoja fantazija i omladinskog filma, dok u istinski uzbudljivom i osobenom ostvarenju, prvencu Alekse Gajića, animiranom filmu "Tehnotajz: Edit i ja" zatičemo nadahnut spoj fantastike, distopije i mentalitetske komedije. Sa "Zonom mrtvih" Milana Konjevića i Milana Todorovića dobili smo prvi srpski profesionalni dugometražni zombi-horor, pa još i ogromnim delom na engleskom jeziku. Todorović je docnije sam režirao i horor "Mamula", a oba filma su imala zapažen uspeh i u svetskim okvirima na tržištima i mekama koje prate i konzumiraju B-horore. To možda ukazuje na jedan od pravaca kojim bi deo srpske kinematografije mogao ili trebalo da se kreće, ako se kao cilj ima proboj na ino-tržišta, jer potražnja za žanrovskim ostvarenjima upravo te ili dovoljno sličnih fela ne jenjava. Milan Todorović je bio producent i već sada (sa podosta povoda pravično) zaboravljenog SF-a "Procep" (2016) Dejana Zečevića, filma u kojem, baš kao i u pominjanoj "Zoni mrtvih", značajnu ulogu tumači Ken Fori, veteran brzopoteznijih američkih horora još od osamdesetih godina prošlog veka. U tom smislu nije preterano ili neprecizno kao zapravo prvi pravi srpski SF film označiti prošlogodišnji uspeh, debitantski celovečernji film Lazara Bodrože, film "Ederlezi Rising", koji će, nakon podužeg niza odličja na festivalima u raznim delovima sveta, već u prvoj polovini marta pred nama (pod nazivom *A. I. Rising*) ući u distribuciju (putem VOD platformi i DVD ponude) u Americi, ali i u većem delu ostatka filmofilske planete. Kako je i ovaj film, taj nesvakidašnji spoj konsekventnog poimanja postulata SF žanra i krajnje osobene estetizacije, urađen na engleskom jeziku, eto još jednog povoda za razmišljanja u tom pravcu.

I u tzv. glavnotokovskom srpskom filmu nailazimo na jasne obrise i uticaje žanrovskog filma, recimo, u filmovima "Aposlutnih sto" i "Klopka", oba u režiji Srdana Golubovića, kao i "Četvrtom čoveku" Dejana Zečevića ili "Ustaničkoj ulici", kojom se na konto znalačke režije pažnji filmoljubaca glasno preporučio Miša Terzić, reditelj baš ovih dana aktuelnih "Šavova". Tu valja pomenuti i zadovoljavajuću "Čitulju za Eskobara" (2008) Milorada Milinkovića, koja se, kao uspešna i rado gledana akciona komedija, može dovesti u analogiju sa najnovijim srpskim blokbasterom – filmom "Taksi bluz" Miroslava Stamotova, a koji baš ovih dana beleži dobru posetu u ovdašnjim i obližnjim bioskopima. A nakon hit-filma "Mali Budo", Danilo Bećković je u svojoj potonjoj "Jeseni samuraja" posegnuo za blago komičnom sportskom dramom sa jakim uplivom dovoljno uzbudljivih akcionih segmenata.

Na drugom tasu je, pak, nekolicina debitantskih igranih filmova mlađih i mladih autora koji su lako uočljiv žanrovski profil svojih dela domišljato i vešto sjedinili sa zakonitostima po pitanju izraza i stila iz takozvanog *arthouse* domena. U tom odeljku se po krajnjim kvalitativnim dometima izdvajaju filmovi kao što su izvanredan i dosad u tom domenu neprevaziđen "Život i smrt porno bande" Mladena Đorđevića, ishitreno oklevetani "Srpski film" (2010) Srđana Spasojevića, koji je ostvario zavidan uspeh u svetu, te "Tmina" (2014) Luke Bursaća, "Otvorena" (2016) Momira Miloševića, "Inkarnacija" (2016) Filipa Kovačevića, kao i posve nepravično skrajnuti "Flešbek" (2010) Aleksandra Jankovića, sa svojim neuobičajenim i naglašeno estetizovanim osvrtom na *noir*-film prekookeanske sorte.

U bliskoj/doglednoj budućnosti trebalo bi i mogli bi da nam pristignu novi filmovi sa osetnijim uplivom žanrovskog ("Ilijin povratak" Mladena Đorđevića, "Volja sinovljeva" Nemanje Ćeranića, "Mrak" Dušana Milića, "Trag divljači" Nenada Pavlovića, "Iz snova: Iluminious" Boriše Simovića, "Jedini izlaz" Darka Nikolića...). A kako nas život ionako svako malo preteče, kako se gotovo svaki fenomen ubrzo može preobratiti čak i u vlastitu suprotnost, možda ćemo za već godinu-dve o srpskom filmu mirne duše moći da govorimo kao i o žanrovski osetno profilisanijem. Biće to važno dostignuće u nužnoj (samo)obnovi. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

jdp.rs

70 JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

REPERTOAR
FEBRUAR **2019.**

U PRIPREMI
Gothold Efraim Lesing
NATAN MUDRI
Režija: Jovana Tomić
PREMIJERA U MARTU

Scena „Ljuba Tadić"

3. Nedelja u 19.00	VISOČKA HRONIKA (SNG Drama Ljubljana)
4. Ponedeljak u 20.00	PROKLETI PUŠAČI (SNG Drama Ljubljana)
5. Utorak u 20.00	UOBRAŽENI BOLESNIK
6. Sreda u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
7. Četvrtak u 20.00	KRALJ BETAJNOVE
8. Petak u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
9. Subota u 17.00	SEĆANJE NA NEBOJŠU GLOGOVCA i posthumna dodela nagrada Dobričin prsten i Miloš Žutić (Udruženje dramskih umetnika Srbije i JDP)
10. Nedelja u 20.00	IZDAJA
12. Utorak u 20.00	UJKA VANJA
13. Sreda u 20.00	GOSPOĐICA
14. Četvrtak u 20.00	UJKA VANJA
17. Nedelja u 20.00	ZAŠTO JE POLUDEO GOSPODIN R?
18. Ponedeljak u 20.00	ZAŠTO JE POLUDEO GOSPODIN R?
19. Utorak u 20.00	UNOSNO MESTO
20. Sreda u 20.00	ZAŠTO JE POLUDEO GOSPODIN R?*
21. Četvrtak u 20.00	VRAT OD STAKLA
22. Petak u 20.00	MESEC DANA NA SELU
23. Subota u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
24. Nedelja u 20.00	VRAT OD STAKLA
25. Ponedeljak u 20.00	VRAT OD STAKLA
27. Sreda u 20.00	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI)
28. Četvrtak u 20.00	VRAT OD STAKLA*

JDP titluje predstave na engleski jezik (*)

Studio JDP

13. Sreda u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
14. Četvrtak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
17. Nedelja u 20.30	DOK NAS SMRT NE RAZDVOJI (nezavisna produkcija „Radionica integracije")
20. Sreda u 20.30	SMRT FAŠIZMU: O RIBARIMA I SLOBODI (nezavisna produkcija „Reflektor teatar")
21. Četvrtak u 20.30	SUDNJI DAN
24. Nedelja u 20.30	U AGONIJI (nezavisna produkcija „Beoart 2015")
27. Sreda u 20.30	SUDNJI DAN

Gostovanja

26.	UJKA VANJA - Kulturni centar „Brana Crnčević" Ruma

DOSTAVLJAMO VAM ULAZNICE NA ŽELJENU ADRESU!

Beograd
www.beograd.rs

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 17h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

Raiffeisen BANK

GLASANJE ZA PO POZIV U POMOĆ

Ne postoji čarobni štapić kojim možemo da rešimo probleme koji su vekovima rasli. Dakle, ja bih želeo da Srbija uđe u EU, ali znam i da ne možemo mi da rešimo Kosovo. Pet evropskih država ne priznaje Kosovo. Engleska ima Gibraltar, Španija ima eksklave u Africi, što znači da postavljamo standarde kojih se sami ne držimo

Bodo Ramelo (stranka Levica) je 2014. došao na čelo nemačke pokrajine Tiringije, uz podršku socijaldemokrata i partije Zelenih. Jedne frankfurtske novine su tada objavile: "Bodo Ramelo ispisuje istoriju". Naime, bio je to prvi put da predsednik vlade neke nemačke pokrajine dolazi iz levo orijentisane političke stranke.

Uskoro se približavaju novi izbori u Tiringiji. Prema anketama, Alternativa za Nemačku (AfD) stoji više nego dobro, ali s druge strane, Ramela podržava veliki broj ljudi.

U Beograd je došao kako bi i novinaru nedeljnika "Vreme" Ivanu Ivanjiju uručio Orden za zasluge. Razgovaramo o Evropi, dvostrukim aršinima, potrebi za solidarnošću, migrantima, o Grčkoj, Srbiji i o tome zašto se ne treba zgražavati nad populističkim, desničarskim pokretima.

"VREME": Na proslavi rođendana Ivana Ivanjija dosta se govorilo o kulturi sećanja i o opasnostima revizionizma. Imajući u vidu Nemačku kao zemlju koja je mnogo uradila kada je reč o kulturi sećanja, koje su lekcije koje možemo mi da naučimo, ali koje su i lekcije koja Nemačka sada, poslednjih godina uči?

BODO RAMELO: Ono što treba da naučimo jeste da tragove Buhenvalda i Aušvica, ono što nam preživeli daju u zadatak, prenesemo i ugradimo u današnje vreme. Ne radi se o rečenici koju ćemo da ispišemo u muzeju.

U Evropi upravo doživljavamo renesansu fašističkih i neofašističkih organizacija i političkih stranaka. Moralni oslonac i činjenica šta je fašizam već uradio, koliko miliona ljudi je ubijeno, nisu dovoljni. Moramo da razumemo da iz neoliberalne reorganizacije Evrope proističe mnogo gubitnika i da se ponovo naučimo solidarnosti. Razlika između siromaštva i bogatstva u Nemačkoj, kao i u Evropi između različitih zemalja, najveći je dinamit u našim odnosima. Velika razlika u nivou zarada između Srbije i Nemačke govori da je potrebno ne da radimo na tome da se Srbi presele u Nemačku, već da pomognemo Srbiji da se približi Nemačkoj u zaradama. A politika nemačke vlade prema Grčkoj je užasna. Najpre smo zadužili Grčku i zaradili novac na tome, a onda smo dozvolili da te dugove plaćaju najsiromašniji slojevi stanovništva. Istovremeno smo za Grke pričali da su lenji i da su prevaranti. Hoću da kažem da nije dovoljno samo sećati se žrtava Aušvica. Jer nacionalizam nastaje na ovakvim lomovima koje sam opisao.

Velika razlika u nivou zarada između Srbije i Nemačke govori da je potrebno ne da radimo na tome da se Srbi presele u Nemačku, već da pomognemo Srbiji da se približi Nemačkoj u zaradama

Kažete da je neophodno da se ponovo naučimo solidarnosti, kako se to radi?

Najpre postoji pomoć između suseda, crkvene zajednice su vodile računa o izbeglicama... ali ima i onih ljudi koji se svađaju sa onima koji pomažu. Potrebno je da podržimo one koji pružaju pomoć. A i kao država moramo da ponudimo socijalne modele koji će podsticati zajednički rad, zalaganje, bavljenje jednih drugima, kao i da finansijski to ispratimo.

Solidarnost ne znači da nedeljom odemo i održimo govor jer je i u ponedeljak bitno da li je neko dobio pomoć. U Nemačkoj imamo tri miliona dece koja odrastaju u siromaštvu. To je tri miliona ljudi čiji je životni put stigmatizovan tim siromaštvom i tri miliona razloga da promenimo sistem podrške. Zalažem se za osnovnu podršku za svako dete koja bi bila ista. A svakako, da se taj iznos ne oduzima od socijalne pomoći roditelja. To je jedan od primera.

Kada je reč o ekonomiji i ekonomskim razlikama, još uvek je vrlo vidljiva granica između nekadašnje istočne i zapadne Nemačke. Mislite li da je to razlog što je AfD dosta popularniji na istoku ili je razlog tome i to što su istočni Nemci nakon ujedinjenja na neki način bili ućutkivani? Vi ste negde izjavili: "Ljudi u istočnoj Nemačkoj osećaju da se s njima loše ophode (...) Kada stalno iz zapadne Nemačke stižu saveti u pravcu Istoka – vodeći se onim: *'Zamera-*

PULISTE JE

***mo vam što ste pre u DDR-u bili previše 'prilagođeni' tom sistemu, sada ćutite i prilagodite se'* – to onda ne može da bude dobro".**

U evropskim merilima sada je uobičajeno imati stranku kao što je AfD, iako mislim da je to pogrešno, ali slični pokreti postoje u Švedskoj, Italiji, Danskoj, Francuskoj... od populističkih pa sve do neofašističkih. Oni su više puta i pokušali da naprave evropske alijanse. To je nešto što je u Evropi, nažalost, postalo normalno. I zato je najpre začuđujuće u pozitivnom smislu, koliko je vremena trebalo da takav pokret u Nemačkoj uopšte uđe u parlament.

Ali mi imamo situaciju u Nemačkoj da oni (AfD) imaju duplo više glasova u istočnom delu nego na zapadu. Specifično je, međutim, da mnogi ljudi u bivšoj istočnoj Nemačkoj glasaju sada za AfD iako se uopšte ne slažu ni sa ličnostima te stranke niti sa njihovim idejama i ciljevima. U Tiringiji, glavni kandidat AfD-a je pre nekoliko dana u parlamentu nazvan desno-ekstremističkim idiotom. Ljudi u istočnom delu Nemačke glasaju za AfD kao poziv u pomoć, kao vid pobune usmerene protiv vladajuće strukture. A kada se, uz to, iz zapadne Nemačke ospe paljba na njih zbog podrške AfD-u, kada se nazivaju svakakvim imenima, onda bi još veći broj ljudi glasao za njih. Ali prvih 20 godina nakon ujedinjenja, tu ulogu je igrala moja stranka. I što su je više otuđivali i odbacivali na nivou cele Nemačke, imali smo više glasova jer je to signal koji ljudi iz istočnog dela šalju. To je poruka onima na vrhu da su zažmurili pred problemima i izazovima nemačkog ujedinjenja. Ja svakako ne dovodim u pitanje nemačko ujedinjenje, ali govorim o problemima.

Kod nas su žene izgubile celokupne penzije zbog ujedinjenja, što je skandal koji i danas traje, učiteljima i učiteljicama nisu priznali njihovo zanimanje iako su imali isto obrazovanje, istu diplomu... Mi smo sada, 28 godina kasnije, u Tirinigiji priznali zanimanje učitelja koji su radili u boravku kao učitelji u osnovnim školama. Njima ništa nije bilo priznato samo zbog toga što su na dan ujedinjenja bili

Foto: Bojan Stekić

O migrantima i očekivanjima

"To što se o migrantima govori u Nemačkoj zamazuje nam oči i zaboravljamo da ima mnogo drugih država koje imaju velikih problema sa migrantima, a mi o tome uopšte ne razmišljamo. I zato nam treba dogovor na svetskom nivou, da se bavimo razlozima zašto se ljudi proteruju i kako da se to ne ponovi. Tu se radi o hrišćanima koje ubijaju u Indiju, Pakistanu i Africi, o sukobu Sunita i Šiita. Mi se pravimo na Zapadu kao da je reč o situaciji koja je za nas preteška, prevelika. Ali broj izbeglica sa kojima se suočava Liban i Jordan, to je enormno čak i u odnosu na čitavu Evropu. I zato se zalažem za normalniji pristup i pragmatičnije odluke. Kao i za to da jasno pitamo migrante, kada dođu kod nas, kakva su im očekivanja, jer se rađa mnogo nesporazuma. Veliki broj migranta iz Afrike je posledica činjenice da se oni nadaju da će moći svoj život bolje da organizuju kod nas. I zato moramo da pričamo o tome da mnogo više obradivog zemljišta ima u Africi nego u Evropi. Reč je, međutim, o monostrukturnoj ekonomiji i prozivodnji jeftinih sirovina za Evropu. Da bismo imali jeftino meso, stočnu hranu nabavljamo od njih. I time oduzimamo seljacima njihovu zemlju, jer je sve to zemljište u međuvremenu već u vlasništvu hedž fondova.

A kada govorite o pragmatičnim rešenjima...?

Kada kažem da su potrebna pragmatična rešenja, želeo bih da sa izbeglicama koje su kod nas, da sa njima otvoreno razgovaramo, šta bi želeli, šta umeju da rade, sa čime žele da doprinesu. I svako ko želi da prehrani porodicu, ko nauči kod nas da obavlja neki zanat, treba da ima mogućnosti da se time bavi. I moramo da im objasnimo kako se kod nas odvija proces rada, kako žive zajednice... ponekad i kako mi funkcionišemo. Jer ako se kod nas neko odseli na selo, on mora da zna da se subotom čisti ulica jer se nemačka duša mnogo sekira kada ulica nije čista, i nemačka duša se mnogo sekira kada se polovne stvari bacaju na ulicu... Ja sam doživeo da se mnogo izbeglica, kada im se to objasni, složi sa tim. I kada oni nama objasne kakva je njihova kultura, to je onda već proces. U jednom mestu, u istočnom delu, bio je problem što žene nose maramu na glavi jer kod nas skoro i da nema stranaca, a još manje muslimana. Onda moramo da ih podsetimo da katoličke časne sestre nose isto to. Dakle, mnogo toga bi se moglo rešiti jednostavnim prevođenjem situacija. A da bismo bolje rešili svoj problem sa migrantima, treba nam novi zakon o doseljavanju i o državljanstvu – jer neko ko se kod nas rodi treba da ima prava da dobije državljanstvo – ali potrebno nam je najpre da se naviknemo na to da neko može da ima drugu nacionalnost, a da bude nemački državljanin. U Tiringiji imamo 25 000 izbeglica na 2,1 milion stanovnika i 50 000 praznih stanova. Tako da su to rešivi problemi. Potrebno je i dozvoliti našem stanovništvu da izrazi svoje strahove, jer ti strahovi postoje i samo tako ćemo uspeti da razgovaramo.

zaposleni u boravku. I ne bavim se time da kritikujem zašto je do te greške došlo, već što 28 godina to nije ispravljeno i šta mogu da promenim, promenim.

Zato u istoj anketi u kojoj je Bjorn Heke iz AfD-a dobio 11 odsto, ja sam dobio 60 odsto, što znači da čak i konzervativni smatraju da dobro obavljam posao. I u krugu premijera drugih pokrajina više nisam neko čudo. Ranije bih bio, zbog same činjenice da sam iz svoje stranke bio izopšten. Danas slušaju šta pričam. To predstavlja i promenu Nemačke na jedan dobar način. I zato ja ne pričam ništa loše o AfD-u, već opominjem nas da treba da rešavamo probleme.

Možda paralela nije odgovarajuća, ali taj odnos koji pominjete da zapadni Nemci imaju prema istočnim, pomalo zvuči kao utisak koji na nas ostavlja EU, gde se poručuje – ćutite, ispunjavajte ono što od vas tražimo, a nama nije preterano bitno šta se dešava kod vas.

Zato sam i pomenuo Grčku; zaista smatram da je pogrešno šta smo tamo uradili. I moramo da vodimo računa da je jako velika nezaposlenost među mladima na jugu Evrope, treba iznaći evropski mehanizam koji bi se time bavio. U Nemačkoj se ponekad o srednjoj i istočnoj Evropi priča kao da još uvek traje hladni rat, umesto da uvide koliko je čitav ovaj prostor uzbudljiv. Ja, sada, zahvaljujući svom poslu upoznajem toliko mnogo gradova i zapanjen sam koliko je tu lepote i energije. A koliko se s visine priča o tome na zapadu. Evropska zajednica mora sebe da počne da doživljava kao Evropu, što mora da podrazumeva i Rusiju, a ne da smatra da je nasuprot Rusiji. Uprkos svim problemima. Ali ne postoji čarobni štapić kojim možemo da rešimo probleme koji su vekovima rasli. Dakle, ja bih želeo da Srbija uđe u EU, ali znam i da ne možemo mi da rešimo Kosovo. Pet evropskih država ne priznaje Kosovo. Engleska ima Gibraltar, Španija ima eksklave u Africi, što znači da postavljamo standarde kojih se sami ne držimo.

Ja ne poznajem dobro situaciju u Ukrajini, čini mi se da bi jedan jak federalizam tamo pre 15 godina bio bolje rešenje. Jer dug period sovjetske vladavine ostavio je tragove. A rusko stanovništvo u baltičkim zemljama preostalo je od sovjetskog carstva. Hoću da kažem kako mislim da je pogrešno kada se veruje da se jedan put razvoja može potpuno rešiti suprotnim postupanjem. Nakon zločina nemačkog rajha došlo je do proterivanja ljudi iz svih pograničnih oblasti, mnogo je tu bilo patnje i smrti. U svakom slučaju, to je izazvalo gubitak domovine, kao kada je reč o Švabama iz Banata. Nikada mi ne bi palo na pamet da ono što ti ljudi doživljavaju kao nepravdu rešavam novom nepravdom. Zato je meni važno da sa našim udruženjem proteranih radim na tome. Izgradio sam mnogo mostova sa istočnom Evropom. A pre 30 godina u zapadnoj Nemačkoj ne bih ni reč progovorio sa predstavnikom udruženja, smatrao bih da su revizionisti – sigurno je među njima i bilo revizionista – ali sada mi je jasno da su to ljudi koji imaju potrebu da pričaju o svojoj otadžbini, ali ne žele da se vrate. I kada tu snagu koristite da izgradite nove veze, kada mladi ljudi dobiju priliku da upoznaju drugačiju Evropu, to mi daje veliku nadu. Moj deda je iskreno mrzeo Francusku, ratovao je u Prvom svetskom ratu, moj otac je učestvovao u Drugom svetskom ratu i bio je među okupatorima kada se ulazilo u Pariz. Ja sam odrastao u nemačko-francuskoj mreži za omladinsku saradnju, moja deca redovno provode raspuste tamo. Moj deda to nikada ne bi razumeo. Mislim da je zaista odlično što Nemačka i Francuska imaju danas svoj savez. I samo sa istim takvim poštovanjem prema istočnoj Evropi svi zajedno imamo šansu. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Ne gubite vreme,

čitajte ono što je bitno.

Svakog dana.

KOMENTAR DANA
urednika i novinara
nedeljnika "Vreme"
samo na www.vreme.com

nedeljnik
VREME

Početak nove ere na Balkanu

Put do konačnog izglasavanja Prespanskog sporazuma, koji su 12. juna 2018. potpisali Cipras i makedonski premijer Zoran Zaev, bio je dug i težak. Oba premijera morala su da se odupru unutrašnjim i spoljašnjim pritiscima, ali i da plate veliku političku cenu kako bi sa krhkom većinom u svojim skupštinama "provukli" ovaj sporazum

Za "Vreme" iz Soluna

Prethodnih dana Grčka je prošla kroz jednu od važnih istorijskih faza u kojoj je uspela da deo problema postane deo rešenja: u grčkoj skupštini za ratifikaciju Prespanskog sporazuma glasala su 153 poslanika, 146 je bilo protiv i jedan uzdržan.

"Stigli smo do kraja jednog teškog i bolnog procesa u koji smo se upustili posle 30 godina čekanja", rekao je premijer Aleksis Cipras pred samo glasanje. "Nalazimo se pred istorijskom prilikom da rešimo Makedonsko pitanje koje je izmučilo Grčku, a pomagalo jačanje balkanskih nacionalizama, stvarajući nestabilnost i nesigurnost u celoj oblasti."

Posle prebrojavanja glasova i ratifikacije sporazuma, Cipras je konstatovao: "Danas se rađa jedna nova država u našem komšiluku, Severna Makedonija, koja će biti naš prijatelj i partner!"

Put do konačnog izglasavanja Prespanskog sporazuma, koji su 12. juna 2018. potpisali Cipras i makedonski premijer Zoran Zaev, bio je dug i težak. Oba premijera morala su da se odupru unutrašnjim i spoljašnjim pritiscima, ali i da plate veliku političku cenu kako bi sa krhkom većinom u svojim skupštinama "provukli" ovaj sporazum. Iako ih je u tome podržavao Zapad – pre svega SAD i Evropska unija – na drugoj strani su bili skeptično javno mnenje kod kuće (65 odsto Grka je bilo protiv ovog sporazuma), jednodušni otpor opozicije, te česta uplitanja Rusije koja je bila protiv da Severna Makedonija postane trideseta članica NATO-a. Ipak, odiseja ova dva premijera završena je 25. januara 2019. izglasavanjem Sporazuma u grčkoj skupštini.

KRIZA VLADE

Na putu za izglasavanje Prespanskog sporazuma i imena Severna Makedonija, Cipras je sa svojom levičarskom vladom, koja je izvukla Grčku iz ekonomske krize i iz osmogodišnjih memoranduma u avgustu 2018, potrošio veliki deo svog političkog kapitala. Sudeći prema anketama, osim dela svojih glasača većinom iz Severne Grčke, izgubio je i svog malog koalicionog partnera, desničarsku partiju Nezavisnih Grka (ANEL) s kojom je vladao četiri godine.

Predsednik ANEL-a i ministar odbrane Panos Kamenos uvek se protivio upotrebi imena Makedonija u imenu grčkog severnog komšije; desetak dana pre konačnog glasanja u skupštini zato je izazvao krizu vlade. Cipras je tada zatražio od skupštine podršku i dobio je 16. januara pošto su ga podržali, osim 145 Sirizinih poslanika, još 6 iz ANEL-a, jedan iz Potamija i jedna nezavisna poslanica sa levog centra. Sve u svemu, od trista poslanika u grčkoj skupštini, vlada se održala na podršci 151 poslanika, a Cipras je izjavio da će završiti program koji je započeo: usvajanje zakona kojima će "osloboditi društvo od muka proizvedenih krizom" i, prvenstveno, ratifikaciju Prespanskog sporazuma kako bi se zatvorilo jedno otvoreno pitanje koje muči južni Balkan već skoro 28 godina.

POKUŠAJ EKSTREMISTIČKOG UPADA

Danima pre glasanja po celoj Grčkoj su demonstrirali nacionalisti udruženi sa ekstremnom desnicom, neonacističkom Zlatnom zorom. Uz slogan "Makedonija je Grčka" tvrdili su da se Prespanskim sporazumom "ime Makedonija poklanja Skopljacima". U Solunu su neonacisti iskoristili priliku da unište spomenik posvećen Holokaustu nad desetinama hiljada solunskih Jevreja pogubljenih ili odvedenih u nacističke koncentracione logore u Drugom svetskom ratu.

Glavne i najveće demonstracije održane su 20. januara u Atini na Trgu Sintagma ispred grčkog parlamenta, a u njima je učestvovalo između 60.000 i 150.000 demonstranata. Iz te gomile sveta izdvojilo se nekoliko grupa ultradesnih demonstranata pod maskama i pokušalo sa metalnim štanglama, palicama i kamenjem da uđe u skupštinu. Međutim, sprečile su ih jake policijske snage; oko dva sata trajalo je nasilje na ulicama, povređena su 25 policajaca, a uhapšeno 9 ekstremista.

Prema policijskim izveštajima, u pokušaju upada u grčku skupštinu učestvovale su i grupe srpskih ekstremista koje su za

RATIFIKACIJA NA GRČKI NAČIN: Nasilne demonstracije na Trgu Sintagma i A. Cipras u skupštini

Fotografije: Tanjug AP Photo

tu priliku došle iz Beograda i udružile se sa svojim grčkim kolegama. Ministarka Zaštite građana Olga Gerovasili je izjavila da će policija posle istrage otkriti organizatore ovog napada, pritom oslikavajući članove i poslanike neonacističke partije Zlatna zora. Za predsednika grčke skupštine Nikosa Vucisa nema sumnje da se radi o organizovanom i planiranom napadu u pokušaju nasilnog rušenja demokratije od strane ultradesnih, nacionalističkih i neonacističkih organizacija, a optužio je i Novu demokratiju da ne zauzima jasan stav protiv nacionalističkog nasilja i ultradesničarskog terorizma.

PROTOTIP ZA REŠENJE NA BALKANU

Uprkos nasilju i pokušajima terorističkog zastrašivanja pojedinih Sirizinih poslanika u čije su kuće ubacivani Molotovljevi kokteli, a na njihovim zidovima ispisivano "Izdajnici", levičarska vladina većina nije popustila. Na kraju je izglasala Prespanski sporazum uz pomoć tih nekoliko glasova iz partija Potami i Demokratiki Aristera – ukupno 153 poslanička glasa.

"Istorija će opravdati Grčku jer se usudila, jer se borila i postala garant zajedničkog života, stabilnosti i napretka na Balkanu. Došlo je vreme za nacionalno samopouzdanje", izjavio je Cipras u govoru nakon čitanja rezultata glasanja. A za Kirijakosa Micotakisa, lidera Nove demokratije, izglasavanje Prespanskog sporazuma je predstavljalo "nacionalni poraz i nacionalnu tragediju", jer je to "priznaje Skopljacima makedonskog identiteta i makedonskog jezika". Takođe je rekao i da kada njegova stranka dođe na vlast, neće oklevati da stavi veto na ulazak Severne Makedonije u Evropsku uniju, ako primeti da "grčki interesi nisu zadovoljeni u tom procesu integracija".

Ostale opozicione stranke su podržale stav kako je Prespanski sporazum "nacionalni poraz", a Komunistička partija Grčke je izjavila kako vlada "prosto igra američku igru" ne bi li pomogla širenje NATO-a na Balkanu. I zaista, grčka skupština će prva izglasati integraciju Severne Makedonije u NATO i na taj način osnažiti Prespanski sporazum uz punu podršku SAD i EU.

NOBELOVA NAGRADA

Prespanski sporazum ima veliku političku cenu za Ciprasa – ankete mu ne predviđaju dobre rezultate na sledećim izborima koji će se održati najkasnije u oktobru 2019. Ali u očima EU njegov je ugled znatno porastao i izgleda da je sebi osigurao mesto u istorijskim čitankama; možda će zajedno sa Zaevom biti predložen za Nobelovu nagradu za mir.

Ciprasova politička karijera ionako je bila puna prepreka. Ipak, uspeo je zemlju da izvuče iz teške ekonomske krize tako da sada grčka ekonomija raste po stopi od 2,5 odsto godišnje. Njegova vlada donela je još jednu važnu pozitivnu meru: od 28. januara uvećana je minimalna plata za 11 odsto, sa 586 na 650 evra (pre krize je minimalac bio 750 evra). Naravno, Ciprasovi protivnici ni tu pozitivnu meru od ogromnog društvenog značaja ne vide drugačije nego samo kao "još jedan predizborni poklon".

Izglasavanjem Prespanskog sporazuma Grčka je poslala poruku stabilnosti i prvi put posle devet godina namerava da izađe na tržište i slobodna od memorandumskih supervizora uzme kredit od 2,5 milijardi dolara na pet godina, sa kamatom od tri odsto. Ta činjenica je najbolji dokaz da se zemlja vratila u normalu.

Gotovo svi stručnjaci se slažu da Prespanski sporazum predstavlja početak nove ere. Po mišljenju Marilene Kope, profesorke na Odeljenju za međunarodne i evropske studije i bivše europoslanice, "ovaj sporazum znači početak mira i saradnje za ove dve zemlje, ali i za celu regiju. Povezaće se prostori Balkana i cela ta oblast će predstavljati grčko zaleđe sa epicentrom u Solunu. Ovaj sporazum je prva dobra vest posle mnogo godina i moguće je da posluži kao uzor sledećoj. A sledeća velika balkanska tema je Kosovo, takođe veoma teška tema. Mislim da će dinamika Prespanskog sporazuma otvoriti nove perspektive za rešenje tog problema." ¶

GEORGIOS STAMKOS, MILICA KOSANOVIĆ

“Meksički” zid razdora

Tramp je, barem nezvanično, već u kampanji za reizbor i jasno je da u tu kampanju ne može zvanično zakoračiti bez pokazivanja makar mašina koje grade zid prema Meksiku. Pitanje je da li će ga u novom zakonu, do mere da može da proglasi pobedu, zadovoljiti novac za izgradnju zida-koji-zapravo-nije-zid-već-zaštitna-ograda, što bi mu demokrate u najboljem slučaju mogle ponuditi; ili će se, eventualno, upustiti u pravnu bitku oko opravdanosti uvođenja vanrednog stanja, računajući da će na kraju puta Vrhovni sud, kao kod nekih drugih kontroverznih odluka, i ovaj put stati na njegovu stranu.

Mediji su to poetično opisivali kao “igru živaca” dvoje najmoćnijih ljudi u Sjedinjenim Američkim Državama, u kojoj je nakon 35 dana predsednik ipak “prvi trepnuo”, čime je okončana najduža blokada savezne administracije u istoriji SAD. Za oko 800.000 zaposlenih u saveznim organima, međutim, u tih 35 dana za igru nije bilo vremena – valjalo je snalaziti se, po cenu unižavanja, i preživeti u okolnostima kada blokada savezne vlade automatski znači i blokadu isplate zarada.

U trenutku kad se ovaj broj “Vremena” pojavi na kioscima, svima njima počeće da stižu čekovi sa zaradama koje su ih, voljom političara, promašile tokom januara. I taman kada budu namirili sva zaostala dugovanja, račune, hipoteke i ostalo, obuzeće ih zebnja od toga da li će im se za koju nedelju čitav košmar iz kog su tek izašli – ponoviti.

Istina, zakon koji je predsednik Donald Tramp potpisao 25. januara, čime je deblokiran rad dela savezne vlade, ne predviđa novac za izgradnju zida na granici s Meksikom, a Trampovo tvrdoglavo insistiranje na toj budžetskoj poziciji je i dovelo do blokade, ali time na neizvesnost nipošto nije stavljena tačka. U igri moći sa predsedavajućom Predstavničkog doma Kongresa Nensi Pelozi predsednik je možda prvi popustio, ali daleko od toga da je time priznao poraz; to, na kraju krajeva, ne bi ni ličilo na Donalda Trampa.

Ne bi ličilo na Trampa ni to da lako odustane od budžetskog finansiranja izgradnje zida, tog njegovog najzvučnijeg predizbornog obećanja. Deo dila sa demokratama u Kongresu, naime, bilo je usvajanje zakona kojim će se deo vlade finansirati samo do 15. februara – do tog roka zakonodavci imaju da nađu rešenje za zid koje ga zadovoljava, u suprotnom – ni nova blokada nije isključena.

TREĆA BLOKADA U MANDATU

Minula blokada, koja je trajala od 22. decembra prošle godine do 25. januara, gurnula je na marginu atraktivnosti drugu godišnjicu Trampovog predsedničkog mandata (20. januara). Za Trampa to nije ništa novo – i na prvu godišnjicu savezna vlada je bila u blokadi, istina samo dva dana.

Do čak treće blokade za dve godine Trampovog mandata doveo je njegov stav da neće potpisati zakon o privremenom finansiranju dela saveznih ministarstva i službi ukoliko u njemu nije predviđeno 5,7 milijardi dolara, koliko je tražio za izgradnju zida na granici s Meksikom.

Set zakona kojima se finansira savezna vlada (ima ih 12), trebalo bi, po pravilu, da bude donet pre početka nove fiskalne go-

OGRADA IZMEĐU MEKSIKA I SAD U TIHUANI: Granica svetova
Foto: Tanjug AP Photo

dine u SAD, 1. oktobra. Kada do toga ne dođe, što je već postalo praksa, zakonodavci pribegavaju privremenom finansiranju vlade, u nadi da će u oročenom periodu uspeti da pronađu kompromis. No, ako ti zakoni na kraju ne budu izglasani u istom obliku u oba doma Kongresa ili predsednik odbije da ih potpiše, nastupa blokada ili ono što se sa nekim delovima vlade i bukvalno događa – zatvaranje (*government shutdown)*.

Kako je do početka oktobra Kongres usvojio samo pet od 12 takvih zakona, za preostale delove vlade bilo je potrebno obezbediti privremeno finansiranje, prvo do 7. decembra, koje je onda produženo do 21. decembra u ponoć.

Uoči isticanja tog roka Tramp je počeo ozbiljnije da shvata oštre kritike koje su stizale od istaknutih konzervativnih novinara, u kojima je čuo i glas svoje zabrinute baze, kojoj više od tri godine obećava i zid i zaustavljanje ilegalne imigracije, te saopštava da bez novca za zid više nema nameru da proglašava zakone. U poslednjim trzajima radikalnijeg dela odlazeće republikanske većine u Predstavničkom domu, put do blokade dodatno je ubrzan.

GUBITAK PR RATA

Trampova odluka da posle 35 dana dozvoli da se radnici vrate na posao, a vlada, barem privremeno, nastavi da funkcioniše, naišla je na burno negodovanje kod onih koji su ga toliko kuražili da održi reč, datu u antologijskom razgovoru pred TV kamerama s liderima kongresnih demokrata. "Biću ponosan ako izazovem blokadu vlade", poručio je početkom decembra isprovocirani predsednik SAD Čaku Šumeru i Nensi Pelozi.

U američkim medijima, među razlozima zbog kojih je Tramp posle 35 dana pristao na ponudu koja je bila na stolu i pre 22. decembra, dominira onaj da je postao svestan kako je izgubio PR rat s demokratama.

Kako je blokada odmicala, mediji su bivali prepuni priča o mukama federalaca poslatih na prinudne odmore i bez plate, koji su prinuđeni da idu po hranu u narodne kuhinje, uzimaju dopunske poslove, nose kućne aparate u zalagaonice i piju lekove za smirenje jer nemaju novca da plate račune i hipoteke. Nastupili su problemi u avio saobraćaju zbog naglog manjka zaposlenih na bezbednosnoj proveri putnika. Zapravo, deo radnika zakon je primorao da i dalje odlaze na posao, ali su neki pronašli način da se "osvete", pa su počeli naglo da se "razboljevaju" i izostaju s posla.

Federalcima je, inače, zakonom zabranjeno da štrajkuju, ali su svoje nezadovoljstvo zato izrazili kroz proteste na ulicama. Dodatni pritisak na Trampa usledio je kada su na sto počela da mu pristižu istraživanja javnog mnjenja, i ona u kojima mu pada rejting, a pogotovo da većina Amerikanaca kao glavnog krivca za izazivanje blokade – suprotno njegovim procenama – označava upravo predsednika SAD. Još jedna njegova zabluda bila je da većina federalaca glasa za demokrate, te da blokada ne pogađa njegove birače.

Naposletku, nervoza zbog trajanja blokade i posledica koje su se već osećale počela je da obuzima i Trampove republikance na Kapitol hilu, koji su prvih nekoliko nedelja sa sebe uporno skidali odgovornost. "Ne vredi da usvajamo bilo kakve zakone koje predsednik sigurno neće potpisati", ponavljali su kao mantru republikanci u Senatu. Do uznemirenja u njihovim redovima nije došlo samo zbog pizme u javnosti, već i zbog upozorenja ekonomista o posledicama blokade po privredni rast i ekonomiju. Prema procenama kampanje Standard&Poor's, blokada je koštala američku ekonomiju najmanje šest milijardi dolara – ironično, to je malo više od iznosa koji Tramp traži za izgradnju zida.

GOSPOĐA "NE"

Posebno neprijatno iznenađenje, naročito za Trampa, predstavljalo je ponašanje kongresnih demokrata. Predvođeni novom-starom predsedavajućom Predstavničkog doma Nensi Pelozi, demokrate su čitavih 35 dana uspevale da očuvaju jedinstvo u stavu, koje je Pelozi uporno isporučivala i predsedniku i javnosti – ne, ne damo ni cent za zid.

Tramp je, po običaju sa zakašnjenjem, shvatio značaj pobede demokrata na izborima za Predstavnički dom u novembru i stavljanja pod njihovu komandu tog doma Kongresa: od 3. januara 2019, kada je startovao novi saziv, demokrate, a naročito predsedavajuća, za sve ima da se pitaju. To uključuje i dobru volju da dozvole predsedniku da održi tradicionalni govor o Stanju nacije – Pelozi je početkom januara najpre uputila poziv predsedniku da se obrati Kongresu, da bi ga naknadno povukla i sugerisala mu da ga održi posle deblokade i vraćanja radnika na posao (govor će ipak biti održan 5. februara). Posle javnog izliva besa zbog tog poteza, Tramp je ubrzo shvatio da je izvršna vlast ipak ravnopravna s zakonodavnom, a da pored prekaljene Nensi Pelozi više nije najmoćnija osoba u zemlji.

Sada, dok se topi vreme do isteka oročenog privremenog finansiranja, ali i isto takvog primirja, u dvostranačku komisiju koja bi trebalo da pomiri međustranačke razlike, iz opreza, malo ko polaže nadu. Pre svih, Donald Tramp, koji sumnja u povoljan epilog za sebe, dok istovremeno sa Tvitera poručuje da ne odustaje od zida.

Novu blokadu, prema pisanju medija, republikanci ni u ludilu ne priželjkuju, a pitanje je i da li bi javnost ponovo bila blagonaklona prema demokratama. Sva je prilika da se ni Trampu ne mili da opet bude glavni krivac. U činu pristanka na primirje ponovo je aktivirao ideju o uvođenju vanrednog stanja da bi imao pokriće za preusmeravanje budžetskog novca za zid i time, navodno, sprečio humanitarnu katastrofu i očuvao bezbednost na južnoj granici, što stalno ponavlja.

Tramp je, barem nezvanično, već u kampanji za reizbor i jasno je da u tu kampanju ne može zvanično zakoračiti bez pokazivanja makar mašina koje grade zid. Sada je pitanje da li će ga u novom zakonu, do mere da može da proglasi pobedu, zadovoljiti novac za izgradnju zida-koji-zapravo-nije-zid-već-zaštitna-ograda, što bi mu demokrate u najboljem slučaju mogle ponuditi u zamenu za regulisanje položaja imigranata koji već žive u SAD; ili će se, eventualno, upustiti u pravnu bitku oko opravdanosti uvođenja vanrednog stanja, računajući da će na kraju puta Vrhovni sud, kao kod nekih drugih kontroverznih odluka, i ovaj put stati na njegovu stranu. ¶

DENIS KOLUNDŽIJA

JOŠ SAMO KRATKO VAŽI

NOVOGODIŠNJI POPUST NA PRETPLATU

NA

VREME

15% JEFTINIJA PRETPLATA NA ŠTAMPANO IZDANJE
i
20% JEFTINIJA PRETPLATA NA INTERNET IZDANJE!

TAČNE IZNOSE PROVERITE NA STRANI 61

dodatne informacije na 011/3234-774

I PRIPREMITE SE ZA ŠETNJU – NABAVITE KIŠOBRAN!

Američki pokret nesvrstanih

Čovek koji je od sedam prodavnica kafe u Sijetlu napravio najveći svetski lanac kafeterija, Starbaks, najavio je da razmišlja o kandidaturi za predsednika SAD koji se bira u jesen 2020. Hauard Šulc je do 1982. godine prodavao espreso aparate, a onda se zaposlio u Starbaksu. Pet godina kasnije kupio je firmu, a posle tri decenije ju je napustio, to jest prestao da je vodi, ostavivši iza sebe 350.000 zaposlenih u celom svetu. Na odlasku je najavio da razmišlja o ulasku u politiku, a sada je na korak od toga.

Šulc je redovno donirao kandidate Demokratske stranke, ali sada namerava da se kandiduje kao nezavisni kandidat. Razlog je njegov strah da se Demokratska stranka pomerila suviše ulevo, maltene propagira socijalizam, jer se njeni kandidati utrkuju u predlozima da, na primer, država maksimalno preuzme na sebe finansiranje školstva i zdravstva. On kao čovek od biznisa i još poznat po brizi za zaposlene pita se gde će ionako prezadužena država da nađe pare za sve to. S druge strane, SAD su se podelile na tri strane, demokrate, republikance i one koji ne podržavaju nijednu od tih stranaka, a ima ih 42 odsto, što govori da bi nezavisni kandidat prošao bolje neko ikada.

Hauardu Šulcu internet, tačnije društvene mreže, izuzetno ide naruku. Svoju nameru objavio je na televiziji, u emisiji "60 minuta" na CBS-u, ali je kampanju započeo na Tviteru. Budući da je milijarder, pare za početak kampanje neće mu biti problem, ali još je važnije da ovlada Fejsbukom. Tu ne samo da se vodi ključna bitka za Belu kuću, već se saniraju i posledice. Donald Tramp i dalje nije siguran da će završiti mandat ako se pokaže i dokaže da su mu Rusi pomogli u kampanji lansirajući lažne vesti i vršeći druge uticaje na birače na društvenim medijima.

Da smo deset godina mlađi, čekali bismo sledeće izdanje "Njujork tajmsa" da pročitamo šta ko misli o Šulcovoj nameri. Ali danas se debata o svakoj temi razvija na Tviteru posle samo nekoliko sekundi. Smesta su se javili svi bitni, počev od Hilari Klinton i Majkla Blumberga koji tvrde da će Šulcova kandidatura pocepati demokratsko biračko telo i pomoći Trampu da bude reizabran. Na Tviteru se odmah oglasio i Tramp, koji se složio sa Šulcovom samokritikom "da nije najpametniji čovek na svetu" dodajući da Amerikanci već imaju najpametnijeg i da se nada da mu Starbaks redovno plaća kiriju u Tramp kuli. Hauardu Šulcu se tako kao prvi zadatak nametnulo da stekne podršku na društvenim mrežama, koju sada nema, ili da odmah odustane od kandidature. Jer na Tviteru neki već prete da neće ući u Starbaks tokom kampanje, a redovne su mušterije.

Koliko je stvar sa politikom na društvenim mrežama ozbiljna pokazuje i odluka Fejsbuka da spreči softverske dodatke koji omogućavaju trećem licu (sem vas i Fejsbuka) da prati aktivnosti na vašem nalogu. Zvuči dobro, ali može da radi i protiv vas. Recimo, posle pobede Trampa i Bregzita, odnosno sumnji da su preko društvenih mreža vršeni skriveni uticaji na birače, razvilo se nekoliko servisa poput Whotargets.me (Ko me gađa) i Propublica.org. Oni vam nude da svesno ugradite plagin i dozvolite im da prate sve oglase koje primate. Onda vas obaveštavaju da li neki od oglasa dolaze od političke stranke ili pokreta, a da vi to ne znate jer nisu tako obeleženi i da li u sebi sadrže lažne vesti. Korišćeni su već za opšte izbore u Nemačkoj uz saradnju sa tamošnjim medijima i nadajmo se da traže partnere i u Srbiji. Sada je, međutim, Fejsbuk promenio svoj kod onemogućavajući instaliranje plaginova. Tvrde da sami sprovode kontrolu lažnih vesti i oglasa, te vas čuvaju od manipulacije.

Sada, kad provereno znamo moć društvenih medija, pitanje je da li nam je jedna brava dovoljna. ¶

PRODAJA & PRETPLATA – cene s novogodišnjim popustom

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4930 RSD	4675 RSD	93,50 EUR	144,50 EUR
12 meseci / 52 broja	9860 RSD	9350 RSD	178,50 EUR	276,25 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

IMA JEDNA LULA

ALEKSANDAR ZOGRAF

KAD JE LULU POPUŠIO DJED, DJECA SE DADU U VELIK BIJEG.
UPLAŠILA SE DJECA DA IH MOJ DJED NE BI POSLAO U DALEK BRIJEG.
KO TO ZNA GDJE SU SAD, MOŽDA U PLANINI, A MOŽDA U DOLINI.

Tišina

Na Trgu kralja Milana u Nišu okupilo se pet, šest, sedam ili osam hiljada ljudi. Nije mnogo važno. Na protestu pod sloganom "Jedan od pet miliona", iza vodećeg transparenta "Pobunjeni gradovi", oko smetova nabacanog snega sa kojih se škljocalo telefonima, stajao je veliki broj ljudi.

Sa improvizovane bine koju ne vidim dopire muzika, neka Riblja čorba ili neka komercijalnija Ekatarina Velika, kao kroz vremeplov. U repertoar se, kao osveženje, umuvala i donedavno viralna numera "Barbara, the singing bot" (SevdahBaby), u narodu poznatija kao "Linč silovanje nasilje". Prilaze mi dve žene, prodaju bedževe, kažem "može" a da ne pitam šta, ko, kako i koliko, šta god i koliko god da je, treba uzeti. Pa valjda smo tu da budemo jedni od pet miliona, red je da to overimo nekako. Na bedžu piše "Hoćemo rampe, a ne novogodišnje lampe". Nisam baš sigurna o kakvim rampama

Foto: Miloš Cvetković

se radi, ali dosledno kačim na jaknu taj zamalo skladni slogan. "Pa da vam krene", kaže žena dok mi vraća kusur, smeši se srdačno i saučesnički.

Muzika ubrzo prestaje, počinje obraćanje organizatora protesta, žamor se stišava, koncentrišemo se i napregnuto slušamo. Ozvučenje je, naravno, katastrofa. Ovo je ipak Niš, u Nišu je sve jedva i zamalo. Ali šta je, tu je. Načuljimo uši, po intonaciji i amplitudama emfatičnosti već ćemo prepoznati kad treba da tapšemo, kad da zviždimo a kad da vičemo "ua".

Nakon nekoliko uvodnih reči, gospođa za mikrofonom poziva na minut ćutanja. Aha, sad shvatam zašto rampe. Decembar u Nišu obeležila je teška saobraćajna nesreća, sudarili su se voz i autobus, zbog odsustva rampe na mestu ukrštanja kolovoza i pruge. Nakon građanskog protesta s jednim zahtevom – da se na tom mestu postavi rampa, nadležni su, naravno, ažurno reagovali. Rampu nije moguće postaviti odmah, to je ipak proces, ali zato su odaslali nešto nalik na čuvara da na naređenom mestu dežura i, po svoj prilici, obavezno odreaguje primeti li znake opasnosti. Nedokazano građanstvo, međutim, i dalje je nezadovoljno što nema rampe.

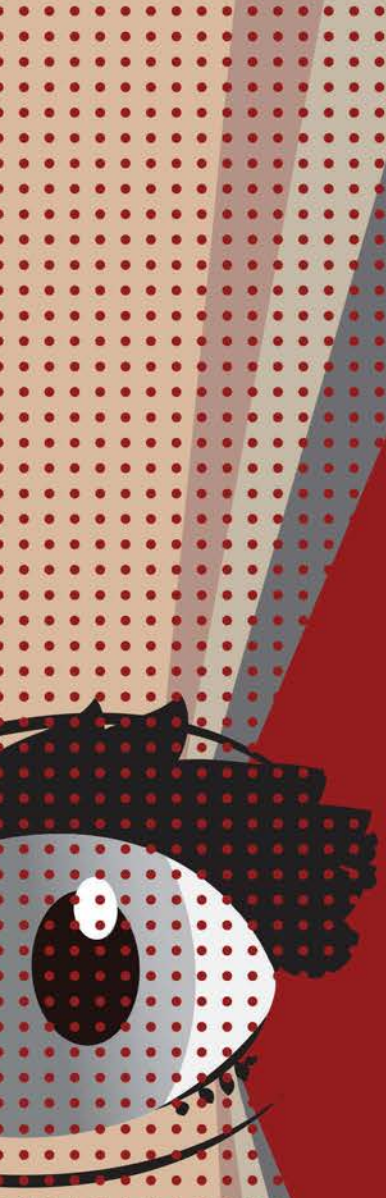
Nisu svi čuli poziv na minut ćutanja, tišina se širi od središta ka obodima mase, polako, u koncentričnim krugovima. Istrajava još poneka pištaljka u daljini. Baš u daljini. Osvrćem se oko sebe da vidim otprilike dokle se protežemo. Izdižem se na prste i gledam ka mostu i Tvrđavi, pogled mi prelazi preko stotina glava koje ćute.

Čini mi se da nikada neću zaboraviti taj minut. Za nekoliko hiljada ljudi koji su učestvovali u toj tišini, ona je bila dužno odavanje pošte žrtvama, gest koji je ljudski. Za mene, to je bilo *nekoliko hiljada ljudi koji ćute, zajedno, unisono, horski*, nekoliko hiljada ljudi na tom trgu i oko njega, po ulici i u parku, po šetalištu i na mostu. Pet, šest, sedam ili osam hiljada tela koja čine telo jedne tišine, kao stepa ili kao šuma, kao vojska. Na čitav minut složno su ukinuli svoje glasove, dok je grad oko njih slabašno vrveo, ne primećujući ih.

Uporedo s tom tišinom protezala se još jedna, razuđenija i rasprostranjenija tišina. U stanovima koji gledaju na Trg kralja Milana, u restauriranom hotelu Ambasador koji se sada zove nekako drugačije, u Pekari "Branković" iz koje dreči muzika, u privremeno blokiranom gradskom prevozu, u nizu zgrada u glavnoj ulici i u svim zgradama u svim ostalim ulicama. Telo te tišine čine glasovi i ćutanja svakodnevice, manje ili više tegobne, manje ili više oronule. To je samotna tišina imanja pametnijih posala ili proklamovanog odustajanja. Tišina onih što su protestovali nekad, i to ozbiljno, *istinski*, po devedeset i sto i više dana stajali su na ulicama posle radnog vremena, lupali u šerpe i neumorno zviždali. I dalje čuvaju pištaljke iz tog doba, eno im ih u podrumu, u kutijama s nekorišćenim alatom, tacnama i prstenjem. Jednom su izgarali, razočarali se, pa opet izgarali i najzad izgoreli, sad nek protestuje ko već hoće, nemaju ništa protiv, ali oni za to više nemaju snage.

Između te dve tišine zjapi obeshrabrujući jaz. Minut ćutanja se završava, ponovo se širi žamor, a nas nekoliko nezanemarljivih hiljada kreće u šetnju. Pokušavamo valjda da premostimo jaz, da izgradimo kakav-takav most preko njega i dočekamo još ponekog na ovoj strani, hrabreći ga da pređe iz svoje tišine u našu, jer naša je čvršća. ¶

MILICA RAŠIĆ

ДОК

ФЕСТИВАЛ ДОКУМЕНТАРНОГ ФИЛМА

#1

KOMBANK DVORANA

ОД 31. ЈАНУАРА
ДО 03. ФЕБРУАРА

dokfilmfestival dok.fest

www.dokfest.rs

CEO SPEKTAR LOGISTIČKIH USLUGA

Skladištenje

Transport

Špedicija i carinjenje

4PL

SRBIJA
Nova Pazova, Prva centralna radna 4
Tel: +381 (11) 3314 329

BOSNA I HERCEGOVINA
Banja Luka, Svetosavska 79
Tel: +387 (51) 49 12 93

CRNA GORA
Podgorica, Vladike Ruvima II Boljevića 22
Tel: +382 (20) 89 13 93

www.dts.rs

DELTA TRANSPORTNI SISTEM

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec